

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

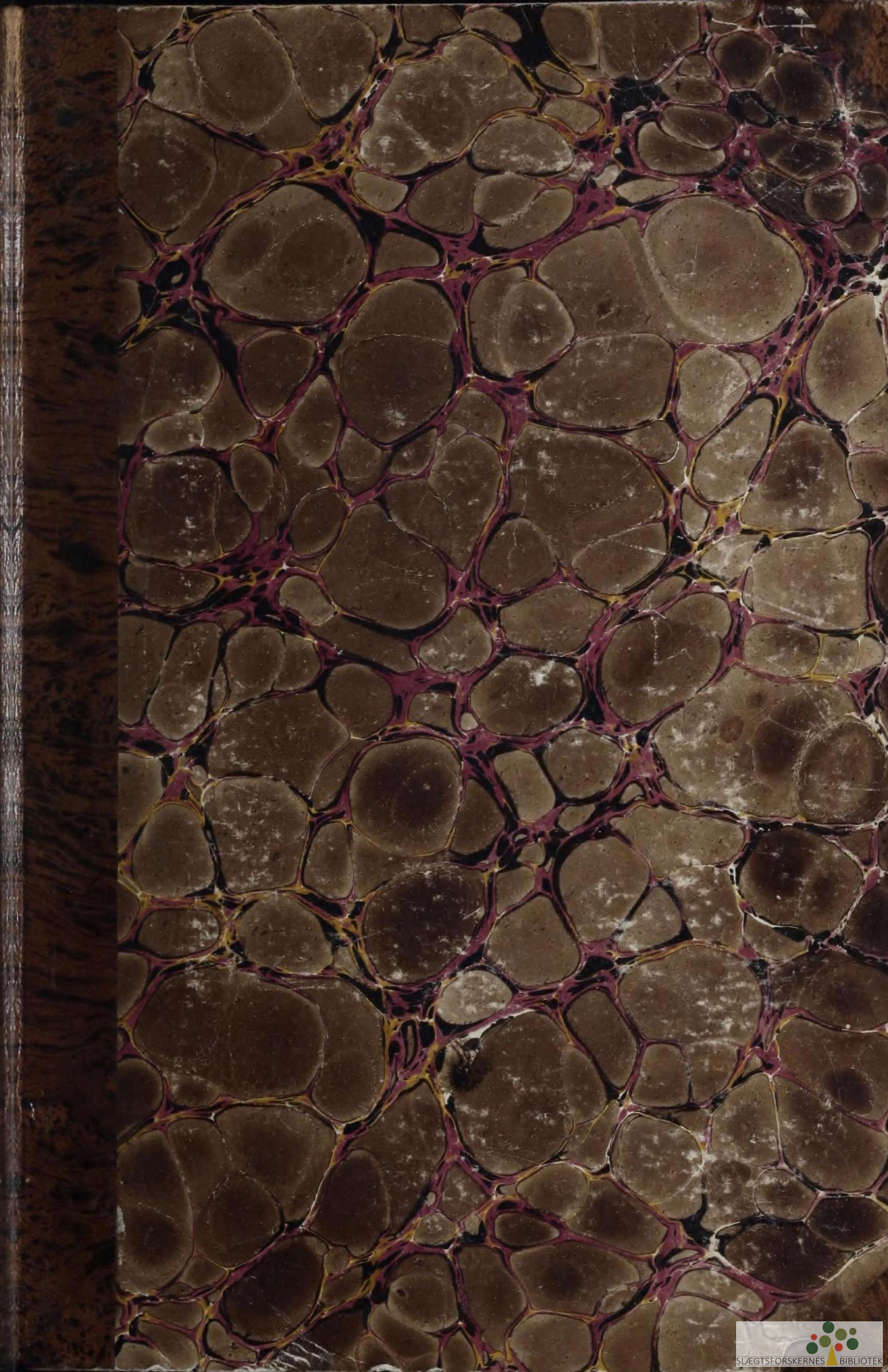
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Historiske Optegnelser
om
Veile Kjøbstad,
samt
Veiviser og Adresserobog
for
1869.

Red
Jac. Christensen.

Veile.

W. Hertz's Bogtrykkeri.

1868.

Veile for 100 Aar siden.

(Som Byen findes omtalt i Pontoppidans „Danske Atlas“, der udkom 1769.)

Beliggenhed. Veile er en liden Kjøbstad, liggende i Nørvangherred, 4 Mile fra Kolding, 4 Mile fra Horsens og 3 Mile fra Fredericia, under $55^{\circ} 46''$ latitudinis og $25^{\circ} 24''$ longitudinis. Byen ligger vel i en Dal, men dog paa en Forhøining, som reiser sig over Engen, der igjen omringes af høie Bierge, skønne Skove, frugtbare Agre, Tofte og Haver, tet hos den fisserige Veile-Fiord, omarmet af endeel rindende Aaer og friske Kilder, hvortil kan legges Luftens Sundhed, som alt gjør Stedet hndigt og angenemt samt mindre kostbart at leve paa, end i endeel andre Kjøbstæder, har ogsaa braget adskillige smukke Familier til at boe her.

Navn. Navnet skrives og udsiges nu meest Veile, men meget rettere er Vedel eller Vedle. Gamle Documenter nævne det Bethlæ, Wæthlæ, Wæthel, Bethel, Wedel, Wedele, og med mange flere smaa Forandringer. Det er rimeligt, at Navnet har sin Oprindelse af det Waade og Wand, som den liden Bante, Byen ligger paa, har været omgiven med, og som formodentlig har været en Art af en saakaldet Veile, Vedle eller Vad til at fare over.

Waaben. Byens Waaben er endeel Strømme, løbende imellem 2de høie Bierge og med en Bro over i Form af en Bue, som sammensføier disse Bierge, hvilke med høie Træer ere beplantede. Dette figter alt paa Byens Situation, og sees saaledes i dens gamle Stads-Sigil, som har denne Omkrift: SIGILLVM CIVITATIS VEDELENSIS.

Ælde og Mærkverdigheder. At Veile er en meget gammel By, er ganske troligt, men man bør heller ikke paa Lysanders Regning op-høie Byens Alder til mange Secula før Chr. Fødsel, og til en Tid, da Landet endnu neppe havde faaet Indbyggere. Rimeligere kunde det være at hense Byens Oprindelse til Dronning Thyræs og hendes Søn,

Kong Harald Blaatands Liden, saafremt det er vist, at de tvende Gaarde Lyrsket og Haraldskier, som Weile ligger imellem, af dennem ere anlagte og saakaldede; thi isaafald skulde de tvende forðum befæstede Steder ved Bhen, Rosborg og Borgevold, være opførte for deraf at forsvare Indgangen ved Fiorden og Dpgangen ad Naen til den Skibshavn, som Traditionen tillegger Kong Harald at have indrettet ved Haraldskier i Skibet Sogn, som deraf skal have Navn, ved hvilken Keilighed Weile kan have begyndt at blive By og samle Indbyggere. Pladserne, hvor Rosborg og Borgevold have staaet, høre Bhen til, og avles nu Korn derpaa. Det Vldste, man ellers veed om denne By, er, at der i eller kort efter det Aar 1227, da Dominicaner- eller Prædikebrødre nyligen vare komne herind i Landet, ogsaa er anlagt et Kloster i Weile for denne Munk-Orden. 1247 blev Bhen afbrændt af Hertug Abels Krigsfolk. 1256 holdt Erkebiskop Jacob Erlandsøn til Weile et Kirke-Møde, hvori den berhyggede Constitution imod Kongen: Cum Ecclesia Dacia*) blev udgivet, hvilken forvoldte saamegen Ulykke i Landet. 1279 blev af Erkebiskopen Trud Torstensøn atter til Weile holdt et Concilium provinciale. 1317 holdte Kong Erik Menved en Herredag til Weile, paa hvilken Johannes af Berle (i Mecklenborg) forskrev sig til at staae Kongen bi, og Kongen igien gav ham et Bestyttelse-Brev. 1326 havde Kong Baldemar af Slesvig en Forsamling hos sig i Weile, og da forlænedes Hr. Ludvig Albretsøn med Viborg og Nørre-Jyllands Landsting. 1340 opregnes Webel under Kolbing Slots Fogderie iblandt de Kjøbsteder i Nørre-Jylland, som Hertugen af Slesvig skulde indløse til Kong Baldemars Haand fra Greverne af Holsten. 1345 var Kong Baldemar udi Weile og der sluttede et Forbund med Hertug Baldemar af Slesvig. 1434 findes Kong Erik af Pomern at have holdt Retterting udi Webel. 1513 fik Dne Vincentisøn af Kong Christian II. Livsbrev paa aarlig Bykfat udi Bætle. 1515 efter Mikkelsdag har Kong Christian II. været i Weile. 1518 stiftede Borgemester Niels Jonsøn i Weile Trefoldigheds Capel derved Kirken. 1523 gæstede Kong Christian II. i denne Borgemesters Huus udi Weile til Herberg, og var det der Landsdomer Mogens Munk var til Gæst hos Kongen og overgav Raadets og Abelens Opfigelse-Brev. I bemeldte Aar 1523 opkom i Weile en farlig Ildbrand, som fortærede det meste af Bhen. 1530 opkom atter en Ildsvaade i Weile, som foruden flere Bygninger afbrændte det gamle Raadhuus. 1535 har

*) Begyndelsesordene af den latinske Text. Indholdet var følgende: „Efterdi den danske Kirke er under saa haard en Forspølgelse af Voldsmand, at man ikke sker at undsige Biskopper, der staae som en fast Muur for Guds Huus, derfor har den hellige Forsamlings Rhindighed forordnet: Hvis nogen Biskop bliver fanget eller liber Bold og Uret, og dette befindes at være steet med Kongens Villie, da skal Gubstjenesen i det hele Rige ophøre. Vi forbyde under Bans Straf, at Præst eller Capellan, som er i Embede hos nogen Hærmand, holder Tjeneste, saalænge Forbudet (Interdictet) varer.“

Kong Christian III. været udi Veile. I denne Konges og Kong Frederik II.'s Tider var i Veile en Raadmand ved Navn Hans Søfrensen, som var begge disse Kongers Støblemager og meget berømt for sit Handverk; deraf er det, at Veile Støvle ere komne for Orde. 1584 grasserede Pesten i Veile, som bortrykkede 500 Mennesker. 1595 om Foraaret opkom en Albebrand i Møllen, som brændte i Fistergaden og Syndergaden 37 Gaarde og Boliger af samt syndre Borthuus. Men verre var Byens Skiebne da de Keiserlige i 1627 indlagde i Veile 600 Mand Fodfolk og 2 Compagnier Ryttere med 300 Heste; disse Folk forstodsede sig paa Raadhuset og Kirken, nedbrøde, brændte og ødelagde henved 200 Huse og Bygninger i Byen, ved hvilken Leilighed Byens Archiv, som forvaredes i et Stab paa Raadstuen, blev bortrøbet og spoleret. 1644 og 1658 havde Veile nye fiendtlige Besøgelser af de Svenske. 1739 blev Veile igien hiemsøgt med Ildsvaade, da en god Deel af Byen afbrændte med begge Presternes Residenger, hvilke ei endnu ere opbygte. Staden vurderedes for 6000 Rd. og Kongen gav 3000 Rd. til Byens Opbyggelse. 1744 merkedes Jordstjælv i Veile og andetsteds i Landet. Endelig er denne liden By merkværdig af de mange lærde Mænd og bekendte Familier, som derfra have deres Herkomst og taget det Tilnavn: *Bedel*, *Veile* eller *Velleius*, saasom især den berømte Historicus *Andreas Velleius* eller *Anders Sørensen Bedel*,*) som var født i Veile

*) Hans Forældre vare: Raadmand Søren Sørensen og Hustru Cecilie Andersdotter. *Bedel* besøgte først den daværende latinske Skole i Veile, hvorfra han 14 Aar gl. blev sat i Cathedralskolen i Ribe. Herfra demitteredes han 1561 til Kjøbenhavns Universitet og gjorde nu en Udenlandsreise som Hovmester for den siden saa berømte Tycho Brahe. Han kom vel hjem igjen 1565 men reiste fort efter til Wittenberg, hvor han tog Magistergraden. I Aaret 1568 blev han tgl. Hofprædikanant, men fik 2 Aar efter sin Afsted fra dette Embede, hvorefter han blev aflagt med et Canonicat i Ribe Domcapitel og bestikket til tgl. Historiograf. *Bedels* Kjærlighed til Historien og Mordersmaalet fandt her rigelig Næring, og han benyttede denne Stilling til at gjøre den gamle danske Historie tilgængelig for Folket ved at oversætte Særos Krønike, hvorved saavel som ved Udgivelsen af *Kæmpeviserne*, han har givet et mægtigt Stød til at vække den danske Folkeand af dens daværende fortuede og sløve Tilstand. En saadan Virksomhed fandt ingen gunstig Bedømmelse ved det udanske Hof, og under Christian den Fjerdes Mindreaarighed faldt han i Unaade hos det herskende Parti, vel nærmest fordi han ligesom *Alexander* negtede at adlyde Forbudet mod at benytte Mordersmaalet til den danske Historie. Under Paaske af, at de ham overdragne historiske Arbejder ikke fremmedes stærkt nok, berøvede man ham hans Embede som Historieforfatter og fort efter tillige hans Canonicat. Med tgl. Tilladelse anlagde han et Bogtrykkeri i sit Huus i Ribe (*Billie-Bjerg*). Hans vigtigste Værker ere som ovenfor omtalt: „Den danske Krønike, som Særos Grammaticus skref, af Latinen udsæt og forbedret“, Kbhvn. 1575 og 1610. Fol.; og „Et hundrede udvalgte Danske Viser“ Ribe 1591. 8vo. Den saakaldte: *Antichristus romanus* eller *Tomste Pavers Levnet og Gjeringer*, efter *Platina*, er for Størstedelen af *Bedel*, som forbedrede og oversatte *Mads Langs* begyndte Oversættelse af *Platinas* Værk. A. S. *Bedel* døde den 13de Februar 1616.

Efter et Kobberbrystbillede af J. H. Wirg fra 1690 er i Aaret 1860 af J. Koeb paa Bestilling udført et Oliemaleri i Legemstørrelse af *Bedel*, som af Dhrr. Amtmand Lehmann, Justitsraad Hersleb og Agent Linnemann er stænket til Veile Kirke.

den 3die November 1542 og har efterladt en stor Aftom af samme Tilnavn, Johannes Canuti Belleius, Biskop i Fyen, Christen Ostersen Beile, Jacobus Mathie Belleius, hvis Fader var Mads Nielsen og Farfader ovennævnte Niels Jonson, begge Borgemestere i Beile, som selv var Biskop i Fyen og Stamfader for den Familie Jacobæus, Clemen Sørensen Wedel, Borgemester i Beile 1606 og Provst i Jellingshffel, som 1635 blev Laugmand i Tønsberg.

Privilegier. I den keiserlige Krig, som oven er meldt, bleve alle Byens Privilegier og gamle Breve ødelagte og forkomne. Ikke desmindre ere dog nogle deraf efter Freden blevne fornøede og stadfæstede 1635 af Kong Christian IV. Hvori Byens ældste Friheder har bestaaet, og af hvem givne, veed man nu ikke, men de, som vides, ere følgende: 1) Den slesvigste Kong Baldemars Privilegier, bestaaende i adskillige Artikler og tillige stadfæstende fremfarne Kongers Privilegier, 1327. 2) Kong Baldemar IV. Stadfæstelse paa sin Faders og Forfædres Privilegier, hvori bevilges, at Borgerne ikke maae stebnes andensteds end for deres eget Birk, 1355. 3) Kong Christoffers Bektjermelse-Brev og Stadfæstelse paa Byens Privilegier, 1442. 4) Kong Christian I. Stadfæstelse paa Byens Privilegier 1450. 5) Kong Christian I. tilkommer Lørrildherreds Mænd at holde Stokkebro vedlige, og forbyder, at ingen uden Borgerne maae købslaae med thibste Mænd i Bedle, men ingen paa Landet eller udenfor Byen handle med dem, 1466. 6) Kong Hans stadfæster sin Faders, Kong Christierns, og fremfarne Kongers Privilegier, og tillige forunder Byen Kronens Jord, Løgget Mark med Skov og al Tilliggelse, som ligger udenfor Bedle, hvoraf de aarlig skulde give en Tønde Smør til Prior og Brødre i Sortebrødre-Kloster udi Bedle, 1484. 7) Kong Hans sælger og støder til Beile Bye Romsgaard, liggende udenfor Byen, som herefter skulde ligge under og i Bedle Byfred og Bye-Net, og skulde de deraf aarlig give 14 Mark Penge, 1504. 8) Kong Christian III. under og giver Borgerne i Bedle de to Humlegaarde og Kaalgaarde, som ligge vesten ved Klosteret inden deres Byfred, med den Tegelgaard, liggende synden Bedle, som horte til Sortebrødre Kloster, at nyde, bruge og beholde for en fri Byens Eiendom, 1535. 9) Kong Christian III. benaader de afbrændte Borgere med Frihed for Skat, Rytterhold, Landsknegte og anden Bepværing i tre Aar, 1546. 10) Kong Christian III. Stadfæstelse paa forbemelte Kong Hanses Privilegier af 1484, Dat. 1553. 11) Kong Frederik II. Stadfæstelse paa Byens Privilegier, 1560. 12) Kong Frederik II. Benaadning for Indvaanerne i Bedle, Kolding og Assens, at Prestere og Bønder Udenbyses, som der arve, købe eller pante Gaarde, Grunde, Humlehaver, Uger og Eng, skal betale Tynge og Skatter deraf lige med andre Borgere, 1570. 13) Kong Frederik II. Bevilling paa Ladegaarden, som ligger oven og synden for Bedle og giver aarlig en Tønde Smør, dog om Kronen vilde have samme Ladegaard igjen, skulde Byen nyde derfor 1000 gode, uforsalfede

Daler, som de derfor til Indfæstning havde givet, 1572. 14) Christian IV. Confirmation paa Kronens Jord, Skov, Mark og Eiendom at blive ved Bedle Bye, og at ingen af de omliggende maae tilforhandle sig samme, men alene skal forblive til dennem, som ere Borgere og boesiddende i Bedle, hvorfor de Udenbyses skal nyde betalt, hvad de derfor have givet, og igjen komme til Kronen og Byen, 1588. 15) Christian IV. Confirmation paa ovenmeldte Kong Hanses Skøde af 1504, Dat. 1590. 16) Christian IV. Stadsfæstelse paa Byens Privilegier, 1598. 17) Christian IV. Confirmation paa Riebmændenes Skraae i Veile, bestaaende af 32 Artikler 1605. 18) Christian IV. bevilger Bedle at hugge i deres Skov til Byens Behov og Nødtøft, dog at samme af de fornemste Borgere aarlig udvises, at intet skeer til Upligt og Skoven ikke forhugges 1606. 19) Christian IV. Confirmation paa de tvende ovenmeldte Christian I. Benaadning af 1450 og 1466. 20) Christian IV. Confirmation og Fornælse paa Byens gamle Privilegier, som i den Keiserlige Feide vare spolerede og forkomne 1635 27. Martii. Siden ere Byens Privilegier confirmerede af alle efterfølgende Konger. See videre Hofmans Fundager, Tom. IV. pag. 724.

Gader og Torv. Byen er inddeelt i fire Fierdinger, og indeholder disse Gader: Syndergade, Torvegade, Nørregade, Tønneses-Gade, Flegborg-Gade, Grønnegade, Kirkestræde, Møllegade, Fiskergade, Foldgade, Loutbygade, Vestergade, nu meest ubegyget, Snoggade. Byens Torv har forbum været Sorte-Brødre-Klosters Kirkegaard, som endnu kiendes, naar der graves, af opkastede Døning-Been. Paa Torvet er Brynden eller Byens Kilde.

Andre Pladser. Af andre Pladser omkring Byen, som ved Navn opregnes, ere følgende: 1) Rosborg, en liden Banke sydvest for Byen, ved Laen, som kommer fra Haraldskier, synes forbum at have været bebygget, med Volde omgiven, og formodentlig et lidet Citabel eller en Skandse til Forsvar for Dpgangen i Laen, der sees endnu et Bryndsted, sat med Steen og tilgroet med Jord, denne Banke med et Stykke Eng omkring tilhører Byen og bortleies aarlig. 2) Borgevold, liggende øst for Byen ved Fiordens Indløb, der hvor Aerne udgihde sig i Fiorden, synes og at have haft Bygning og været med Volde og Graver befæstet, nu saaes og pløies paa denne Banke, rundt omkring er Eng-Jord og østen derfor en endnu saa kaldet Hestehave; imellem Klosteret, som nu er Raadhuset, og Borgevold, berettes i gamle Dage at have gaaet en muret Løngang under Jorden, som man adskillige Gange ved Gravning til Brynde og Bygninger har truffet paa. 3) Holmen er et Stykke høit Bløieland østen for Byen ved Fiorden liggende i Hestehaven, hvori kan saaes ved 11 a 12 Ldr. Rug. 4) Somfrue-Gangen gaaer langs uden om Mølle-Laen. 5) Bleg-Haven, en Plads vesten for Byen hos den saakaldte Bleg-Laa, hvor man bleger Lintøig.

Porte og Broer. Byen haver følgende trende Porte, Synder-Port, Nørre-Port og Vester-Port. Af Broer nævnes Synderbroe over Aaen ved Synder-Port, Nørrebroe over Mølle-Aaen ad Nørre-Port, Midtbroe over Aaen, som løber igjennem Byen, Gieddebroe og Stokbroe eller Tyrildherreds Broe, begge norden for Byen.

Bygninger. Byens private Bygninger ere i alt 165 Gaarde og Huse, alle af Bindingsvert, de fleste af een, men somme af to eller tre Etager, mesten alle med Qviste, og de Gamle med Gable ud til Gaden. Paa et Par Huse findes det Aarstal 1581. Af de gamle er der det Hjørnehuus ved Torvet, paa venstre Haand, naar man gaaer ind i Kirkestrædet, det anseeligste og tillige mærkværdigste, thi det var der, Kong Christian II. 1523 logerede hos Borgemeister Niels Jonsson, da han fik Raadets og Adelens Opsigelsesbrev, hvorhos er bleven anmerket, at dette Huus i sidste Ildbrand 1739 forunderligen blev sparet, da andre om- liggende Bygninger Væg til Væg reent opbrændte. Efter bemelte Ildbrand ere mange smukke Bygninger opførte, saa er og bemelte gamle Huus 1764 til største Deelen nedbrudt og ombyggt. Hver Gaard og Huus har sin Have med gode Jord- og Træfrugter.

Kirken. Kirken, som er kaldet St. Nicolai Kirke, holdes for at være meget gammel og byggt enten udi Kong Harald Blaatands eller snarere i Begyndelsen af Kong Knud den Stores Tid. Den har af Førstningen været meget liden og alene bestaaet af den mellemste og nordeste Gang, hvorimellem ere 5 Piller, men har siden Tid efter anden faaet 6 grundmurede Tilbygninger; nemlig Choret, det flatte Taarn, Sacristiet, den syndre Gang, det nordre Capel og endelig det syndre eller Trinitatis Capel, byggt 1518 af Borgemeister Niels Jonsson, som døde 1528, og deri med sin Familie har sin Begravelse. Herom vidner en Latinst Inscription med Munkebogstaver under Hvælvingen, saabelsom og en gammel Dansk Inscription, som begge læses i Marm. Dan. T. II. p. 77. Den Latinste Inscription er nu mesten udtalket, men har været fornyet af Stifterens Søns Sønnesøn, D. Matthias Jacobæus, Liv-Medicus og Prælat i Aarhus Domkirke, med saadan Højskrift: In Memoriam aviternam piorum avarum Matthias Jacobus, Med. Doct. suis sumptibus restaurari curavit Anno 1619, 1. Maji. Den danske Inscription er saalydende: Aar efter Gudz byrd MDXVIII. tha er denne Capelle fuldkommen the hellige Trefoldighed til loff aff hederlig mand Nis Jonsøn, for sig, sin Hustrue, børn, forældre, oc efterkommere Slect. Paa det nordre Capels udvendige Mnur sees indmurede 23 Menneffers Hoved-Pander, som siges at være af henrettede Søe-Røvere. Kirken haver indvendig trende Gange og fire Rader Stole. Choret staaer ikke lige for Kirken, men midt for den nordre og middelste Gang, fra hvilken falde tvende Indgange til Choret. Dørgerichtet til den syndre Chors-Dør er betofstet af Raadmand Mads Jensen Thorfsen og opstafferet af hans Søn Jens Madsen Thorfsen 1661, men til den nordre betofstet af

Borger Søren Thomsen Furland. Paa Altertablen, som er gammel-dags, staae de Navne: Mæg Thorsen og Anne Gindsdotter, med Aarstal 1586. Men til en ny Altertable er 1758 af Hr. Lorenz Stal-knecht henlagt en Capital af 100 Rigsdaler. Kalk og Dist af Sølv, stor og sterk forghldt, foræret 1681 af Peder Jensen Høvers Arvinge. En mindre, som Laurentius Petri 1578 paa Kirkens Bekostning har ladet gjøre. En Oblat-Veste, given 1677 af Hans Jeremiesøn Wolf. To store Messing-Utsejtager, hvorpaa H. D. og M. H. D. 1592. Et Messing-Fad og Stovl til Jords Aaakastelse, given 1720 af Maria Johanne Westings. Prædikestolen er bekostet 1576 af Borgemeester Clemen Sørensen, men 1600 efter Casper Markbaners Befaling flyttet til det Sted, den nu staaer. Paa tvende Trætabler sees Luthers og Melanchtons Brytzbilleder. Or-gelværket er af 8 Stemmer. Et med Bibelste Historier malet Pulpitur, bekostet af Oberst Schack Brotdorf til Grundet og Frue, Sophia Hedevig Graboe, med begges Vaabener paa. Tvende Faner, ophængte over Ge-neral-Major Christian Fursmann, som døde 1712, 51 Aar. En Begravelse over Jorden i nordre Capel, indrettet 1704 af Oberst-Lieutenant Ray de la Mare til Agersbøl, som døde 1713, hvorudi han selv ligger med begge Fruer, Catharina Elisabet Sehested, død 1676, og Hedvig Dorothea Buchwald, død 1726, samt mange flere af Familien. See Hof-mans Fundager Tomus IV. pag. 726. Samme er opstafferet 1711*) af Ritmester Johan Molderup og Frue, Catharina Elisabet de la Mare, Et Skilberie af Provst og Sognepresten Peder Christensen Riber, som døde 1610. Et smukt Epitaphium over Borgemeester Hans Knudsen Svane, som døde 1675, 65 Aar. En Table over Nicolaus Francisci, Hertug Ulrichs Informator, Canik i Roskilde og Sogneprest i Veile, død 1642. En Table over Borgemeester Find Jespersen, kaldet i den latinske Inscription Vincentius Caspari, som døde i Pesten 1584, og Hustru, Mette Nielsdotter Buch, død 1583. En Marmor-Table over Provst og Sognepresten Hans Jeremiesøn Wolf, død 1703, og Hustru, Ingeborg Svane, død 1699. Et smukt Monument over Borgemeester Jens Bertelsen, som døde 1631. En Table over Peder Christophersen, død 1585. Et Monument af Marmor med Kobber-Plade over tvende Borgemestere:

*) I Inscriptionen staaer 1744 men mulig har Aarstallet paa den Tid „Danske Atlas“ udkom, været utydeligt, da det bærer Spor af at være opfristet, hvilket rimeligviis er skeet ved den Restauration, som Ritmesterens Sønnesøn, Capitain P. v. Molderup, i 1844 har ladet Begravelsen underkaste.

I samme Begravelse opbevares nu et tvindeligt Liig, der i Oktbr. 1835 i en mumieagtig Tilstand blev fundet i en Løvemosse ved Haraldskjær. Dette Fund har givet Anledning til vidtløftige og lærde Afhandlinger (Annaler for nord. Oldtynd. 1836—37 S. 159—73, Hist. Tidssk. 3. B. S. 249—92, Ann. f. nord. Oldtynd. 1842—43 S. 262—326, Hist. Tidssk. 4. B. S. 253—72), idet man har villet føre det tilbage til den fjerne Oldtid og anseet det for Liget af den norske Dronning Gunhild Konge-moder, som skulde være loftet her ned til Danmark af Harald Blaatand under Tegtestabsløfte og derefter myrdet.

Niels Lauritsen, død 1642, og Jørgen Staalsen, død 1679 og begge Hustrue, Anne Jensdotter, død 1668. Et stort Monument over Borgemeester Clemen Sørensen, død 1602, med begge Hustruer, Rene Christensdotter og Maren Hansdotter og Børn. Et Epitaphium, som den berømte Anders Sørensen Vedel har ladet opsætte over sine Forældre, Raadmand Søren Sørensen, som døde 1571, og Cecilia Andersdotter, død 1570. En Trætable over Borgemeester Søren Munk, død 1641. En Table over Jesper Madsen, som døde 1584. En Table over Raadmand Knud Madsen, død 1617. En Table over Peder Nielsen, Raadmand Niels Povelsens Søn, som døde 1593, opsat af hans Søster-Mand, Anders Lauridsen, Borger i Kjøbenhavn. En Table over Borger Peder Juel, død 1592. En Table og en Liigsteen over Severin Clemenssen, som døde 1576 og Hustrue, Mette Porfes, Borgemeester Christopher Schønnings i Horsens Datter, som døde 1575. Her findes og endeel Liigstene over efterfølgende: Provst og Sognepresten Henrik Erikson Pontoppidan og Hustrue, Anne Krabbe. Jomfru Magdalene Pogwisch, som døde 1609 og har givet 300 Rigsdaler til Kirken og 300 Rigsdaler til Fattige. Søren Thomsen Furland og Hustrue, Anne Jensdotter. Maren Jøveile. Kjøbmand Henrik Ewald Surhs Hustrue, død 1752. Clemen Severinsøn, Borgemeester i Beile og Provst i Jellingshyssel, siden Laugmand i Lønsberg, med begge Hustruer, Maren Baggessdotter og Velb. Catharina Stangnet. Raadmand Niels Knudssøn og tvende Hustruer. Søren Knudsen Wonge, død 1616. Herr Mads Ryebergs Børn, 1654. Kjøbmand Jens Jensen Werling, død 1711. Borger Mads Jensen Bredal, død 1655. Endnu er her begravet Sognepresten, Jesper Andersen Røesteen, død 1745. I en hvælvet Begravelse i Nørre Capel har været begravet Fru Ellen Arnfeld Hansdotter, som havde haft to Mænd af de Julers. Kirkens Bygning, som var meget forfalden, undergik i Aaret 1744 en Hoved-Reparation, da den fik en ganske ny Overdeel af Tømmer og Tag. I Taarnet henge tvende Klokker, den største, kaldet Tolv-Klokken, er støbt i Lybet 1633 af Anton Wise, den mindre, kaldet Skrifte-Klokken er først støbt 1511, siden omstøbt 1710 af Friderich Kefeles Kosmich, da Jeremias Wolf var Provst, Claus Svane Borgemeester og Jens Werling Kirkeværger, men atter omstøbt i Kjøbenhavn 1757 af Michael Carl Troschel, da Justigraad Ancher Jensen var Kirkens Patron, Peder Borch Inspecteur og Henrich Suhr Kirkeværger. Beile Kirke har ringe Indkomster, den tilhører det Astronomiske Taarn i Kjøbenhavn efter Christiani V. Gavebrev af 16. Febr. 1676, og den Professor, som værger for Trinitatis Kirke, er tillige denne Kirkes Patron, men Kongen har Jus vocandi. Anno 1436 nævnes Johannes Nicolai, Curatus Ecclesie parochialis in Wethel. 1493 nævnes Vor Frue-Altar i St. Nicolai Kirke i Beile. 1500 var Herr Jens Bredal Capellan til Hellig Kors Altar i Beile i vor naabige Herre Kongens Kirke. 1503 var Proceff imellem Lønsmanden paa Kolbininghuus og Herr Anders Friis til Harihier

om Bærgemaalet for bemelte Alter, hvilket ved en Kongelig Commission blev frabømt den sidste, som havde tilegnet sig Alterets Gods og Skov. 1542 lagde Kong Christian III. Renten af de Vicarier, som Veile Borgere havde stiftet i deres Sognkirke til Skolen og Skolemesters Underholdning. 1560 fik Herr Niels But, Sogneprest i Veile, Kong Frederik II. Bevilling at nyde Vedle Bye-Kirkes Gods, Oluf Nielsøn, Sogneprest for hannem havde haft. I Begyndelsen af Christian IV. Regiering var Veile Kirke meget bristfældig, men blev da ved adskillige Kongelige Benaadinger under Casper Markbaners Opsigt i Stand sat. Hvad Sognepresten og Capellanen i Veile forðum er tillagt, sees i Hofmans Fund. T. IX. App. Rip. p. 42 fqq.

Skole. Nu er her alene en Dansk Skole, hvortil Byen haver en Skoleholder. Men den Latinske Skole, som Kong Chr. III. efter Reformationen havde stiftet, hvortil var en Rector og en Hører, blev med de andre smaa Skoler 1739 reduceret, og dens Indkomster lagte til den Latinske Skole i Fredericia. Skolehuset, som er af Bindingsværk, behøves nu af Klokkeren, som tillige er Catheket. Rector var tillige Sogneprest til Binding og Høreren Degn i Veile og Binding.

Hospitalet. Hospitalet er stiftet af Kong Christian III., som til dets Underholdning lagde Konge-Lienderne af endeel Sogne paa Landet, og gav derpaa sin Fundaß 1558, 16. Dec., hvilken af Kong Christian IV. 1635 blev confirmeret. Hospitalets Bygning var før Bindingsværk, forfalden og saare bristfældig, men er i Aaret 1765 nye opbyggt af Grundmuur til 20 Lemmer og Hospitalsforstanderen, indviet 1766 af Biskop Bloch. Om Hospitalets Indkomster see Hofmans Fundaßer T. IV. p. 732. 746 T. X. App. Ripp. p. S. 12.

Klosteret. I de catholske Tider var her i Veile et Sortebrødre-Kloster af Dominicaner-Orden, hvilket Slags Munke ellers kaldede sig Prædikebrødre. Dette Kloster siges at være anlagt i eller kort efter det Aar 1227. Bygningen skal have været stor og anseelig, og Klosters Kirkegaard var, hvor Byens Torv nu er. Klosteret havde en Prior til Forstander og var ved Magt til i Reformations-Tiden, da det begyndte at forfalde og kunde ikke vedligeholdes, hvorfor Brødrene forløbe Klosteret, og Kong Frederik I. lod i Aaret 1529 Jens Hvas annamme det, efter Inventarium over de Ting, som endda fandtes derudi, der iblant var en Monstranz, et Sølv-Kors, 8 Kalle, 12 Par Messeskæder, 10 Kobber-Grnyder, med videre. 1531 finge Borgemester, Raad og Menighed i Veile Kong Frederik I. Gave-Brev paa Sortebrødre-Kloster i deres Bye med Gaards-Rum og Have-Rum, anseende, at det nu stander øde og Brødrene, som der inde vare, have det forladet, at have, nyde, bruge og beholde til Byens Gavn, Nytte og behov, dog forbeholdt Kongen sig selv de to Humlegaarde og det Træhuus derhos, samt Teglegaarden, og hvis Bostab og Klenodie i Klostret er, med saa stiel, at de skal færdiggjøre et beqvemt Huus i Klosteret med gode Stuer og Kamre, hvor

Kongen og Dronningen kunde have Bærelse naar de did komme. 1535 undte og gav Kong Christian III. Borgerne i Beile for deres villig og tro Tjeneste, de to Humlegaarde og Kaalgaarde, som ligge vesten ved Klosteret samt Teglgården, som tilforn hørde til Sortebrødre-Kloster, at have, nyde, bruge og beholde for en fri Byens Eiendom til evig Tid. En af de sidste Munte i Klosteret ved Navn Niels Bredal, blev tilbage, hvilken efter Reformationen blev bestiftet til Skolemester i Beile.

Raadhuus. Det gamle Raadhuus i Beile afbrændte 1530, hvorfra, da Kong Frederik I. Aaret derefter stienkede Sortebrødre-Kloster til Byens Nytte, blev et af dets beste Bygninger, som formodentlig var Klosterets Kirke, anvendt og indrettet til et nyt Raadhuus for Byen. Bygningen er gammelbogs Grundmuur, $1\frac{1}{2}$ Alen tyk, 27 Alne lang, $12\frac{3}{4}$ Alne bred, 10 Alne høi til Taget, tvende Etager, hvoraf den underste er med Hvelvinger, staaende paa fire Piller, deri er indrettet: Raadstue, Sprøite-Kammer og to Arrest-Kammer; i den øverste Etage er Magazin-Loft og Munderings-Kammer for den i Byen indquarterede Esquadron Dragoner. Ved den syndre Ende er et høit, plat Taarn af tyk Grundmuur, som ogsaa er en Levning af Klosterkirken, der i er og et Arrest-Kammer, og oven i Taarnet er et Seirverk, samt en stor Klokke, kaldet Storm-Kloffen, hvorpaa læses: *Ihesus Maria exito vivos voco mortuos*, og derunder endeel støbte Figurer, som forestille Christi Levnets Historie. Uden paa Taarnet hænger en anden liden Klokke, som kaldes Ti-Kloffen, hvormed daglig ringes Kloffen Ti og ved mange andre Leiligheder. Synden ved Taarnet er endnu et Stykke grundmuret Huus, 13 Alne lang, indrettet til en Vagt eller Corps de Garde. Efter Resenii Tegning over Beile, har her forðum paa Torvet været et aparte Tinghuus, hvor Bhettinget holdtes, medens Byen havde Borgemester og Raad. Men nu holdes Bytings-Retten paa Raadstuen, hvor ogsaa nu om Fredagen Herreds-Tinget for Nørvangs og Thrild-Herreder holdes.

Øvrighed og Embedsmænd. Byens Magistrat har tilforn været tvende Borgemestere og fire Raadmænd, men siden Forandringen skee med de smaa Riøsteder efter den Kongelige Forordning af 28. Jan. 1682 har her ikkun været en Byfoged, som tillige er Herredsfoged i Nørvangs- og Thrild-Herreder, og en Bheskriver, som tillige er Herredsfriiver. Af andre Kongelige Betiente er her en Postmester, som tillige er Tolber, samt en Veier og Maaler.

Indbyggere. Indbyggernes Tal blev i Pesten 1584 meget formindsket, dog langt mere siden de Keiserliges Indfald 1627, thi efter Skatte-Registerne vare her 1626 258 Familier, Anno 1637 ikkun 182, Anno 1700 alene 125, men 1750, 142. Nu regnes her, foruden en Esquadron Dragoner, at være omtrent 154 Familier, af 600 Siæle over 12 Aar. Foruden dem, som leve af Pension eller egne Midler, findes her Geistlige: Sognepresten, den Residerende Capellan, som tillige er Hospitals-Prest, en personel Capellan, en Klokker og Catechet, en Stoleholder.

Dorighed og Betiente: En Byfoged, en Byfriver, en Postmester og Tolder, en Veier og Maaler, en Hospitals-Forstander, en Procurator. Priviligerede: 1 Apoteker, 1 Chirurgus, 2 Farvere, 1 Giestgivere, 4 Riidsmænd. Kunstnere: 1 Skildrer, 1 Maler, 2 Guldsmede. Af Handverkere ere her 6 sluttede Laug, nemlig: Handstemager-, Skræder-, Stomager-, Smede-, Bognmænd- og Fister-Lauget. De øvrige Handverkere ere:

Bagere	3	Barnsmager	1
Felberedere	3	Pottmagere	2
Glarimester	1	Sabelmagere	2
Gjørtlere	2	Snedkere	3
Hattemager	1	Tegelbrænder	1
Kobbersmed	1	Tømmermænd	3
Muurmestere	4		

Foruden Handverkerne bestaaer Borgernes Næring meest i Agerdyrking, thi næsten hver Mand er tillige Avlsmand. Byens Marker bestaae af 124 Eiendomme af Agerland; i hver kan saaes 4 a 5 Tønder Sæd, hvorefter avles 8 a 10 Fuld, ligesom Jorden dyrkes vel til. Til hver Eiendom hører 4 Engskifter, hvorpaa avles 6, 7, 8 a 10 Læs Høe. Desuden har Byen 75 Enghaver og Tofte, hvori saaes 41 Tønder Sæd og avles 168 Læs Høe. Løget Mark er foræret til Byen af Kong Hans imod en liden aarlig Afgift, og 1504 folgte samme Konge til Byen Romsgaard og dens Eiendomme. Byens Jorde strekke sig norden Byen $\frac{1}{2}$ Miil og synden $\frac{3}{4}$ Miil. Med Byens Skov stede 1728 den Forandring, at den mistede Udvissnings-Net, fordi de havde forhugget Skovene, og maatte derforuden baade da og siden 1734 give anseelige Skovbøder og selv lønne en Skovfoged. Sæden er mest Rug, Byg, Havre, Boghvede, Erter, Viffer, noget Hvede og Hør. Da her daglig falder stor Passage igjennem Veile til hele Jylland, behøves et stort Bognmands-Laug og Agerdyrkere, men at de andre Handverksfolk tillige give sig af med Avling, synes at være dem til større Tab og Skade end Fordeel.

Ladegaarden havde Kong Frederik II. 1572 solgt til Veile Bye, dog med Indløsnings-Net; samme havde Byen i Brug indtil 1718, da den blev udlagt til Rytter-Kobler, men da Ryttergodset nu ved Auction er bortsolgt, er denne Eiendom købt af Peder Torkelsen, som har bygt en Gaard derpaa, kaldet Peder-sholm, og dertil købt det meste af Vilstrup Bye i Skibet Sogn. Anno 1504 bevilgede Kong Hans Niels Jonsen, Raadmand i Vedle, Hans kiære Husfrue Kirstine og et deres Barn, paa Livstid at beholde Kobelmade Eng, som strekker sig i Øster til Wimelsløvi, i Vester til Rosborg Basse, i Syder til Skoven og i Nør til Aaen, hvoraf de aarlig skal give til Ladegaarden en halv Tønde Smør. 1539 og 1542 finge Niels Jonsens Børn, nemlig Oluf Nielsen, Sogneprest i Veile, Mads Nielsen, Borgemester i Veile, og deres Syster, Karine Svenders, for dem og deres Børn paa Livstid Stadfæstelse af Christian

III. paa samme Eng for bemelte Afgift til Kronens Ladegaard. 1530 fik Jens Andersen, Borger i Veile, Frederik I. Brev at hans længst levende Barn maa og skal have, nyde og beholde Kronens Gods, Ladegaard og Wedthugmark i Holmids Herred ved Veile.

Humlehaver. Førend Veile fik saa megen Avling og Agerbrug, har her baade uden og inden Byen, saavel paa Lildbjerg, synden Byen, som under Høibed og andensteds norden omkring Byen været en stor Mængde Humlegaarde, men nu findes der ikke een. Klosteret havde alene toende Humle-Haver, som Christian III. 1535 stienkede Byen. En Grundtægt-Forretning af 1682 viser, at her i den Tid endda har været 95 Humlehaver, og ventelig har der i ældre Tider været flere.*) De Humlehaver, som anmerkes paa Byens Grundtegning, vise alene Pladsene, hvor nogle af dem fordem have ligget. Man holder for, at det var nyttigt, om Humleplantningen, som Eggen er saa vel stikket til, blev igjen sat i Drift, allerhelst da de forhen dertil brugte Jorde gierne kunde undværes fra Korn- og Hø-Avlingen.

Teglverk. Fra gamle Tider af har synden ved Byen været anlagt en Teglovn, som tilhørte Sortebrødre-Kloster, men da Munten forløbe Klosteret, kom den med samtlig Klosterets Eiendom i Kongens Bære. 1532 bevilgede Frederik I. Herr Dve Lunge Teglgaarden uden for Veile i to Aar. Men 1535 stienkede Christian III. Borgerne i Veile Teglgaarden for en fri Byens Eiendom. Her er vel en Teglbrænder, men Teglovnen bruges lidet, omendstjøndt her er Leer i Overslødighed og Skove i Nærheden. Det er besønderligt, at Indvaanerne ikke betiene sig af saadan god Leilighed og lade brende Steen, baade til Forhandling og til at bygge Grundmuur i steden for Bindingsverk. De Muursteene, som Hospitalet er byggt med, ere fra Leerbek, som ligger en halv Mil fra Byen, og bedre veed at benytte sig af saadan Fordeel.

Handel og Seilads. Veile Bye er ganske vel situeret til Kjøbmands-Handel, saavel fra Landsiderne som formedelst den dertil over tre Mile fra Beltet indgaaende store og fuldkomne Fiord, hvis Dyb kan tage de største Skibe indtil paa $1\frac{1}{2}$ Fierdingveis nær Byen, hvor de maa ankre og ved smaa Baade ublosse Varerne og indtage Ladning; thi nærmere kan de ikke komme, formedelst Fiordens Tilstoppelse, som er en stor Hindring for Handelens Drift, men kunde med maadelig Beføstning ved en Mudderpram og et Bolverts oprettelse afhjelpes, om Indbyg-

*) Dette synes ogsaa at fremgaa af Arent Bernsens berømte Vært: „Danmarks oc Norges Fructbar Herlighed“ (Kbh. 1656); thi heri siges, at Veile „hafver paa de trende Sider høye oc med Stou begroede Iystige Bierge, hvilke giøre Byen synderlig angennem, oc des omliggende Ward til Humle Haver saa bequem, at Borgerstabet derved med Humle (foruden anden Landsens Bære) en temmelig Handtæring bruge. Huilde oc formedelst Veile-Fiord, som til Byen giør bequem Indsejling oc der hos en god Haffn, sig vide vel til Spes at bruge oc paa atskillige fremmede Steder beris Bære at forhandle.“

gerne havde Formue dertil. Til at bestride Omkostningerne, kunde til Canalpenge paalægges en taalelig Afgift paa visse Aar af alle ud- og indgaaende Skibe og Varer, som igjen vilde vindes ved Segladsens og Handelens Optrivelse. Da saa Kjøbmænd, her ere, handle med Landets Producter og tilføre Indvaanerne og Landmanden de fornødne Ting. Men Handelen her, ligesom i andre Kjøbsteder, sættes aldeles tilbage formedelst Biffetræmmere, Haberslev-Haarqvinder og Landprangere, hvilke tilfniige sig Handelen imod Byens Privilegier. For nærværende Tid har Byen tvende maadelige Fartøier, hvilke dog maa ligge i Vinter-Havn ved Tirsbet en halv Meil fra Byen. Segladsen er mest med Korn, Malt og fede Varer til Norge, hvorfra de tage Tommerlast, Fern og tør Fisk tilbage, ligesom fra Kjøbenhavn tages Viin, Thee, Porcellain, Specerier, Sæbe, Glas med videre. Til Byens og Handelens Ophjælpning vilde det altsaa være fornødent, at Fiorden blev renset og en god Havn eller Canal til Indsegling indrettet, Landprang og Snighandel affstøvet, og endelig Veiene omkring Byen forbedrede og istand satte.

Fiskeri. Fiskeriet i Fiorden og Aerne heromkring hjælper meget til Indvaanernes lette Føde. Her fanges nogle Lag, men flere store Dreber. Den bedste Fangst er Torst, Vaar- og Høst-Sild, Flyndre, Blæder, Makrel, Horngivere, smaa Aal og Aalqvabber, et Slags smaa Sild, kaldet Rager, Muslinger eller Skielfisk, Ræger eller Krøker, Hvillinger, Krabber, Stenbidere, Krebs og undertiden Stør, nogle Giedder og Abborrer i Aerne. Lag- og Dræb-Fiskeriet i Aaen, en halv Fierdingvei uden for Weile, hørde forud Kongen til og blev bortfæstet for aarlig Afgift, saaledes findes, at Amtmanden i Kolding, Otto Bilbe, 1675 paa Kongens vegne bortfæstede Ortefangsten ved Weile, som Borgemeister Hans Svane i Fæste havde haft, til Commissarius Nicolai Nissen til Leerbet, imod at han skulde holde Tinggaarden vedlige og svare den sædvanlige Afgift. Dette Fiskerie og det derhos staaende Fiskerhuus blev 1744 af Christian VI. bortsolgt tilligemed Leerbet Gaard og Gods. Fiskerlaugets Bog i Weile er begyndt 1512 og affreven med gammel-dags Skrift.

Møllen. Weile Mølle er meget gammel og nævnes i Documenter af 1339. Anno 1547 pantsatte Christian III. Kronens Mølle i Weile til Ivar Lunge for 200 Jochims Daler, og 1557 fik Dronning Dorothea Kongens Brev at maatte indløse Weile Mølle med Brohøl Fiskerie, Humlehaver og al anden sin Rente og Tilliggelse, for bemelte Summa. Denne Mølle holdes for en af de bedste i Egnen, og maler tillige for nogle Landsbøyer. Den har tvende Qværne, en til Malt og Gryn, en til Rug og en Sigte. Den skatter til Kongen for Møllestyld af 21 Ldr. 2 Stpr. Hartkorn og for Fiskeriet og Ortefangst 2 Ldr. 1 Stp. Mølle-Aaen, som driver den, har sin Udspring af Faarup-Søe. Gangbroen over Aaen formerer Stiborer og Vand-Karm ind under Mølle-Hjulene-

Åerne. Ved Veile samles fire Åer eller Strømme, som under syndre Broe flyde med en stærk Fart ud i Fiorden. Tre af dem har deres Oprindelse fra Engelsøholms Søe og løbe i adskillige Bugter omkring inden de samles, drivende endeel skønne Møller og Berker. Den fjerde har sin Begyndelse fra Faarup Søe, gaaer ogsaa i mange Bugter og driver endeel Møller, indtil den kommer imod Veile, hvor den strax norden ved Bhen er opstemmet ved 4 Stiborer og ved en udgravet Arm løber ned østen forbi Bhen og driver Veile Mølle, hvilken Arm midt for Bhen giver et Udløb fra sig igjennem Bhen, som kaldes Midtbroe-Åe og flyder ud i den store Åa ved Synderbroe. Resenius navngiver ved Veile disse fire Åer, Holme-Åe, Gammel-Åe, Bleg-Åe og Mølle-Åe.

Kilder. Foruden Bhen's Kilde eller den store Brynd paa Torvet ere ved Veile bekendte Sverpøt-Kilde synden og Clausens-Kilde norden Bhen, hvilke have deres Udspring af Skovbanterne, og opvelde med særdeles klart, sundt og velsmagende Vand.

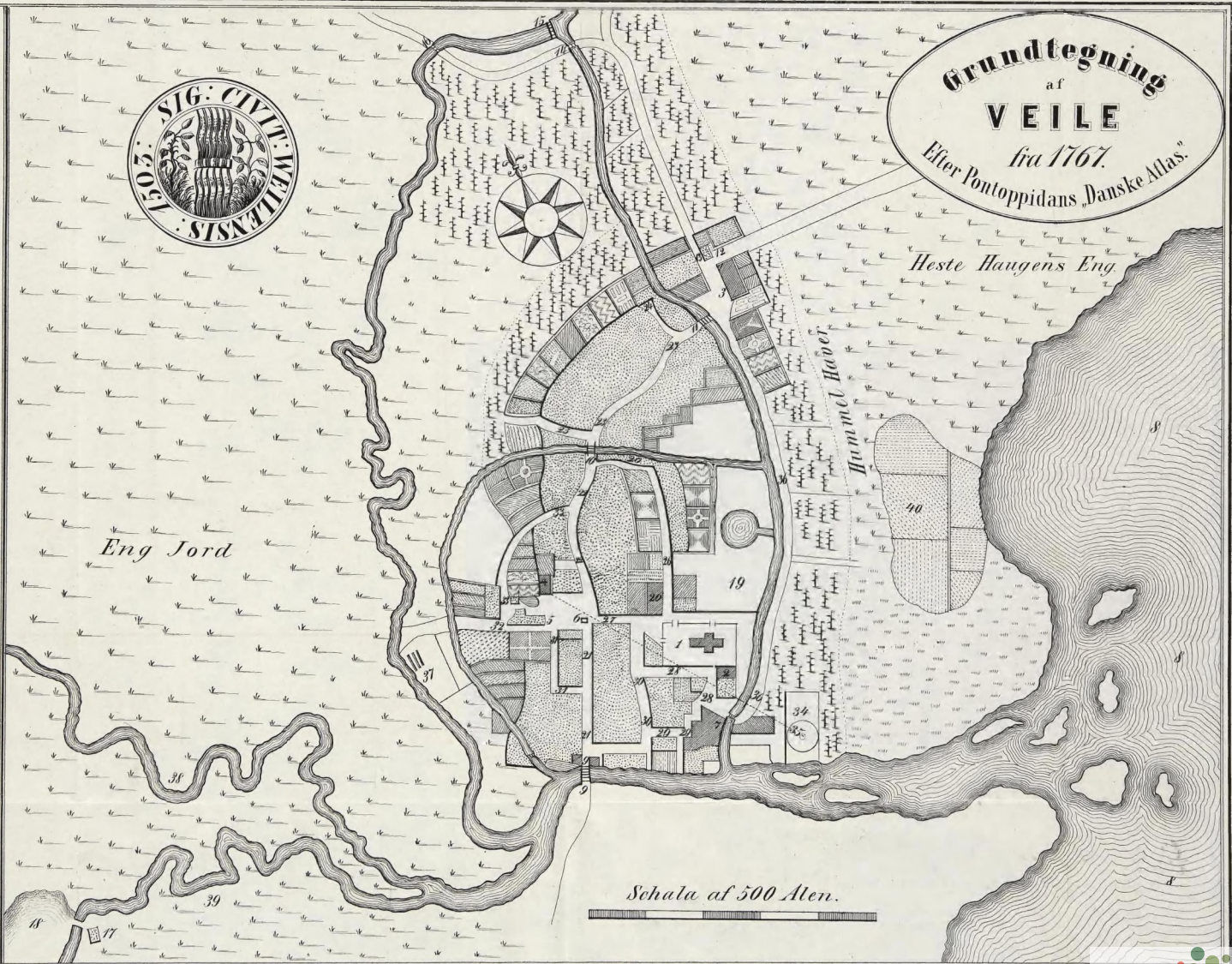
Consumption. Bhen's Consumption var i Aaret 1758: 2,405 Rigsdaler, 1761: 2115 Rigsdaler, 1764: 2005 og 1767: 2220 Rigsdaler.

Markeder. Af aarlige Markeder holdes her: Den 22. April Heste- og Qvægmarked. Den 2. Maji med Heste, Qvæg og Kramvarer. Den 12. Junii Kramvarer. Den 26. Sept. med Heste og Qvæg. Den 30. Oct. med Kramvarer. Torvedag skulde her holdes hver Onsdag, men skeer ikke altid, formedelst de flette Veie omkring Bhen.

1. St. Nicolai Kirke
2. Skolen.
3. Hospitalet.
4. Raadhuset.
5. Torvet.
6. Torve Brynden.
7. Møllen.
8. Fioren.
9. Sydre Port og Broe.
10. Mitbro og Aae.
11. Nørrebroe over Mølle Aaen.
12. Nørre-Port ad Horsens.
13. Vesterport ad Grundet, Varle og Ringkløbing.
14. Giedde-Broe.
15. Stieborer, som tvinger Vandet til Møllen.
16. Støkbroe eller Tørlidheritz Broe.
17. Lax og Øret-fangst samt et lidet Fiskerhuus
18. Rosborg Banke og Eng.
19. Sogneprestens Residentz-Plads, som nu er gjort til pløye Jord og Eng.
20. Capellanens Residentz-Plads, som nu er gjort til en Kløken-Have
21. Synder-Gade
22. Torve-Gade
23. Nørre-Gade
24. Tønneses-Gade.
25. Fleegborg-Gade.
26. Grønne-Gade.
27. Kirke-Strøede.
28. Mølle-Gade.
29. Fisker-Gade.
30. Foid-Gade.
31. Loutbye-Gade.
32. Wester-Gade
33. Snaag-Gade.
34. Borrevold
35. Løngangen under Iorden.
36. Iomfrue Gangen.
37. Bleg-Aae og Bleg-Haue
38. Gammel Aae, som kommer fra Knavrup.
39. Store Aae, som kommer fra Haraldskier og Høyen.
40. Holmen er et Stykke høye Pløye lodd.

Grundtegning
af
VEILE
fra 1767.
Efter Pontoppidans „Danske Atlas.“

Bidrag

til
Beile Byes Historie i det 17de Aarhundrede
ved
J. J. A. Worsaae, Cand. philos.*)

Beile By og Omegn under de keiserlige Tropper 1627—1629.

Efterat Beile By i det sextende Aarhundrede tre Gange (1523, 1530 og 1595) ved svære Ildebrande, og een Gang (1584) ved en heftig Pest, havde mistet en stor Deel af sin Velstand og Folkemængde, truedes den i Begyndelsen af det syttende med at berøves adskillige betydelige Marker og Skove.

Paa Thyrsbek boede den mægtige Adelsmand Iver Lange, med hvem heftige Stridigheder om Stjeldet mellem Beile og Bredballe Marker allerede tidligt vare opstaaede. 1559 og 1563 ansattes vel kongelige Commisfaires for at standse Uenigheden, men de bragte det ikke til Videre end at begge Parter vilde vente, indtil Kongen selv kom til Stedet og kunde afgjøre Trættten. Omtrent Aar 1600 bragtes Sagen atter paa Bane, og Striden førtes nu med saadan Hidsigthed, at Iver Lange endog

*) Antikvaren Etatsraad Jens Jacob Mønstsen Worsaae er født i Beile den 14de Marts 1821. hvor hans Fader var Amtsforvalter. Han blev Student fra Borgerdybskolen i Kjøbenhavn 1838 og fik allerede 1842 offentlig Understøttelse til at foretage en antikvarisk Reise i Sverrig og Norge, ligesom han senere paa samme Maade har bereist Tydsland, Schweiz, England, Skotland, Irland og Frankrig. I 1847 blev han Inspektør og 1861 Direktør for de antikvariske Mindesmærker i Danmark; han er tillige Inspektør ved de danske Kongers kronologiske Samling paa Rosenborg samt Docent i de nordiske Oldsager ved Universitetet med Titel af Professor. — De her meddeelte historiske Oplysninger har han skrevet i en Alder af høist 20 Aar til „Historisk Tidsskrift“ [2. B. 1841]. To Aar senere udkom hans af Trykkefrihedsselskabet udgivne Skrift „Danmarks Oldtid, oplyst ved Oldsager og Gravhøje“, der blev oversat paa Tydsk og Engelsk. Sin derved erhvervede Anseelse har han forøget ved en betydelig Række senere Skrifter af videnskabeligt Indhold. Worsaae har bekæmpet og grundig modbeviist den af N. M. Petersen fremsatte Hypothese, at det foran nævnte, i en Mose ved Stibet fundne Diig stulde være den gamle norske Dronning Gunhilds.

med Magt lod bryde Fængslet i Weile for deraf at udtage en af sine Fiskere. Endelig sluttedes et Forlig ved en Commission 1601, og Alt hvad der var passeret mellem begge Parter skulde være glemt. Paa samme Tid var den bekjendte Caspar Markdanner til Søgaard Lehnsmænd paa Kolbinghuus. Han var ikke gunstig stemt mod Borgerne i Weile, og forbød dem først i nogle Aar at bruge deres Stove, uden med betydelige Indskrænkninger, hvorfor ogsaa en af de to Borgemestre, den brave Clemens Sørensen Bedel, i Aaret 1606 maatte reise over til Kjøbenhavn, og skaffede da Byen de tabte Rettigheder tilbage.

Repppe var imidlertid dette bragt i Orden, før der paa den anden Side af Byen reiste sig et Uveir, som lod til at kunne faae farlige Følger. I mange Aar havde Bønderne fra Svinholt, hvis Eiendomme stødte tæt op til Weile søndre Mark, der ogsaa kaldes Løget Mark, foruroliget Hjørderne fra Weile, der vogtede Dvæget paa dette Sted; ja de havde endogsaa anfaldet dem med Øxer og andre skarpe Vaaben, saaret nogle af dem og jaget dem paa Flugt. Som Grunde herfor angav Bønderne, at Løget Skov og Mark tilhørte dem fra ældgammel Tid, og at de vilde forsvare deres lovlige Ret, hvad det end skulde koste. Bønderne fik vel Caspar Markdanner til at tage deres Parti i den vidtløftige Proces, som var en Følge af disse Voldsomheder; men en Commission, bestaaende, foruden Lehnsmændene, af Knud Brahe til Engelsholm, Grit Lunge til Stougaard og Jens Mogensen til Sindinggaard, tilbødte Weile By Løget Skov og Mark Anno 1607 d. 21. August.

Fra den Tid af levede Weile Borgere mange Aar i Fred med deres Naboer, og uagtet Caspar Markdanner, som vi ovenfor have seet, engang søgte at stille Byen ved en Deel af dens Eiendomme, regnede han det dog ikke Borgemestrene til Last, at de havde staaet ham imod og forsvaret deres Frihed. Han synes tværtimod i senere Tid at have sørget endeel for Byens Bedste, og gavnede den ved Anordninger om Begravelser, Stolestader i Kirken, Fattiges Vespisning i Hospitalet osv., saa at hans Embedstid i det Hele var heldbringende for Weile.

De 20 heldige Aar, som nærmest gik forud for de fjendtlige Tropers Ankomst, befordrede ogsaa meget Byens Velstand, men tillige Overdaabigheden. Denne viste sig især ved Bryllupperne, der i den Tid næsten bestandigen holdtes paa Raadhuset, og Borgemestrene og Raadmændene fandt det derfor nødvendigt at gjøre adskillige Indskrænkninger deri. Saaledes vedtoges 1620, „at Ingen maatte opslaae Tapeter over Bordene, men alene Duge“, dog der, hvor Brudgommen og Bruden skulde sidde, maatte det ikke formenes at opslaae et flamsk Sengeklæde eller Andet og for Bordenden efter Leilighed om der vare „Abelsfolk“ tilstede.

I ældre Tid vare Husene i Weile temmelig slet byggede og ofte tækkede med Straa; at dette var Grunden til de for Byen saa ødelæggende Ildebrande, havde Lehnsmændene og Borgemestrene allerede tidlig indseet

og draget Omsorg for at ændre Saabant, idet de (1554) forbød at tælle de Huse, som havde Skorstene, med Straa. Endskjendt Otto Brahe 1621 fornøede denne Befaling, abløde Borgerne dog ikke altid¹⁾, hvilket vi bl. A. maae tilskrive, at Byen i den Krig, vi nu gaae over til at be-
tragte, ogsaa ved Ildsvaade leed saa stor Skade.

Medens Trediveaarstrigen rasede i Tydskland, havde Christian den Fjerde understøttet den lutherste Troes Forsvarere, og derved naturligviis paadraget sig Østerrigs Fjendskab. Christian den Fjerde var personlig tilstede med en Hær i Tydskland, men adskillige Træninger faldt uheldigt ud for ham, hvorpaa Østerrigerne i Slutningen af Aaret 1627 trængte over Elben gjennem Holsteen og Slesvig og erobrede i kort Tid disse Lande. Ingensteds gjorde man ordentlige Forsvarsanstalter mod dem; nogle danske hvervede Tropper, som stode ved Kolding, for at modsætte sig de fremrykkende Fjender, flygtede ved Nøgtet om disse Nærmelse op i Jylland og udbredte Skræk og Forvirring, hvor de drog hen, idet de plyndrede ligesaa fuldt, som om det havde været Fjenderne selv.

Til Beile ankom disse hvervede Folk eller, som de ogsaa kaldes, „dett wdenlands Krigsfolk“ første Gang Tirsdagen den 18de September 1627 og toge Qvarteer ikke alene i Byen, men ogsaa i de udenfor Byen liggende Gaarde, og fra den Tid af kunde Ingen med Sikkerhed reise mellem Byerne med noget Gods for disse Krigsfolks Plyndrings Skyld. At Borgerne ogsaa have lidt Overlast af disse indenlandske Krigsfolk og idetmindste ere blevne besværede med Requisitioner i Anledning af samme, fremlyser af adskillige Steder i Thingbøgerne²⁾.

Imidlertid rykkede de keiserlige Tropper frem og nærmede sig i Slutningen af September Maaned til Beile, hvor Indbyggerne alt havde maattet forberede sig til de farlige Gjesters Komme. De kostbareste Sager af Guld og Sølv vare nedgravede i Jorden eller nedkastede i Brøndene. Endeel af Indvaanerne selv vare med Koner og Børn flygtede ud i den nærliggende Grundet Skov³⁾ og andetsteds hen, for at skjule sig indtil de første Plyndringer vare forbi.

1. I den første Fjerdedeel af dette Aarhundrede fandtes endnu flere siraatækkede Huse i Beile.
2. Tingbog 1630. „Medens ieg min gaard vid hæffd och macht haffuer holdit i denne farlig och wfrebelig tidt, med rede penge, søll och andit prouiant, som ieg bode til Kong. Matts. folk och til Fjenderne haffuer contribuierit.“
- 3) Tingbog 1629, 10. Decbr. Tingsvidne att Niells Jennsøn och hanss hustru Ellse Jennsdotter wnnuigtte i Grunditt Skouff aff den huß dh iboede.

Dvenstaaende saabelsom alle i det Efterfølgende med Tal betegnede Noter ere af Artiklens Forfatter.

Den 2den October indtog Fjenderne Veile By og besatte den baade med Ryttere og Fodfolk. Rytteriet udgjorde to Compagnier med 300 Heste, og commanderedes af Oberstlieutenant Johan Krehn, under Oberst Wittenhorst's Regiment, og Ritmester Hundbroch. Fodfolket, der ligeledes dannede to Compagnier paa ialt 600 Mand, førtes af „Hoptmændene“ Georg von Rostoch og Hans Jacobsen Broch.

Strax efter at de vare komne noget i Nolighed, tænkte de paa at forstaa sig sikkert i Byen. Georg v. Rostoch indkvarterede sig med en del af sine Folk paa Raadhuset, det forhenværende Sortebrødre-Kloster¹⁾, som han satte i formelig Beleiringsstand, idet han ikke alene omgav det med Standsere og Pallisader, men ogsaa med tørre Grave, hvorover der gik en Vindebro ud til Torvet. For at tilvejebringe denne Befæstning, nedbrøde de en heel Deel Huse og anbragte Tommeret af disse til Standserne og Pallisaderne.

Den anden Hovedsmand, Hans Jacobsen Broch, som indtog sit Qvarteer i Byen, forstaaede paa samme Maade med sine øvrige Landsmænds Hjælp Kirken med Volde, tørre Grave og Pallisader. Ved denne Leilighed nedhuggede de den latinske Skoles Bygning, samt Skolemesterens og Hørerens Bolig, tilligemed „det Huus ved Gammeltorv, som Klokkeren og Kirketjeneren iboede“, foruden den hele Muur, som gik rundt omkring Kirken²⁾.

Desuden opførte de et Bagthuus paa Torvet, hvortil Materialierne toges af de nedhuggede Huse³⁾, og det lader ogsaa til, at de ved Rørreport anbragte en „Vindebro“, for fra denne Kant af at kunne være rolige for pludselige Anfald⁴⁾.

Efter kort Tids Forløb, da den første Stræk havde sat sig, vovede vel adskillige af Borgerne at vende tilbage til deres Huse, men Enkelte, hvoriblandt Sognepræsten Mag. Niels Frandsen, reiste bort til fremmede Steder, og kom først til deres Hjem igien, efterat Fjenderne vare dragne af Landet⁵⁾. De uhyggelige Indvaanere, som havde været borte, foresandt nu deres Huse, hvis de ikke allerede vare nedbrudte, fuldkommen berøvede

-
1. Denne gamle Bygning, som nedbrødes 1780, laa Nord for det nuværende Raadhuus.
 2. Af en gammel Protokol fra 1631, hvori Byens Betsagter og forskellige Aars Ræmnerregnskaber ere indførte. Fol. Nr. 2. Den omtalte Latinske Skole nedlagdes 1739.
 3. Tingbog 1629, 5. Nov.: „Dy fiere, som vor Kled paa Bagthuusgaulen her paa torffuit, bleff tagen af peder Søffrinssøn Suenssis huus bag Clostritt — eller Raadhuset — vndtagen nogle smaae hørne støder, som bleff hent paa andre steder.“
 4. Prot. Fol. Nr. 2. Blandt Ræmnerindtagterne for 1630 nævnes: „Noch ij lipptd staal, som kom af den Vindbroe vidt Rørre Port.“
 5. Betænkning om Tiende til Sognepræsten, i Pækken „Kirken og Skolen vedkommende fra 1446—1700“: „vbi saadan bebrøffuelig færð haffuer Mag. Niels, saa vell som andre, forlabet Menighebenn.“

Alt¹), hvad der kunde bringes af Stedet, ja endog saa af Brøndene og Jorden vare de nedkastede og skjulte Sager ofte optagne²). Kløgest handlede vist de af Borgerne, som vovede at blive ved deres Huse; thi rimeligt er det, at Fjendernes Plyndrelyst meest har gaaet ud over de af Beboerne forladte Steder. Fra andre Steder berettes der, at Fjenderne søgte at formaae Indvaanerne til at vedblive med deres sædvanlige Haandteringer; men til sliq en Fremgangsmaade findes der intet Spor i Beile. Borgernes Stilling var her saa daarlig og beklagelsesværdig, at de ikke kunde tænke paa at drive nogen Møring. Alle Husene i Byen vare paa enkelte nær, der betalte ugentlige Skatter derfor³), opfyldte med Soldater, som behandlede deres Værter paa den skæmmeligste Maade. Fjenderne bemægtigede sig som oftest Værelserne med alt det Bohave, der fandtes i dem, medens Værterne ikke sjelden maatte ligge paa Loftene paa gamle daarlige Sengeklæder⁴), og oveniføbet bleve mishandlede af deres Undertrykkere⁵).

Ikke nok med, at Borgerne skulde føde de Soldater, som vare ind-quarterede hos dem; de maatte ogsaa hyppig, maaskee hver Uge, udgive Brandstat og anden Contribution, for at deres Huse ikke skulde blive nedhuggede og ødelagte. Dette blev dog som oftest alligevel Tilfældet; thi det var umuligt at tilfredsstille alle de Fordringer, Soldaterne for hver Dag gjorde. Nogle af Borgerne dreve de formelig ud af deres Huse ved idelige Paalæg⁶). Andre, især de mere formuende, satte de i Fængsel saalænge indtil deres Familier og Venner bekvemmede sig til

-
1. „Der dy om anden Dagen komme tilbage ind vdi same huus igienn, da voer alle Rister og Strine opslagitt och guodjitt bortagitt vndtagenn en liden gamell breditt Møsing becken, som laa fast paa gulffuitt.“ Tingbog 1629, 10. Decbr.
 2. Tingbog 1629: „Huis guods Knud Spffriingsøn havde nederkast vdi den tielde oc brynd i gaarden, hand paaboede dett bleff allt sammel aff Krigsfolck vdi denne fremfarne vfredelig tidtt optagitt.“ — Et andet Sted: „Nogle Krigsfolck optog fire Rister med guods vdi, som Marine Michells haffde labit nedergraffue i Jorden.“
 3. Tingbog 1632: „Dieris huus vor frie for rytter och soldater, og derfor vdgaff om vgen nogle visse penng, som nochsom bevisslig sand gipris.“
 4. Tbog 1630: „Vdi fremfarne vfredelig tidtt da laa Hans Hermansøn och hans hustrue paa loffet thow Moneters tidtt paa nogle ringe Sengeklæder.“
 5. „Johan Mæghn oc hans hustrue holdt fornævnte Soldaatter till mad oc øll oc lede megen tribulering af dennem; de slog oc støtt hannem oc hans hustrue, saa hun der effter fødte itt raffnløst barn.“ Tingb. 1629. — Tbog 1630: „Hanns Nielløn bleff vdi fremfarne vfredelig tidtt af Fjenderne ilde slagitt oc forjagitt aff huusit hand iboede.“
 6. Tingbog 1630: „Hanns Hermansøn gid vdaß denn huus oc Baaning, hannnd nu iboer, med en tiep vdi sin haand, och sagde, hannnd kunde icke bliffue vdi sin huus for vdgiff, som dy Soldaatter begierte och vilde haffue, som da vor vdi same hanns huus.“

at udfrie dem ved at sammenstrabe Pengene¹). Ogsaa Mænd fra Landet toge de ind til Byen, og arresterede dem i Kjælberne saalænge, indtil de gjorde, hvad der fordrødes af dem.

Paa Levnetzmidler, Klæder og alle andre Ting, som Soldaterne stjål og røvede, var der naturligviis under saadanne Omstændigheder meget godt Kjøb; som Exempel kan tjene, at en Ko endog saa af den bedre Slags sædvanligen solgtes for 1 slet Daler; men Grunden hertil var, at Pengene alt vare ude af Landet²).

Beile By efter Freden 1629 indtil den svenske Krig 1643—45.

Endelig udraabtes Freden høitideligt den 4de Juni 1629, og Fjenderne drog derpaa Tid efter anden bort. Beile By var vel endnu jævnlig udsat for Overlast af de hjemvandrede Tropper, der alle skulde derigjennem; men enkelte Yttringer i Kilderne lade dog formode, at dette ikke altid har været Tilfældet³); tværtimod synes det endog som om Borgerne have faaet Godtgjørelse for den Tid, Soldaterne paa deres Gjennemmarche opholdt sig her. Strax efter at Østerrigerne vare borte, begyndte Borgerne at ordne deres forstyrrede Anliggender og de ved Krigen standsede Forhandlinger paa Thinge varetoges atter (20. Juli).

Byen var efterladt af Fjenderne i den ynkeligste Tilstand; samtidige Beretninger sige, at henved 200 Huse vare nedbrudte, afbrændte og ødelagte⁴), hvoriblandt Borgermester Cl. Sørensens⁵),

1. Raadstueprot. 18. Decbr. 1629: Jesper Jensen, Byfoged og Raadmand, havde „for vdgift tid och offtte veritt sengheligen anholdett, huoraff hand icke kunde befries, förind hanss hustrue hos gott sold bekom penge till Vaans att vdgifue for hannem.“ Andre siges ligeledes at have været „sengheligen anholden og lidit megen tribulering.“
2. Jfr. Jarstrups og Axlspøns Dagbog S. 16: „Dog var her got Kjøb paa Korn og Fødevarer, saa at hvem som havde Penge kunde kjøbe 1 Skieppe Rug for 6 St., 1 Skieppe Byg 4 St., 1 Stp. Havre 2 St., en Dyr for 1 Rd., en Ko for 1 Rd. osv.“ Tingbog 1630: „att paa dy tider kunde der kjøbis en bedre Ko for en slet Daler.“
3. Prot. Fol. Nr. 2: „Då bleff den edle Fred igien her vbrodt den 4de Junii Anno 1629, och siden effter Haanden er dette Krigssoldt igien vdaff Landet røcht uden ald fuerd ssaug och Forhindringh.“
4. Prot. Fol. Nr. 9: „Då mange Gaarde och Gusse vdi Byen nedderbrut, brend och øde. hen ved 200.“ — Raadstueprot. 1632: „En stor Diell aff Byen, hen vid 200 Fldstøder, ere af finderne nederbredit och ødelagt“ — Vi see heraf, at Byen dengang har havt en ikke ubetydelig Størrelse:
5. Denne Mand var under hele Ufredstiden ene Borgemeester i Beile, da hans Collega, Niels Knudsen, var død 1626. Han maa formodentlig have gjort Fjenderne Noget imod; thi i Raadstueprot. 1629 siges: „den dag Clement Suerinzen borgemeesters huus oc gaard (differre) bleff affbrendt.“ Hans Gnard laa ved Torvet og som det synes paa Hjørnet af Kirtegade, ligeoverfor Apotheket.

og abfillige af de meest ansete Borgeres Baaninger fandtes¹). At hele Gader og Stræder laae aldeles øde, sees deraf, at Gadernes Retning fra ny af blev bestemt²). Den søndre Bro ved Byen var neppe at befare og trængte saaledes til hurtig Hjælp, hvilken Borgerne ikke formaade at yde³). De offentlige Bygninger vare enten jævne med Jorden eller strækkelig ilde medhandlede; thi, som vi ovenfor have seet, var den latinske Skole⁴), Rectorens og Hørerens tilligemed Klokkerens Boliger fuldkommen nedhuggede af Fjenderne, ligesom Porthusene⁵) og især Kirken og Raadhuset krævede meget betydelige Forbedringer. I hvilken Tilstand de to sidste Bygninger fandtes i Aaret 1630, vil følgende Uddrag af de optagne Synsforretninger bedst kunne vise.

„I Kirken var der først i Taarnet nede i Baabehuset hugget 3 Stuehuller gjennem Muren; siden ovenfor Hvalvingen i Taarnet var der 6 Stuehuller, 3 paa den vestre, 1 paa den søndre og to paa den nordre Side, som Fjenderne brugte til at lægge store Stykker i; de 4 vare to Alen og de to syv Qvarter vide i Kanten indentil.“ Dermed var der gjort saa stor Skade, at Taarnet stod meget svagt, og hvis det ikke snarest muligt blev istandsat, kunde man befrygte, at det vilde afstedkomme megen Ulykke. Dernæst var den tredie Pille fra den vestre Kirkebør, ved den nordre Side imod Midtgangen, ganste og aldeles nedfalden i Bunden tilligemed 4 Hvalvinger, som hvilte paa den. Træværket og „Bygningen under Taget“ var enten nedfaldet eller revnet, og maatte nødvendig mures af ny. 16 Stole vare aldeles sønderflagne, og de lange Bjælker, som laae tværs over Kirken ovenfor de nedfaldne Hvalvinger, skulde ogsaa indlægges paany. Den fjerde Pille fra den vestre Kirkebør var sunken fra de øverste Buer, og dens Grundvold var saa daarlig, at man hvert Dieblit kunde vente dens Nedstyrtning, hvilket vilde blive saa meget desto farligere, fordi de to Hvalvinger, som hvilede paa den, allerede vare sprutne og derfor vilde følge med Pillen, naar denne faldt. Orgelet var aldeles øde og Biberne for det meste borttagne, hvilket ogsaa var Tilfældet med „Zeieruerdt“. Hele den store

1. Strax efter Freden, i August 1629, udnævntes en Borgemeister Jens Bertelsen i den (1626) afsøde Niels Knudsens Sted. „Jens Vertilffjens gaard bleff nederhuggen oc nederbrøtt af funderne, fordi at han ide vilde den forfrie med pendinge eller prouiant i nogen maade.“ Ringbog 1630.
2. „Smellem Sal. Her Anders Brædalls Arffvingers Byggested vid Nørreport och Knud Pedersen Bostrup hans huff, hand nyligen haffuer ladett fette, schal werre En gyde neder til Beden osv.“ Prot. Fol. Nr. 2 f. 1.
3. Prot. Fol. Nr. 2 f. 29: „woris Spnnderbrou vor megitt bygfeldig.“
4. Denne Bygning laa paa det Sted, hvor Byens Skjehuus nu findes. De øvrige her omtalte nedhuggede Huse have ligget tæt ved Stolen.
5. Raadstueprot. 1629: „Tuge Christenßen stal ferdige gaulene paa Nørre porthuuff.“ Prot. Fol. Nr. 2 f. 76: „14 sl. Dal., som nu strax schall forbrugis till Byens Spnnderport at fulbferdige“ (1639).

Kirkegaardsmuur, der var opført i Kalk rundt omkring og foroven belagt med Tagsteen, var aldeles nedbrudt og Materialerne borte, undtagen en ringe Deel Muursteen, som fandtes i Skandsen; ligeledes manglede de 4 opmurede Indgange til Kirkegaarden med 4 Jernriste til. Et nyt Huus paa elleve Fag, som Kirken saa Nar i Forveien havde ladet opbygge og indrette til 3 Familier, var aldeles nedhugget, og paa Pladsen, hvor dette og det ligeledes nedbrudte Skolehuus havde staaet, var den østre Deel af Skandsen gjort, ligesom den søndre Deel af samme var opført paa det Sted, hvor Skolemesterens Gaard og Residents tidligere havde ligget¹).

Raadhuset var omtrent i samme Tilstand som Kirken. „Muren, hvor Indgangen til Raadhuusgaarden havde været, laa aldeles nedbrudt tilligemed Pillerne, og derpaa Stedet var opført en Skandse, som siden fuldførtes rundt omkring hele Bygningen. Det murede Huus, som stødte sønden op til Raadhuustaarnet, var i høi Grad brøstfældigt og Taarnet selv var ved den søndre Side nedfaldet. I den øverste Sal havde Fjenderne nedhugget og forbrændt 5 Bjelker; den vestre Deel af Raadhuset, som var bygget af Bindingsværk, havde de behandlet paa samme Maade og desuden borttaget 17 Binduesfarme med 4 Binduer i hver Karm, saavel som 6 Dørre. Byens Seierværk havde Fjenderne ladet opsmæde.“

Møllen tilhørte paa den Tid Kongen, af hvem den fæstedes bort. Da Fjenderne drog af Landet, efterlode de den næsten aldeles øde, og siden efter blev den vel igjen opbygget, men dens Søgning var naturligviis langt fra saa stor som forhen, da Byen var i Velstand²). Hertil kom, at en stor Deel af Borgerne ikke lode deres Korn male paa Møllen, men brugte Haandqvarne hjemme i Husene, hvilket ogsaa Byfogden nedlagde Forbud imod (!)³).

Efter hvad vi tidligere have sagt om Fjendernes langvarige og ødelæggende Ophold i Beile, er det let at indsee, at de fleste af Borgerne vare ved Fredens Slutning berøvede Alt, hvad de eiede⁴). Nogle vare

1. Orig. i Pakken „Kirken, Skolen og de Fattige vedkommende 1446—1700“ og Tingbog 1630. Sagnet var optaget efter Befaling af Cl. Sørensen.
2. Tingsvidne i Raadstueprot. 1632, 8de Mai: „Der findes der droge her aff lauden, da vor samme Mølle mesten øde — och siden den er bleven forferdiget, da hafuer den icke haft den søgning enten af borgerne eller andre, som vdi formere tidt.“
3. Tingbog 1633: „Byfogden hafuer forbuden Borgerstafuet her vdi Byen, som hafuer Handqvarn vdi dieris huusse, at dy icke lader derpaa maale maltt elder miel, men dermed at søge till Kongens Mølle her for Byenn.“
4. Tingsvidne i Raadstueprot. 1630: „Att Jacob peterssøn vdi fremfarne vfredelig tid er af finderne berpuit og fratagen all hanns rørrindis guods och formue; hans huuff och Boning hand iboede er af dennem ruineret och nederhugget, saa

døde under Ufreden, Andre vare flyttede bort af Byen, hvilket foraar-
sagebe de Tilbageblevne saa meget des større Besværligheder.

Det synes rimeligt, at Næringsveiene under Krigen tilbeels vare
standsede, maaskee naar man undtager Handelen, der dog kun var høist
ubetydelig. Vi kunne slutte dette af dens Tilstand 1634, da der kun
tilhørte Byen en liben Skude paa 4 Læster, en dito paa 3 Læster og en
Seilings-Baad paa 1 Læst, som brugtes især til at løbe inden Landet
med og forhandle sorte Keerpotter¹⁾.

Foruden af Handelen levede Indbyggerne i ældre Tid især af Humle-
haberne, som dengang fandtes i meget stor Mængde ved Veile.
Ablen var af saadan Betydning, at der ordentlig vedtoges, paa hvad
Dag Humlen skulde plukkes norden eller sønden for Byen²⁾, og særskilte
Opsynsmænd vare da ansatte for at vedligeholde Ordenen³⁾. Ligeledes
fandtes der i Bedtægterne en egen Straf for dem, som vovede at op-
samle Humle, førend den var plukket og afført, eller ogsaa uden Minde
borttog Stængerne⁴⁾ i Haberne. Men selv disse Byens Humlehaber
vare ødelagte af Fjenderne, hvilket i Thingbøgerne især omtales at have
fundet Steb i Mølholm⁵⁾, Suertpot, paa „Galgebjerg“⁶⁾, Hurob og i
Romshule.

Den egentlige Agerdyrning havde hidtil kun staaet paa et meget
lavt Trin. Aarsagerne dertil vare fornemlig, at de fleste Markjorder
laae ovenfor høie, svære Bjerge, og at Veiene tæt ved Byen vare i en

hand der vfuere hafuer nu Intett vdi sin allberdom at forbielpe sig med, vden huiff
Gud alformegtigste och gott folkæ hannem meddielæ vill.“ — Raadstueprot. 1632
8. Mai: „folkkene mieste part forarmit, En part døde, och endiels af Byen bortt-
fløtt.“ — Desuden p. fl. Steder Fortegnelser over det bortspævede Gods.

1. Raadstueprot. 1634, 10. Januar, hvor der tilføjes: „och berette same folk, som ere
boefatte Statteborgere, at dy siellffuere førde same smaa Skuder och
seglings Baad, saa dy icke hæffuer elder behøffuer nogen anden der till, och
icke her for Byenn ere flere Skuder end som forberphrt ehr.
2. Raadstueprot. 1633, 20. Sept.: „I dag otte dage skall plodis homble sønden Byen,
och nu tilkommende Mandag otte dage norden Byenn; huo her imod gør skall
hæffue forbrudt till Byenn huis homble som afflodit vorder.“
3. Raadstueprot. 1629: „Jenns Masmussen vor i fiste homble plocterie tilplict at
hæffue tilsiunn med homblegaardene.“
4. Prot. fol. Nr. 2. f. 11. Straffen var: „de schall stande i Hals Jernidt, och mieste
huis de hæffuer med ad farre.“
5. Dette Navn har sin Oprindelse af en Krudtmølle, som allerede 1626 havde været
nedlagt i mange Aar. Det hedder nemlig i Thingbogen f. d. A. om et Stykke Jord
i Mølholm, at det spødte op til en Enghave, „som den gamle Krudmølle
hæffuer standen.“
6. „Gallibierge“ kaldes nogle af de Bunker sønden for Byen, som nu under eet
hæbde Storbjerg. Benævnelsen Galgebjerg kom af 2 Galger, der idetmindste
endnu 1679 kneisede paa Toppen af Banken (Grundtegn. af Veile i Robb. til
Resens Atlas. Univerfittb.) Veien derud til kaldes „Gallighe“. (Thingbog
1632). — Af de anførte Steder ligge de 3 første sønden og de 2 sidste norden for
Byen.

faa ussel Forfatning, at det udkrævede meget bethdeligt og kostbart Arbeide alene at føre Gjødningen derop. Iøvrigt maa man lægge Mærke til, at Søndermarken dengang vel hørte til Byen, men var fælleds og afbenyttedes meest til Græsgang, og at Nørremarken faa langt tilbage i Tiden ikke afgav saa meget Bløieland som nu, men var for en stor Deel bevoget med Krat.

Endog flere Aar efter at Freden var gjenoprettet (1635) herstede der saa stor Armød mellem Borgerne, at de ikke formaadede at holde „Tjenestebrenge“ til deres Markarbeide, men maatte selv uden Andres Hjælp forrette det. Ved en Undersøgelse, som anstillebes desangaaende¹⁾, fandtes derfor i Weile By kun 6 „Tieneste-Suenne“, og det var netop hos Borgemeistrerne, nogle Raadmænd og enkelte velhavende Folk²⁾.

I den lange Tid, Fjenderne opholdt sig i Weile, brugte de et meget bethdeligt Quantum Brænde; efter en Synsforretning over Skovene var der hugget i Ladegaardsskoven 912, i Løget Skov 240 og i Nørreskoven 193 Ege- og Bøgetræer, ialt 1345 Træer. Desuden haves der Efterretning om, at Tommeret af de nedhuggede Huse brugtes ikke alene til Hjælp til Skandsers og Bagthuses Opførelse, men borttoges ogsaa af Commisbagerne og Soldaterne, som benyttede det til Brændsel³⁾.

Sæderne vare ved den lange Lovløshed, der havde hersket i Landet, uden Tvivl ikke lidet forværrede. Hyppigen omtales blodige Slagsmaal, ja endogsaa Drab fandt stundom Sted. Som Exempler herpaa ville vi af Tingbogen for 1629 anføre følgende to Tilfælde: „Den 1ste Octbr. 1629 fandtes tæt indensfor Byfreden Liget af en Mand, der var ihjelslaaet, efter Formodning, af en ubekjendt Person, der løb omkring med et draget Bærg og bandede forstrækkeligt; ligeledes tre Uger før Mikkelsdag 1627 havde Hans Rasmusen Biber begaaet et Mord paa Claus Muurmand, for hvilken Gjerning han flygtede af Byen.“

Udstillige af de Fruentimmer, der havde ført et utugtigt Levnet med de fremmede Tropper, ledsagede disse, da de drog bort⁴⁾; men andre bleve tilbage og dreve deres Hændtering saalænge, indtil Dyrigheden

1. I Anl. af et Kongebrev om Stat. Raadstueprot. 1635. 18. Decbr.

2. Da det maaskee ikke vilde være uden Interesse at kiende Datidens Kornpriser, anføres de her. 1632 vare Kornpriserne i Weile for 1 Td. Rug 2 flette Daler og 32 St., 1 Td. godt Byg 2 fl. Daler og 1 Td. Havre 1 fl. Daler. Næste Aar 1633 kostede 1 Td. Brøbrug 3 fl. Dl., 1 Td. godt Byg 2 fl. Dl. og 1 Td. Havre 3 fl. Mt.; see Tingbøgerne for d. A.

3. Tingbog 1629: „att dy joldbatter som laa vdi hannß Huuß indføerde till attfil- lige tider same gammell temmer, som dy villde hæffve brugt till brende“. Ibid.: „dy Comisße Waggere, som forleben Vinter laa her vdi Byen, tog tow leß der aff“ o. fl. St.

4. Tingbog 1629, 16. Decbr. omtaler et Fruentimmer, som fulgte med Rytterne „der de drog bort, och som hæffde fremdragitt it ganßle ont løßagtig leßnitt, som hun med horerie hæffde ladit sig bruge vdi med dy krigßfold, som kom her i landet, oc hæffde dieris Inquartering heri Byenn.“

udstedte Forbud derimod. „I Slutningen af Aaret 1629 stævnedes Ane Thomasbatter i Fiskergade, fordi hun nogen Tid lang, siden Freden her i Landet var forkyndt, havde holdt et slemt uskikkeligt Huus med løsagtige Folk, og det blev hende paalagt af Borgemeister og Raad, at dersom hun senere havde saadanne eller andre tyvagtige Menneſter i sit Huus, ſkulde hun rømme Byen.“

Den almindelige Raahed, især i Haandværksclaſſen, yttrede ſig i Drukkenſkab og Optøier paa Gaderne¹). Kort før Juul 1629 ſammen- talte Øvrigheden derfor alle Haandværksmeſtrene paa Raadhuſet og be- ſalede dem, „at de i den tilkommende Julefeſt og ſiden efter beſtandigen ſkulde holde deres Svende, Tjende og Børn til Udruelighed, thi dersom de beſandtes i Drukkenſkab at ſtreife om paa Gaderne med Raab og Strig, ſkulde de ſtraffes med Fængſel og Jern og ſiden ſendes over til Kjøbenhavn, hvor de vilde komme til at lide og udſtaae den Straf, ſom den høie Øvrighed der fandt for godt at paalægge dem.“

Efter det korte Omrids, ſom vi her have ſøgt at give af Veile Byes Tilſtand nærmere efter Freden 1629, er det klart, at der fornemmelig maatte være Spørgsmaal om, hvorledes Borgerne ſkulde kunne udrede ikke alene de ſædvanlige Skatter og Afgifter, men ogsaa Hjælp til Kirken, Skolens og Raadhuſets Iſtandsættelſe.

Skatterne, ſom paa den Tid af Kjøbstæderne ſkulde udredes, be- ſtode, foruden nogle mindre, i den ſaakaldte „Unionſkat“ og Skat „til Bøſſeflytter og Baadsmændshold“, eller, ſom det ogsaa hedder, „Pengeſkat til Baadsmænds Hverving“; undertiden ſtilledes ogsaa Baadsmændene ſelv til Flaaden. Men for nu at beſtemme, hvor- vidt Veile ſaavelſom de øvrige Stæder efter Krigen vilde være iſtand til at udrede diſſe Afgifter, beſalede Kongen, at Lehnsmanden paa Riber- huus, Erl. og Velb. Albrecht Steel, og Lehnsmanden paa Kolbing- huus, Erl. og Velb. Gunde Lange, ſkulde ſammentræde til en Com- miſſion. Den 14. Octbr. 1629 udgave diſſe Mænd i Holſtebro et Brev „ang. Veile Byes Forſtaanelſe for Skat, ſaa og for Bøſſeflytter og Baadsmændshold“, men hvori Forſtaanelſe enkeltviis beſtod, vide vi ikke med Sikkerhed²). Det ſynes kun ſom rimeligt, at Byen førſt befriedes

1. Dingbog 1630: „Nogle mend gaffues til ſag, att dy Midfaſte ſøndag neſtforleden om Aftenen haſſue offuerſaldit och med Geualt berøffuit och fratagit nogle tænde bluſ aff nogle Scholebørns Hender, der dy ginge for Beatte Dirigsbatter af hendis Moders huus og neber i Nørregade for Niels frantzøns huus, hvor Bruden bleff indfølgitt, att behi ene till hindis Brudſeng.“
2. I et Register mellem Byens Privilegier læſes: „Enn Copia ſom Erl. og velb. Mennd Her Albritt Steel og Gunde Lannge haſſue gjortt vdi Holſte- brov effter R. M. beſaling den 14. October 1629, anlangende om Forſtonnelſe for Skatt ſaa och for Bøſſeflytter og Bødsmandsholdt.“ Copien findes vel. men Skriften er ganſte ulæſelig.

for at betale de Afgifter, som under Ufreden vare forfaldne til Kronen, og dernæst, at „Unionstatten“ i den første Tid nedsattes til det Halve; ligeledes synes det, som de 6 til 8 Baadsmænd, Byen hvert Aar pleiede at stille til Flaaden, i nogle Aar ikke bleve forbrede¹). I Begyndelsen af Aaret 1630 paalagdes derimod Borgerne en Skat, som de, uagtet den Lettelse, der var tilstaaet dem, ikke formaaede at udrede. De affendte derfor Ridesfogden i Koldinghuus Lehn, Jørgen Knudsen, til Kjøbenhavn for at tale Byens Sag, og han vendte virkelig den 3die Marts s. A. tilbage med et Kongebrev, som fritog Borgerne for den paabudne Skat²). En anden Skat, der paabødes endnu i Efteraaret 1630, af 300 Speciedaler, er sandsynligviis bleven betalt med det Halve, da der ikke gives nogen Efterretning om, at Byen ganske er bleven forskaonet derfor. Næste Aar 1631, den 21de Juli, tageredes Beile for 208 Speciedaler til Hjælp til Dækning af Rigets Gjæld; men den 22de Novbr. s. A. kom der atter Brev til Borgerne, at de skulde være fritagne for Betaalingen deraf³). Endnu 1632 nød Byen Lindring, idet kun Halvparten af de krævede 208 Spdlr. bleve betalte⁴); men omtrent fra den Tid af tiltog Unionstatterne lidt efter lidt og udgjorde indtil 1639 sædvanligen omtr. 280 Speciedalere; 1639 beløb de sig til 475 og 1641 til 570 Spdlr. At imidlertid disse Skatter langt fra altid ere betalte, sees af et Kongebrev, dat. Kbhvn., 11. Mai 1642, paa hvilken Tid, der resterede: tre Unionstatter, fra Martini 1640 til Mikkelsdag 1641; to Pengestatter til Baadsmænds Hverving, forfaldne til St. Hansdag 1639 og 1641, og desuden Borgernes aarlige Bystatter for flere Aar. Da imidlertid ikke længe derefter Krigen med Sverrig udbrød og Beile efter Freden var i høj Grad ødelagt, ere disse betydelige Restancer rimeligviis albrig blevne betalte.

I hvilken sørgelig Tilstand Kirken og Skolen befandtes, maa enten gjennem Lehnsmændene eller Borgemeistrerne i Beile være kommen Kongen for Øre, thi den 26. Febr. 1632 udstedte han en Befaling til

-
- 1 I en Skribelse fra Jver Vind (Kirken og Skolen vedf. 1446—1700) hedder det følgende et beklagt Kongebrev: „att I derudi byen saavel som vdi Kolding maa vere fri for huijs statter och andet I resterer med effter den ordinans som Commissarierne gjortt haffuer.“ (See endv. Anm. 4.)
 - 2 I Beretningen herom: Løst Blad „Kirken og Skolen vedf.“ 1446—1700 tilspies der: „Bleff hannem daa forærit 1 Rosenobel, er 6 Daler.“
 - 3 Ræmnerregnskab i Prot. Fol. Nr. 2 f. 25: „Same Aar denn 22. Nouemb. haffuer og forhuerskutt Kong. Matts. Misfue till voris liere lennsmann Velb. Ernst Normand, att vj Raadigst motte forstonis for forn, paabuden Slatt.“
 - 4 *ibid.* f. 30: Anno 1632 finnge vij Kong. Matts. Bress daterit Kjøbenhaffu denn 27. Junii, at vij her aff Byenn skulle vdgiffue 208 Speciedaler til Lannbstatt. Dog ere vij effter denn Forordning som velb. her Albrett Steell og Gunnbe Lannge haffuer gjortt effter Kong Matts. Raadigst befallinn vdi Holstebrou forskaanitt for halffpart aff forn. Slatt.

Lehnsmanden Ernst Norman¹⁾ paa Koldinghuus, „at han med Flid skulde staae Underretning om Kirkens, Skolens og Broernes Tilstand, da Kongen havde bragt i Erfaring, at Byen selv manglede Gyde til at istandsætte disse.“ Nogle Maaneder efter, den 19de Mai 1632, sendte Jver Wind et kongeligt Missive til Borgemester Clemen Sørensen i Beile, angaaende den tilstaaende Hjælp, som skulde udredes af de øvrige Kirker i Stiftet. Allerede 1633 var den nedbrudte Skole igjen opbygget og næsten færdig, men det gik langtsaa ikke saa hurtigt med Kirkens Reparation. Endnu 1636 klagede Sognepræsten til Øvrigheden over, at Bidragene af de øvrige Kirkers Indkomster, som vare skjænkede af Kongen, ikke bleve krævede med den tilbørlige Strengthed; Kirken forfalt derfor mere og mere, Kirkegaarden „stod endnu aaben og laac under Fæsob.“ 1636 gaves der heller ikke noget Orgel i Kirken²⁾.

Allige hurtigere gik det derimod med Raadhusets Istandsættelse. Som sædvanligt var i fordums Tid, holdtes der 1630 atter Bryllup paa Salen³⁾, men Bygningens Istandsættelse var dog endnu ikke færdig, thi i Aaret 1631 lignedes en Stat af 6 Skill. danste paa hver Mark Grund til Raadhusets og Sønderbroens fuldkomne Opbyggelse⁴⁾, og i samme Aar udbetalte Ræmneren omtrent 120 Dr. til Arbeidet paa Raadhuset. Ved denne Tid kjøbte Byen ogsaa et Seierværk hos „Wolff Bartscher vdi Aarhus“ for 60 Daler foruden den øvrige Beføstning, der beløb sig til 19 Dr.

Af Skatterne til Raadhusets og Sønderbroens Istandsættelse udbetaltes 1631 af Ræmneren 46 Dr., foruden 20 Dr., som en Borgemester Finn Jonsen havde forstrakt, for at Sønderbroen endelig ganske kunde blive færdig, hvilket var af højeste Vigtighed for Byen.

Lidt efter lidt forbedredes saaledes alle de offentlige Bygninger, som Fjenderne havde ødelagt; men endnu stod der en vigtig Ting tilbage at ordne, og dette var Fornhelsen af Byens Privilegier og Adkomstbreve, der næsten alle vare blevne fordærvede under Krigen. Aaret før Fjendernes Ankomst havde nemlig den brave Borgemester Clemen Sørensen ladet indrette to nye Stabe paa Raadhuussalen, hvori Byens Archiv blev ordnet og indlagt. Men saasnart Fjenderne havde forstand-

1. Erl. og Velb. Ernst Norman til Selsø blev Lehnsmænd paa Koldinghuus efter Gunde Lange (Philippi Jacobi Dag) 1631.
2. Ræmnerregnskab for 1636 Prot. Fol. Nr. 2 f. 46: „den 8. Junij giffuit effter Borgemester og Raadhs befaling en Person, som skulle haffue giortt Itt orgeuerch her i Kircken, 2 Dr.“
3. Ræmnerregnskab 1630 Prot. Fol. Nr. 2 f. 29: „Noch er opbaaritt som Erlig og Velb. Jomfru Bienne Jull til Alstedt haffuer foræritt for hiendis Vigiis bryllup, som bleff giortt paa Raadhusitt, Penng 15 Dr.“
4. Raadstueprot. 1631, 1. April: „Bleff aff Borgemester och Raad sambtydt att giffuis och optreffuis af huer M. stalt till raadhuus bygning och sønderbrou at lade ferdige 6 Sk. danst foruden. vdgiffit af Eiendommer.“

set sig paa Raadhuset, borttog de Stabene og ødelagde ved denne Leilighed Byens „R n a p b o g h“, hvori Vedtægterne og andre vigtigere Ting for de sidste to hundrede Aar vare indførte, tilligemed Regnskabsbøgerne, Skifte-, Jordstykke- og Borgerstabsbøgerne, foruden en meget betydelig Deel af Kirkens og Byens ældste og nødvendigste Documenter. Uerstatteligt vilde dette Tab have været, hvis ikke Clemen Sørensen allerede 1621 havde ladet indføre Afskrifter af de vigtigste Breve i en Protocol, som han nu efter Krigen (1631) skænkede til Byen¹). Selv reiste han samme Aar, som Freden var gjenoprettet, til Kjøbenhavn, saavidt vi kunne skjønne, for at ansøge om de tabte Privilegiers og Adkomstbrevs Fornyelse²), maattee var det ogsaa hans Hensigt at gjøre Kongen og Rigsraadet opmærksomme paa Byens ulukke- lige Tilstand, men om han udvirkede Noget ved denne Rejse, er os ikke bekjendt. Strax efter Hjemkomsten begyndte han i Forening med Raadet at arbejde paa en ny Samling af Vedtægter, tilligemed en Udfigt over Byens Eiendomme og Jorder „efter otte Dannemænds derom erhvervede Rundstab.“ Disse vigtige Documenter indførtes 1631 i en stor Protocol, som endnu findes i Byens Archiv og som afgiver mange brugbare Efterretninger om denne Periode. Med Fornyelsen af Privilegierne gik det imidlertid noget i Langdrag. I Marts Maaned 1634 reiste Clemen Sørensen tilligemed den anden Borgemeester Laurids Lauridsen til Skanderborg, hvor Kongen og Rigsraadet da vare, og ansøgte underdanigst: om Byens Privilegier og Kongebreve maatte blive fornyede, eftersom de i Ufredstiden vare stamfereede og fordærvede. Siden efter var Laurids Lauridsen i samme Erinde paa Koldinghuus og i Ribe, men de fik dog ingen anden Besteed, end et kongeligt Misfibe til Hr. Albrecht Steel og Lehnsmanden Ernst Normand, at de især skulde søge Underretning om, hvorvidt Byfreden udenfor Byen strakte sig, hvilket endnu ikke var steet i Begyndelsen af Aaret 1635. Alligevel confirmerede Kongen den 27de Marts 1635 Byens ældste, af Kong Valdemar (1327) udstedte Privilegier, tilligemed forskjellige Tid efter anden af Kongerne udgivne Gavebreve m. v.

Det bør ikke forbigaaes med Taushed, at dette stete netop da Byens brave Borgemeester Clemen Sørensen Wedel, efter i 34 bevægede Aar at have styret Byens Anliggender, bortflyttedes til Laugmandsstolen i Lønsberg i Norge. At give en udførlig Fremstilling af hans Liv og Virken,

1. Prot. Fol. Nr. 2. Tingbog 1632: „Då den største stude ehr, att da bleffue mange aff Byens, Kirkens och Prestegaardens Bressue borttagne, som Byen laae storligen Macht paa och icke den Stade kand foruinde, hvis icke woris høye øffrigheid naadigst will dem Renovere effter Copierne, som vdi Borgemeester Clement Seuerinsens Bock findes rigtig indførte och hand nu Byen med forærett haffuer.“

2. „Privilegierne“: Bag paa et Register, som er skrevet med Cl. Sørensens egen Haand: „Denne Register er mig sendt fra Wedel til Kjøbenhavn Anno 1626, Paa de Byens bressue, som endda wore i Beholdning offuerbleffuen hos Byen“.

tillader Rummet os ikke; vi ville her kun bemærke, at det ikke varede længe, før han atter vendte tilbage til sin Fædrenestad, for at ende sine Dage i Fred. Vi gjenfinde ham 1641 i hans forrige Gaard ved Torvet, men idelige Indqvarteringer og de derpaa følgende Krigsuroligheder bragte den hæderlige Olding fra den Tid af hyppigen Krænkelse og Sorger, som vistnok bidroge til at fremstynde hans Død.

Efter den keiserlige Krig finde vi i endeel Aar ingen Spor til Indqvarteringer i Weile. Først i Aaret 1638 forespurgtes der hos Borgerne, ifølge Skrivelse fra Kongen, „om de helst vilde have Soldater i Qvarter eller betale for at blive dem qvit.“ Svaret lød vel, at de helst vilde efter deres fattige Formue betale en billig Pengesum; men ikke bestomindre see vi dog, at i Aaret 1639 vare en heel Deel Militaire indlagte i Bhen. Et Beviis paa, hvor betydelig deres Mængde var, afgiver den Omstændighed, at een enkelt Mand havde i Qvarter „en Capitainlieutenant“ selv tiende; men da han klagede derover, fik han ogsaa Understøttelse af Bhen. Raadstueprotocollerne fra denne Tid berette hyppigt, at Klammerier foresaldt mellem Borgerne og Soldaterne, ja der siges endogsaa, at disse sidste ofte deserterede. Ved et Kongebrev, dat. Glückstadt, den 17. Septbr. 1639, befalede desuden, at Borgerstabet ikke maatte lade stænke eller Drik udtappes enten til Rytteriet eller Andre i deres Huse til Overflødighed længere end til Kl. 9 om Aftenen, efter at Bagten var sat, og hvor saadan Ustikkelighed stete, skulde Barten give Bagten det tilkjende. — Vi kunne endnu bemærke, at det synes, som Borgervæbningen i Weile først paa denne Tid er bleven ordentlig indrettet. Allerede 1636 findes der vel Spor til, at Borgerne vare samlede til et Corps¹⁾ men de vare deelte i Corporalstaber og havde ingen Officierer. Disse bleve ved en Skrivelse fra Lehnsmanden „Mogens Bille“, af 4. August 1641, befalede at skulle bestaae af en „Stadghopmand“, en „Ryttenantt“ og en „Fændrich“, og det bestemtes tillige, at de skulde sværge Trofskabseed i Kolding.

Indqvarteringerne vedbleve imidlertid at foruroilige Borgerne i Weile; 1641 var Ritmester Velb. Hinrich Ranhow med sin Eskadron indlagt i Bhen, og aldrig saasnart var han borte, før nye Starer indfandt sig. Med disse foresaldt der idelige Stridigheder, som ikke sjelden udartede til Slagsmaal, hvorfor der udkom en kongelig Befaling: At dersom Borgerstabet sloges eller utilbørlig stændtes med Rytterne, skulde de, som Skylden fandtes meest hos, eller, „hvor det gif lige op, begge Parter straffes paa Kroppen, eftersom Forseelsen var til, uden videre Proces.“

1. Raadstueprot. 1636: „Hanns Eiperhønn Spilmand loffde och tillsagde, att hann vill och skall thienne Webele Bye for een Tromflaer oc verre till stede oc mehfølge om Rogitt med Föld och vdbud paa kom.“ Docum. „Militairvæsen og Indqvarter. 1600—1650.“

Fra den 22de Juni 1642 laa Oberstlieutenant Friederich v. Buchwald til Neberhof med sit Compagni i Weile, hvorfra han rimeligen forst ved de Svenskes Nærmelse 1644 er draget bort¹).

De Svenske i Weile 1644—45 og Byens Tilstand indtil 1657.

Endnu engang i Christian IV.s Levetid blev Jylland hærgnet af et ødelæggende Indfald. Efterat denne Konge nemlig ved Freben i Lübeck 1629 havde forladt de Luthereskes Parti og stillet sig neutral, havde Sverrig under Gustav Adolph indtaget hans Plads mod Keiseren. Gustav Adolph faldt ved Lützen 1632, men ikke bestomindre vedbleve hans Tropper at kæmpe i Tyskland mod Østerrig, skjøndt med afveglende Lykke, og 10 Aar vare allerede saaledes forløbne. Som klog Statsmand indsaae Chr. IV., at det kunde blive ikke mindre farligt for Danmark, hvis de Svenske, der i Grunden tragtede mere efter egen Fordeel end efter at befordre de tydske Lutheraners Vel, fik en afgjort Overmagt, end hvis Tilfældet blev, at Keiseren vandt en fuldkommen Seir over alle sine Modstandere. Kongen søgte derfor mere end eengang at mægle mellem de stridende Parter, og helbede i sin Politik snart noget mere til det ene, snart til det andet Parti. De Svenske paa den anden Side indsaae ligesaa godt, at saalænge Chr. IV. endnu havde Noget at sige, vilde de ikke kunne opnaae nogen forbeelagtig Fred med Keiseren, og de besluttede derfor hemmeligt at svække Danmarks Kraft. Nogle meget ubetydelige og fuldkomment ughyldige Skingrunde tilbode sig, og den svenske General Thorstensen rykkede pludselig i Efteraaret 1643, uden foregaaende Krigserklæring, ind i Holsteen, hvor Ingen anede en Fjendes Komme eller søgte at gjøre nogen Modstand, med Undtagelse af Fæstningerne Glückstadt og Kremppe, som ikke bleve erobrede. Efter at derpaa Slesvig var bleven besat, forbeeltes Regimenterne rundt om i Landet, og Oberst Douglas fik Qvarteer i Haderslevhuus Amt, for, naar Vinteren var tilende, at drage videre frem.

Denne Fremrykken stete i Begyndelsen af Aaret 1644 uden nogen synderlig Modstand fra de Danstes Side. Endeel Ryttere, under Oberst Buchwalds²) Befaling, som stode ved Kolding, bleve fordrevne af de Svenskes overlegne Magt, og Buchwald maatte trække sig tilbage til Thyen. Samme Stjæbne haade Rigets Marss, Anders Bille, efter adskillige Smaatræfninger, og Jylland var saaledes atter overladt til den sorgelige Stjæbne at tages i Besiddelse af en Fjende, der betragtede Landet som et Bytte, hvoraf han maatte søge at gjøre sig al den Fordeel, som kunde opnaaes, saalænge det var i hans Magt.

1. Endnu d. 5. Decbr. 1643 var han i Huset hos Cl. Sørensen, med hvem han havde heftige Uenigheder. „Militairbøsen og Indqvart. 1600—1650.“
2. Rimeligviis den samme Mand, som fra den 22de Juni 1643 indtil dette Aars Udgang laa med sine Ryttere i Weile.

Vi kunne ikke sige med Sikkerhed, hverken naar Fjenderne ere ankomne til Beile, ei heller hvor stort deres Antal var, som bleve indlagte her. Raabstuearchivet i Beile indeholder desværre kun meget faa og mangelfulde Efterretninger om de Svenskes Ophold der 1644—45. Thingbøgerne og Raabstueprotocollerne, som ellers efter den keiserlige Feide endnu findes temmelig fuldstændige, ophøre ganske fra 1643 til 1646 tiligemed alle vigtigere Ræmnerregnskaber, Skattelister osv. Maaſtee ere de forgaaede ved Ildebrand hos en eller anden Øvrighedsperson eller ogsaa borttagne af de Svenske selv. Men ligesom forhen de keiserlige Tropper, saaledes toge nu ogsaa de Svenske Raadhuset til et Slags Hovedkvarter i Staden, og befæstede det blandt Andet ved at hugge Skjbehuller i Bolværket, der gik rundt omkring Gaarden. En stor Deel af de Huse, som laae paa Torvet, omkring og ved Raadhuset, bleve tiligemed abskillige andre nedbrudte, for at Fjenderne kunde have fri Udsigt til Siderne og bedre holde Vagt. Forresten bleve som naturligt ogsaa Porthusene ved Nørre- og Søndreport ombannede til Vagthuse¹).

Det sees aabenbart nok af Rilderne, hvor faa disse endog ere, at Beile Borgere behandlede meget haardt i denne Krig. „Den største Deel af dem nødsagedes til, for Fjendernes Skjld, at forlade Huus og Hjem og opholde sig paa fremmede Steeder²) med Hustruer og Børn“, medens de Svenske borttog Alt, hvad de havde efterladt sig. De Borgere, som bleve tilbage i Byen, mistede alle deres værdige Eiendele, endogfaa dem, de havde nedgravet i Jorden, og vare idelig udsatte for voldsomme Udpresninger saavel af Penge som af Proviant. Et mærkeligt Exempel paa Borgernes Trængsler i denne urolige Tid afgiver en Optegnelse³) af de Udgifter og Tab, som en enkelt Indvaaner i Beile (maaſtee Mads Thomsen, der var anden Borgemeester) under Krigen havde haft. Vi tage derfor ikke i Betænkning, fuldstændigt at meddele

1. De fleste af disse Efterretninger om de Svenskes Afsærd i Beile ere udtagne af en Synsforretning over Byens Tilstand 1645, der begynder saaledes: „Vedlle Byes Angiffuende for di goede Velb. H. Commissarier, anlangeudis huud Stade och Vdgiffit denne fattige Bye formedelst dett Suenndfte Indfald er lidt och till foraarſagitt.“ Patten, Justits- og Thingsager 1640—60.“
2. Der siges ikke, hvilke disse fremmede Steeder vare; men det synes ikke urimeligt at antage, at det fornemmelig var Fyen og Sjælland, de Flygtende søgte til. Der fortælles saaledes, at Sognepræsten i Rolding, Hr. Anker Sørensen, formedelst Fjendernes Indfald 1643 tog sin Tilflugt til Kierteminde i Fyen. See „Niber Stifts Presbyterologie“ Raafte Merptsamling 4to 502; i det st. Kgl. Bibliothek.
3. 28te Blad i Patten. „Militairvæsen og Indkvartering 1640—1650 med Paastrift: „Extract. Vdgift Til Svenskens Contribution 1645.“ Som Prøve paa Optegnelsens flette Orthographi, hidſatte vi Begyndelsen: „Angiffues Underſkne. Staade aff di Svenske Chr sted Medt Koufferi, och ellers Motte til Dennom udgiffue thid effter anden som bleff paalagt“; og længere henne; „Noch Bleff mig en houß Kouenne-ridt vor thoue loufft høve, och Nøghligen vor Med louffter lagt“ osv.

dens Indhold, uden dog at følge Originalens flette Skrivemaade. Mandens egne Ord ere følgende:

Paa Kierdgaard ¹⁾ og paa mit eget Foder er mig forberøvet 180 Dyrne ²⁾ Parret a 30 Rbd. er	2700	Rbd.
Endnu er mig fratagen 5 Heste, kostede mig selv	150	—
18 Sviin, saa gode som	30	—
Ege- og Fyrretømmer for	40	—
16 Tylter Fyrre-Doller a 9 Mk. er	22½	—
Endnu blev der ruineret for mig et Huus, der var 2 Koster høit og nyligen forshnet med Koster og Dørre, hvilke bleve borttagne, foruden Stene og Kalk, jeg havde liggende i samme Huus. Herved er gjort mig Skade for	250	—
Endnu leed jeg Tab, da Svensken gif omkring i Byen og opskrev hvad der fandtes i Husene; da imidlertid fratoges der mig i Linklæder, Hør og Hamp og andet mere for	150	—
Desuden givet til Contributionskat, Proviant- og Hummelskatter, 3 Vogne og Hestes Udredning, foruden den Indquartering, man daglig maatte holde, og ellers i andre Maader, som i denne strenge Tid paa deres haarde Anfordring er medgaaet, i Penge	600	—
Dette er mig saaledes frataget og udgivet som forskrevet staaer; og desforuden har jeg maattet forlade Huus og Hjem og med 20 Personer opholde mig et fremmed Sted i 22 Uger, hvilken Underholdning, saavel som Fragtning af Skib og Reise frem og tilbage, ikke er gjort under	200	—

Tilsammen Skade 4142½ Rbd.

Denne Sum, der paa hiin Tid var meget betydelig, kunde man lettelig fristes til at ansee for overbreven, hvis der ikke tillige var bevaret en kort Optegnelse³⁾ over den Skade, som hver Borger for sig havde lidt, hvoraf man seer, at adskillige Andre anslog deres Udgifter ligesaa høit. Borgemester Hans Svane angav sit Tab endnu høiere til 4,500 Rbd.⁴⁾; forrige Borgemester Jens Berthelsens Enke mistede 3,500 Rbd.

1. Et ulæseligt Ord (Staldrum?).

2. Et saa overordentligt Antal Dyrne kunde en enkelt Mand i en Kjøbstad neppe have, medmindre han enten havde Landeieendomme, hvilke de to utydelige og neppe læselige Ord synes at underrette om; eller at han ogsaa havde paataget sig en eller anden Severance.

3. „Anteignelse, som sig haffuer angiffuen med vnderstrne. Keuisers Indhoubt til Svenssens Contribution, saa och staade for uden lid haffuer som følger. Den er streven med samme Haandskrift, som den ovenfor meddeelte Skade-Antegnelse, og findes sammesteds som denne. Maastee ere disse to Blade Levninger af et udsørlig Heelt om hver enkelt Borgers Udgift.

4. Efter denne Sum følger i Listen Mads Thouesens Tab 4000 Rbd.; hvilket Beløb jeg antager at være det samme som det, hvorom Talen ovenfor var.

og Jørgen Staalsen, der siden blev Borgemeester, 3,400 Rbd. I det Hele bleve Byens Udgifter og Tab under de Svenskes Ophold ansatte til 38,000 Rbd.

Optegnelsen er isøvrigt særdeles mærkelig, da den ifkun indeholder Navnene paa 54 Borgere foruden de 4, vi ovenfor omtalte, hvilket synes at vise, at disse vare de eneste Tilbageblevne, hvorimod alle de øvrige Borgere vare dragne bort til fremmede Steder. Dette vinder Bestyrkelse derved, at den Sum, som udkommer ved at optælle Listen, stemmer ganske overeens med det Beløb, som et andet Sted berettes at have været hele Byens Udgift under de Svenskes Besætning „efter enhver Borgers Angivelse derom“. Af disse 54 Borgere angaves Staden omtrent saaledes:

1 havde mistet 2500 Rbd.	2 havde mistet 600 Rbd.
1 — — 1400 —	2 — — 500 —
2 — — 1000 —	10 — — 400 —
1 — — 900 —	9 — — 300 —
4 — — 700 —	10 — — 200 —

og de øvrige 12 mindre Summer under 200 Rbd.

Allerede i Juli Maaned 1644 trak Torstensen sig vel ud af Holsteen, men ikke længe efter, nemlig sidst i September, sendte han Oberst Helmutth Wrangel med 2000 Ryttere og 500 Fodfolk over Elben ind i Danmark. Saasnart denne vilde Kriger havde faaet Forstærkning fra den forenede svenske og hollandske Flaade, erobrede han Haderslevhuus og Ribe og rykkede derfra op i Jylland til Randers, hvor han afstak og forstaaede en Leir. Rimeligviis har han paa dette Tog været i Beile og udsuget Indbyggerne, skjøndt der ikke gives nogen Efterretning derom. Imidlertid havde den danske Marsk Anders Bilde i Forening med Erkebiskoppen af Bremen, Brinds Frederik af Danmark, som var udnævnt til Generalissimus i Holsteen, samlet en Hær ved Snoghøi, hvor de havde forstaaet sig, og ikke længe derefter brød Brindsen op fra Leiren for at tilbageerobre Ribe, hvilket ogsaa lykkedes den 30te Decbr. 1644. Brindsens Plan gik derpaa ud paa at angribe Wrangel i hans forstaaede Leir ved Randers; men dette vilde Anders Bilde ikke vove, og herover opstod der Uenighed mellem dem, saa at Marsten trak sig med sine Tropper tilbage til Fyen. Ikke saasnart fik Wrangel Underretning herom, før han rykkede ud af sin Forstaaelse og ilede saa hurtig som muligt gennem Jylland tilbage til Holsteen.

Efterat Beile ved denne Gjennemmarche atter formodentlig havde maattet udrede en svær Brandstat, var Staden vel befriet fra Fjenderne, men idelige Indquarteringer vedbleve dog at paalægge Borgerne bethdelige Udgifter. De første danske Tropper, som antom i Januar Maaned,

vare 70 Dragoner, der maatte underholdes i 10 Dage; dernæst beordredes hertil den 30te Januar 1645 Capitain Straus fra Byen, hvor han med adskillige jydste Folk havde ligget under Krigen, men nu ikke længere kunde erholde nogen Proviant. „Efterdi den høieste Nød udkrævede det“, henlagdes han dertil med sit Compagni, der bestod af omtrent 250 Mand, foruden Qvinder og Børn. Efterat disse Tropper havde ligget i Byen til den 7de Marts, sendtes 2 Compagnier Ryttere hertil den 14de Marts under Anførsel af Ritmestrene Jens Høegh og Jørgen Marsvin, men fra Udgangen af næste Maaned blev Byen befriet fra videre Indquarteringer. Udgifterne til disse, som den allerede havde udholdt, beløb sig efter de derover givne Regninger til 1177 Rd. 4 Mk. 14 Sk.¹⁾

Endnu var der en Omstændighed, som foraarsagede Veile By mange Besværligheder, fremfor de andre Stæder i Landet. Ved Bersobde, omtrent det Sted, hvor det nuværende Fredericia senere blev anlagt, var nemlig i denne Krig optasket en Skandse, som i Begyndelsen af Aaret 1645 holdtes besat af de Danste. Ikke nok med, at Borgerne i Veile idelig maatte gjøre Arbejde dertil, een Gang endogsaa 14 Dage i Råd med 6 Bogne hver Dag; men de maatte endogsaa, efterat de i Slutningen af April 1645 vare befriede for Indquarteringer, levere Proviant til de Soldater, som vare i Skandsen, hvilket var meget besværligt og kostbart²⁾. Ifølge Marstens og Landcommisairernes Ordre skulde Borgerne fra 5te Mai af levere ugentlig 12 Tønder Øl, 4 til Officiererne og 8 til Rytterne af eet Compagni under Oberstlieutenant Henrich Rangoms Escadron, og tillige selv føre Ølet ned til Skandsen. Men det synes af en Optegnelse, at Borgerne længere hen ogsaa maatte levere Proviant til Rytterne. Saaledes siges, at Mar 1615 den 23de Mai leveredes til Velb. Jørgen Seefeldts Compagni: 8 Tønder Øl, 400 Skaalpund Brød og 200 Skaalpund Flæsk; fremdeles den 29de Mai 6 Tønder Øl og 200 Skaalpund Brød. Uden dette vilde Provianteringen til Bersobde Skandse heller ikke have kunnet anslaaes til 1800 slette Dalere³⁾, om man endogsaa vil antage dette Beløb at være noget overdrebet.

At Bønderne i Veile Amt i denne for Danmark ulukkelige Krig ikke havde det bedre end Borgerne i Kjøbstæderne, er let at indsee. Uheldigviis gives der ikke nogen Underretning om Fjendernes Opsørsel paa

1. Fortegnelse over Indquarteringen 1645. — I Synsforretningen 1645 siges: „Dch efter des Affreiningh beløffuer offuer Thou Thusind Daller“.
2. Orig. Ordre dat.: „Rebdelsfahrtd den 3. May 1645: „vdaff Eberß Bye Wehle, formedelst den for Indqwartiering bliffuer forstaantit, skal forstafftis“ osv. „Militairvæsen og Indqwart. 1640—1650“.
3. Andragende fra Borgerne om at beholde deres Privilegier. — „Justits- og Ringfager 1640—1660.“

Landet her, kun fortælles der, at et svenskt Corps under Schlebusch, selv efterat Fjenden var sluttet, røbede og plyndrede i Nørvangs Herred¹⁾, saavel som at de omkring Weile liggende Egne og Lehnet i det Hele, hvoraf Byen skulde have sin Tilførsel og Afstræk, var efter Krigen meget svækket og mange Steder reent øde.

Den 7de August 1645 fik endelig begge Magters Anførere Ordre til at ophøre med Fjendtlighederne, og den 13de i samme Maaned sluttedes den for Danmark sørgelige Fred til Brømsøbro.

Ikke længe efter, den 30te October 1645, afholdtes ifølge kongelig Befaling en Shusforretning over, hvad Tab og Skade Weile ved det svenske Indfald havde lidt, hvoraf man seer, at Byen var endnu mere ødelagt, end da de keiserlige Tropper 1629 drage bort. Ikke alene Raadhuset²⁾ og Borthusene krævede betydelige og kostbare Forbedringer; men hvad værre var, Fjenderne havde nedhugget og fordærvet saa stor en Mængde Huse, „at den fjerde Part af Byen laae øde tilligemed det, som tilforn i den keiserlige Krig var bleven ruineret.“ Broerne og Weiene ved Byen vare næsten øde og kunde ikke passeres uden med Livsfare, eftersom svenske Partier under Krigen idelig med svære Rustvogne vare dragne gjennem Weile. I Sønderstoven havde Fjenderne hugget til Pallisader 600 og i Nørrestoven 620 Træer, altsaa ialt 1220 Ege- og Bøgetræer.

Svækkede ved de mange og store Udgifter, som i Krigen bleve paa- lagte, vare Borgerne komne i den sørgeligste Stilling. Nogle havde Lidet, Andre Intet at begynde deres Næring med; ja Mange vare endogsaa nødsagede til med Bettelstaven at søge deres Brød paa fremmede Steder. Stor Skade havde Fjenderne ogsaa tilføiet Borgerne ved at udstjære en Sø paa Grundet Mark tæt ved den nuværende Gaard Lille-Grundet, for der at søge efter Bytte. Vandet fra denne Sø styrtebe nu ned imellem de hvide, svære Bakker, der omgive Byen, og skulde med saadan Magt Sand, Stene og Træer ud over adskillige i Hestehaven liggende Venge og Humlehaver, at disse i flere Aar derefter vare ganske ubrugelige³⁾.

Med Handelen i Byen havde det ogsaa kun meget daarlige Udfigter.

1. Ud Lær om Ribe i denne Krig, S. 55. — I Brevsten borttog Fjenderne Kalken af Kirken; see D. Atlas 5, 989.
2. „Befindes først vdi Byen Raadhusett megitt ilde att værre medhandelitt, Win- buer gandste vdi lagen, och Boelluært med skötttholler igien. Indbugning neder- huggen, Dør och andett borte, Sualltrapper (Svalertrapper?) med thagstien sponder och øde, Plandewert med Portte och Laager øde, saa dett icke vden stoer Bekaaft- ning igien land forferdiges.“
3. En lignende Fremgangsmaade øvede Polakkerne 1659; man seer derfor ogsaa, at Sandhøiene i Hestehaven, der endnu ere meget kjendelige, deelte sig i 2 Ørene. Sagnet fortæller, at engang ved en Udstjæring af Spæn skulde der saamange Fisk ned, at de udgjorde adskillige Bognlæs.

Bønderne i Omegnen havde ikke Evne til at kjøbe og kunde ikke dengang betale, hvad de vare skyldige, da Krigen udbrød¹). Hertil kom, at idelige Vandløb fra de høie, omliggende Bjerge havde fyldt Dybet i Sønderaaen med Sand, saa der ikke kunde flyde en Baad ind eller ud „uden naar Vandet var høit af Stranden“, hvorover Indbyggernes Næring mere og mere forfaldt.

Uagtet disse sørgelige Omstændigheder vare Borgerne, selv efter Freden, ingenlunde befriede fra at svare temmelig betydelige Udgifter til Soldaterne. Daglig streifede Partier fra Skandsen ved Bersødde frem og tilbage gennem Byen og fik her deres Fornødenheder, uden at disse kunde senere blive Borgerne godtgjorte; ligesom der ogsaa maatte leveres Proviant til de Militaire paa andre Steder. I Kolbing var saaledes Generalmajor Ahlesfeldt indlagt i October 1645 med en Escadron til Hest, som Borgerne i Weile skulde underholde efter en Designation, Cavalleriet ifølge tgl. Ordre havde udfærdiget.

Den 14de October leveredes til Ritmester Angels Compagni med 107 Heste: 13 Lpd. 6 Staalpund Brød. $3\frac{1}{2}$ Tønder Ol, 13 Lpd. 6 Pbd. Kjød, $6\frac{1}{2}$ Pbd. Smør, 9 Tønder $\frac{1}{2}$ Skp. Havre og 4 Læs Hø; og paa samme Tid til Capitain-Lieutenant Angels Compagni med 94 Heste: 11 Lpd. 12 Pbd. Brød, 3 Tønder Ol, 11 Lpd. 12 Pbd. Kjød, 6 Pbd. Smør, 8 Tønder Havre og 3 Læs Hø²). Endnu værre blev det dog, da allerede i November Maaned samme Aar Capitain Otto Stabe med et Compagni Soldater indkvarteredes i Weile, hvor de bleve saalænge, at Afregningen beløb sig til over 1300 Rigsdaler.

Alle disse forskjellige Udgifter, som Borgerne under og nærmest efter Krigen havde haft til danske Krigsfolk, udgjorde over 4000 Daler, foruden omtrent 400 Daler, hvilke Oberstlieutenant Friderich v. Buchwald ved sin Afreise 1643 var bleven skyldig; en Sum, der bliver endnu betydeligere, naar man tager Hensyn til Byens uhykkelige Tilstand og Bengenes Sjældenhed i hine urolige Tider.

Om Byen nogenstinde har faaet Godtgjørelse herfor, synes meget tvivlsomt, endstjøndt Christian IV. ved et Brev, dat. Kjøbenhavn, den 13de Mai 1646, lovede, „at hvad enhver Kjøbstad med rigtig Liquidering og Afregning beviste at have forstrakt til Soldaterstet, skulde efterhaanden, saasnart Kronens Tilstand gjorde det muligt, afbetales og godtgjøres.“ Vi vide med Sikkerhed, at ibetmindste 1655 var der ikke foretaget noget Skridt i denne Henseende, og dog havde Frederik III. fornyet sin Forgængers Løfte³).

1. Brevet til Commissairerne: „Endoch huor Borgerne kunde for denne tid haffue hafft en ringe vdstand och gieldsforbring, haffuer di sig libet och mange steder indtitt att formode.“
2. Fortegnelsen over denne Leverance, saabelsom Fortegnelsen over Indkvarteringen 1645. „Militairvæsen og Indkvart. 1640—1650.“
3. Andragende til Rigsraadet om Seiladsen 1655. „Som och aff woris Allernaabigste Herre Och Konning anloffuet ehr.“

Om Byens indre Tilstand og øvrige Forhold i Mellemrummet fra 1646 til 1657 findes næsten aldeles ingen Efterretninger, undtagen i Aaret 1654, da Borgerne bleve satte i en ikke ringe Urolighed.

En Pest, der i dette Aar var udbrudt i Skaane, Sjælland og Thyen, sporedes ogsaa i Jylland, men, saavidt vides, kun paa to Steder: Høien og Urlev Præstegaarde, hvor mangfoldige Mennesker bortdøde. Da saaledes Smitten yttrede sig paa begge Sider af Weile, var det naturligt, at Borgerne her søgte at hindre den fra at trænge ind i Byen, og de vedtog derfor, at der skulde sættes Vagt i Nørre- og Søndreport, og at Ingen maatte huse fremmede Folk eller deres Gods¹).

Rekke var Frygten for denne Pest standset, før der i Efteraaret fra en anden Kant reiste sig et Uveir, som truede Byen med fuldkommen Undergang. Frederik den Tredie vilde gjøre den nylig anlagte Fæstning Frederiksbøde, som senere kaldtes Fredericia, til sin Residents og vilde staae denne Stab Fordele paa de nærliggende Byers Bekostning. Han kaldte derfor Borgemestrene og Raadmændene fra Weile hen til Viborg, hvor de bleve underrettede om, at han havde i Sinde at flytte Seiladsen fra Weile til Frederiksbøde, da Weile var en aaben By og i sidste Krig havde været Fjenderne til megen Nytte. Hvor stor Sorg denne Tidende opvakte blandt Borgerne, kan man lettelig forestille sig; de indgik strax med Forestillinger herimod til Rigsraadet og klagede over, „at deres Privilegier ikke bleve overholdte, uagtet Kongen selv havde fornyet dem ved sin Thronbestigelse. Heller ikke tog man Hensyn til de betydelige Udgifter og Besværligheder, Borgerne i Weile fremfor andre Steder havde havt med Verskøde Skandse, da ikke alene Proviantteringen, men ogsaa Arbeidet in natura, og de af Skandsens Nærhed følgende Indkvarteringer for en stor Deel havde bidraget til Byens ulukkelige Tilstand“.

Følgen heraf blev da, at den forarmede, baade i Krig og Fred haardt nedtrykte By beholdt sine gamle Rettigheder.

1. Orig. Docum.: „Medicinalbøsen 1654—1700.“ — „Aar efter guds biurd Anno 1634 Fredagen den 21. Jully — bleff sambtøgt och wedthagen aff Borgemester och Raad, sampt menige Borgerstaa, som da thill stede war, att efter som Sygdom med Pest nu her i Naaboelaug grasserer, at der nu strax skall holdis Vagt bode vdi snder och nørre Portt, thoe døgtige Karlle i hver Portt: och di som icke haffuer nogen Suenne, som er god derfor, daa skall di leye for dem en før Karll i steden derfor. Dersom Nogen her imod findis forsømmelig daa att straffes for en halff Rigdlr. Bleff och wedthagen aff Borgemestere och Raad, at hoefom thager nogen fremmed vden bheß Föld ind, endten Mand eller quinde, eller nogett Guods till werelse, endten at huse eller holle, med mindre di er forloffuet aff Pfriighed, hoefom her gior imod och befindis, skall straffis efter som forseelsen er till Eller och stragg skall forwißes vdaß Byen, vden nogen Forballing sielff med dertis gods.“ osv.

Beile Byes Skjæbne under de svenske og polske Tropper 1657—60.

Medens den svenske Konge, Carl den 10de Gustav, i Aaret 1657 førte Krig i Polen, betragtede endeel af Europas øvrige Magter hans Fremstribt her med meer eller mindre Misfornøielse eller Frygt for Følgerne. Nærmest maatte Danmark vente, at Carl Gustav, naar Polen var undertvunget, vilde fortsætte sine krigeriske og ærgjerrige Planer ved Angreb paa dette sit Naborige. Frederik den Tredie var derfor allerede længe ikke usforberedt paa en Krig med Sverrig, og han havde Raadgivere, der bragte Kongen paa den Tanke, at det nu, da den svenske Konge var indviklet i Krig langt fra Danmark, var den rette Tid til at søge at vinde tilbage, hvad der ved Freden 1645 var tabt, ligesom ogsaa at gjenvinde Erkebispedømmet Bremen, hvoraft Kongen før havde været i Besiddelse, men som i den westphalske Fred 1648 var overdraget til Sverrig. I et uheldigt Dieblif uden at være tilstrækkelig forsynet enten med Land- eller Sømagt, erklærede Frederik III. Sverrig Krig 1657 og begyndte Fjendtlighederne med at indtage de holsteen-gottorpiske Fæstninger og med et Indfald i Erkebispedømmet Bremen.

Neppe havde dog Carl Gustav i Polen faaet Tidende herom, før han i største Skynding ilede med sin Hær mod de danske Grændser og ankom ganske uventet i Juli Maaned 1657 til Hamborg. Efterat han derpaa havde indtaget Tzehoe, fortsatte han sine Erobringer i Holsteen og Slesvig og leirede sig i Jylland udfør den nylig anlagte Fæstning Frederiksbødder, der var besat af en ikke ubetydelig Styrke under den danske Marsk Anders Bilde. Ikke længe varede det dog, før den svenske Rigsadmiral Grev Wrangel stormede Fæstningen og nødte den til Overgivelse efter en haard Kamp, hvori Anders Bilde fik sit Banesaar. Følgen heraf blev, at Fjenderne oversvømmede og indtog den hele jydsk Halvø.

Vi maa beklage, at fra Aaret 1648 ophøre alle Thing- og Raadstueprotocoller i Beile, saavel som fuldstændige og nøiagtige Regnskaber over Byens Udgifter. Det er derfor kun mangelfulde Efterretninger om Beiles Tilstand i denne Krig, vi her kunne meddele.

Man veed vel, at baade den svenske Konge Carl Gustav selv saavel som Wrangel paalagde Indvaanerne i Beile efter hderste Evne og Formue at udrede Brandstatter og anden Contribution¹), men hvor store Summer dette udgjorde, er ingensteds optegnet. Det er dog udenfor al Tvivl, at det har været saameget mere besværligt for Borgerne at tilveiebringe de fordrede Udgifter, som de i Sommeren, der gif forud for

1. Ansøgning til Wrangel: „Nu siden hans Spigressfulige Raade vdi Jutland er antommen, haffuer forn. Byes Borgere och Meenighed aff hderste Effue och formouffue udgiffuet Brandstat och anden Contribution, som er bleffuen paalagt och udloffuit til høistbemeldte Kongl. Majst. aff Suerig och Ebers Høghressfulige Raade“.

de Svenskes Indfald, havde været i høi Grad plagede med Indqvartering af danske Krigsfolk¹⁾, og nu fremdeles, saavel under Frederiksoddes Beleiring som senere efter Fæstningens Erobring, rimeligviis maatte underholde en heel Mængde svenske Solbater. Som sædvanligt i Krigstid, bleve Borgerne ofte plyndrede, pressede for Penge og behandlede med megen Voldsomhed²⁾, hvorfor ogsaa adskillige, vel især af de meest Velhavende, søgte at erhverve Frihedsbreve, der kunde befjærme baade dem og deres Gods. Et saadant med Wrangels egenhændige Underskrift forsynet Leidebrev („schriftlich Geleit“) for Borgeren Matthias Jensen, ved Hjælp af hvilken han „for at kunne fortsætte sin Næring, kunde reise overalt omkring i Landet, dog saa, at han afholdt sig fra de af Fjenden besatte Steder“, bevares endnu i Byens Archiv³⁾.

I Vinteren 1657—58 fattede Carl Gustav den forovne Plan at føre sine Tropper paa Isen over det lille Belt til Fyen og udførte den virkelig i Begyndelsen af Januar Maaned 1658. Herover opstod der den yderste Bestyrtelse i Weile, da mange af Borgerne førend Fjendernes Ankomst havde af Frygt for Plyndringer labet deres kostbare Sager flytte over til Fyen i den Tanke, at de Svenske vilde blive hindrede i at gjøre Landgang her. I deres store Rød sendte de et Bønnskrift til „den velbaarne, høiædle Greve og strenge Hr. Feltmarskalk Wrangel“, hvori de bade ham om at udstede et Frihedsbrev til Kjøbstæderne i Fyen, for at deres Gods kunde blive bevaret. Det er dog ikke rimeligt, at de have haft nogen Nytte deraf, uagtet de med levende Farver stildrede deres nedtrykte Stilling⁴⁾.

Efterat Carl Gustav imidlertid havde fortsat Marchen gjennem Fyen, passerede han Langelandsbeldet ligeledes over Isen og rykkede nu lige mod Kjøbenhavn. Da der fra denne By sendtes ham Gesandter imøde, sluttedes den 26de Februar 1658 den ulykkelige Fred i Roeskilde, hvorved Danmark maatte afstaae nogle af sine bedste Lande til Sverrig. — Uagtet Krigen saaledes var endt, vilde dog de svenske Tropper ikke forlade deres Standqvarter i Jylland, men vedbleve at lade sig underholde her.

I Weile synes det endogsaa, som om Borgerne endnu maatte ubrede betydelige ugentlige Skatter til de Svenske, saavidt man kan skjønne af nogle fra den Tid bevarede Skattelister. Byen var dengang inddeelt i

1. Ans. t. Wrangel: „Denne ringe fattige Borgerstab ubi Behel bye formiedelt den megen besuering och Indqvartering, som de aff de danske Krigsfolk ubi forgangen Sommer var med betyngt“.
2. I et Andragende fra Borgerne til Frederik 3. hedder det 1660 om denne Krig: „Efter som wi meget ilde er medhandlit och forsed, først udaff Fjendernes Gewaldt med store Udgifter, Pressur och Udpløndring“.
3. „Politivæsen 1600—1660.“ Brevet er underskrevet: „im Felblager bey Prestorff (:) Brestrup, en Landsby, omtrent 1 Mil fra Frederiksodde, ved Weien til Weile) den 3die September 1657.“
4. Copie af Ansøgningen i Patten: „Militairvæsen og Indqvartering 1650—1660“.

4 Fjerdinger: Nørregabes, Torvegabes, Søndergabes og Fistergabes, af hvilke de 3 første tilsammen maatte svare omtrent 150 Rb. i egentlig Skat, forbeelt paa henved 180 Ydere. I et Aar beløb denne Skat sig saaledes af 3 Fjerdinger til omtrent 7800 Rb. Der siges vel ikke udtrykkeligt, at disse Afgifter vare til de Svenske, men det synes ganske rimeligt; thi deels brugtes Ord for Ord de samme Lister efterat Krigen var udbrudt paa ny¹⁾, og deels vilde vel de Danske aldrig paalægge en fattig, ubsuget By saa betydelige Skatter. Saameget er imidlertid vist, at Borgerne i Veile endnu førend Freden var brudt maatte udrede betydelige Proviantleverancer til Rigsadmiralen, Grev Wrangel. Af et gammelt Regnskab²⁾, som nu desværre kun er meget fragmentarisk, seer man, hvormeget det beløb sig til for hver Uge³⁾. Regnskabsførers Ord ere følgende:

1658, 26de Julii. Hvad der skal leveres udenfor Veile til Middelfart i Ebers høigrevelige Naades Rjokken, og hvad jeg har modtaget for een Uge:

2 Dgne (Rinder), 24 Lam, 5 Lam istedetfor 5 Kalve, $\frac{1}{2}$ Tønne Smør, 6 Siver Flæsk, 1 Tønne Eddike, 2 Tønder Meel og 1 Tønne Salt. — Fremdeles skal der leveres 8 gamle Høns (liig 40 Sk.), 16 unge Høns (1 Rb. 16 Sk.), 400 Æg (2 Rb. 4 Sk.), 14 Pund Æs (1 Rb. 8 Sk.), 6 Tønder Öl (12 Rb.) og 16 Rb. i Penge foruden en heel Deel Kryderier, til Beløb 10 Rb. 16 Sk., ialt 43 Rb. 36 Sk.⁴⁾. Af det samme Regnskab see vi ogsaa, at Rigsadmiralen havde 45 Rideheste og 6 Rjoreheste, som fra 26de Juli til 28de September rimeligviis stode i Veile og i den Tid fortærede 369 Ldr. 3 Skpr. Havre.

Det er bekendt nok, at den egentlige Grund til, at de svenske Tropper ikke drog bort af Landet, var den Omstændighed, at Carl Gustav fortro den sluttede Fred og havde i Sinde at bryde den, hvilket han snart

1. De forhaanden værende Skattelister for Aaret 1658 ere for Maaneberne Marts, April, Juli, August og September og saagodtsom eenslydende. De begynde alle omtrent med disse Ord: „Anno 1658 Den — Paa vedelle Raadstuf efter høye Offrigheds befaling bleff aff Borgemeister Raad, och Tagger Borgere lagdt Stadt efter dis offuer Regning vgendtlig at stall vdgiffues.“ Mærkeligt er det at see, hvorledes Skattebyernes Antal aftager, efterom Krigen igjen nærmer sig. Den 8de Marts var der 185 Ydere, den 6te April 181, den 8de Juli 177, 3die August og 3die September 173. — Patten: „Ræmnervæfen 1611—1680.“

2. „Militærvæfen og Indquartering 1650—1660.“

3. Som det synes at regne fra den 26de Juli.

4. Rigsbaleren er her regnet for 48 Skilling. Da det maastee ei vil være uden Interesse at kjende hiin Tids Priser i Jylland paa Kryderier, ansføres de her:

2 pundt Pfeffer	Rb. 40 Sk.	3 pundt Corinten	Rb. 24 Sk.
2 — Zumber	— 32 —	3 — Mandellen	— 32 —
4 lobt Replen	— 20 —	24 Limmonien	— 24 —
4 — Cahnell	— 16 —	3 pundt Kaprif	— 36 —
6 — Mustaten-Blomen	— 32 —	1 Maß Oliuen	— 32 —
4 — Mustaten-Ruß	— 12 —	3 pundt Røff	— 16 —
3 hütte zuder	3 —	1 Kruch Bom öl	— 24 —
3 pundt grofe Rusinen	— 12 —		
			Ialt 10 Rb. 16 Sk.

aabenbart viste, da han i August Maaned samme Aar 1658 anden Gang gjorde Landgang paa Sjælland ved Korsør og paantog rykkebe mod Rjøbenhavn. Krigen vendte tilbage, ledsaget af alle dens Rædsler, hvilket Borgerne i Veile snart fik at føle. I Begyndelsen af September Maaned d. A., endnu førend Brangels mange Heste vare borte, ankom Capitain Bighum med nogle Dragoner; han havde 11 Heste med sig, der bleve i Byen indtil den 27de October, hvorfor ogsaa Udgiften med Havre alene til hans og Brangels ovenomtalte Heste ansattes til 726 Rd.

Jøvrigt medførte denne Capitain Bighums betydelige andre Tab for Borgerne, da de ogsaa maatte levere Lærred og Skind til hans medhavende Dragoners Klædninger. En Major, der ligeledes paa samme Tid med sine Dragoner har været i Veile, ubleveredes til lignende Brug 184 Skind¹).

Byens øvrige Skjæbne under de svenske Troppers Besætning gibe de sparsomme og adspredte Kilder os ikke Leilighed til nærmere at skildre. Særgelig var vel dens Tilstand allerede, men endnu værre blev Ødelæggelsen, da i Slutningen af Aaret 1658 Churfyrste Frederik Wilhelm af Brandenburg med sine polske og brandenborgske Tropper under Grev Czarniecki rykkede Danmark til Undsætning mod de Svenske. Churfyrstens Tropper vare vel de Danstes Forbundne, men de opførte sig med saadant Barbari, at de vare endnu langt frygteligere for Landet, end Fjenderne selv havde været. De Svenske flygtede nu ind i Frederiksobbe, efterat de havde ødelagt Omegnen, og indesluttede sig her i Castellet, men nødsagedes dog til i Begyndelsen af Aaret 1659 at rømme Pladsen for de forenede Tropper.

Strax efterat de Svenske havde forladt Veile²), blev der efter disses Afreise indlagt i Byen 2 stærke Regimenter af Polakkerne til Hest foruden et Compagni Dragoner. Ikke saasnart vare disse ankomne, før de bemægtigede sig Folk, By og Alt, hvad der forefandtes, gjorde selv Qvarter og inlagte til Enhver saamange som de lystede, saa at næsten Ingen kunde vide, hvor mange Folk de havde i deres

1) See ovenangførte Regnskab, 30te September. Waß für Captain Bighumb Seinen Tragonen ist aufgenommen worden bey Andreß Jansen: an Leinwandt 66½ ehlen. Noch an Friß 65 ehlen. Betraget sich an geldt 126 Rd. 16 St. Von Pffner Nielsen for die selbige Tragonen: 20 ehlen Lachen 33 .. 10 .. 32 ehlen Frissen 9 .. " .. Vor die selbige Tragonen bei die Fehlberebers: 200 fehle macht 50 .. " .. Noch vor dess Herrn Maiors seine Tragonen: 184 fehle, macht 46 .. " ..

264 Rd. 16 St.

2. Ansøgning til Frederik den Tredie paa stemplet Papir, dat. den 31te October 1660, mellem Privilegierne". Dette Actstykke, hvis Paalidelighed er bevidnet af Kongelige Commissairer, skildrer Byens Tilstand fra Polakernes Ankomst 1660. Ansøgningens egne Udtryk ere derfor tildeels ordret fulgte.

Huse. Afskillige floge og piinte deres Hæfter for Penge, opgravede og borttogte Alt, hvad der kunde findes enten over eller under Jorden¹), hvorfor fattige Folk maatte rømme deres Huse og løbe fra dem, og derover blev Byen forødt. En Deel af de bedste Huse og Gaarde bleve opbrændte og nedbrudte, en Deel ruinerede og saaledes ødelagte, at de ikke kunde besiddes af Noget. — Siden blev vel Byen befriet fra en Deel af disse Tropper, men i deres Sted ankom Churfyrsten selv tiligemed de keiserlige og polske Generaler med deres Hofstater og bleve liggende her i 4 Uger, medens deres Leir stod for Frederiksøbbe, og indtil den gik over til Byen, hvilket var meget trykkende for Borgerne. Til denne Overgang blev Magistraten i Weile opfordret i en Skrivelse fra Churfyrsten af Brandenburg („im Felblager für Friederichsøbbe, d. 18. Mai 1659“) at skaffe to gode og store Baade (Bothe) med de fornødne Folk tilveie. — Efter den Tid hjemsogetes Weile idelig af Indquarteringer, og det ikke alene af Solbater, som havde deres visse Qvarterer her i Byen, men ogsaa baade Nat og Dag af Regimenter og Partier, som droge frem og tilbage, ind og ud af Landet. Mange af dem toge sig selv Qvarterer og hvad Andet de behagede; ja de tvang endog saa stundom de stakkels fattige, udsugede Indvaanere til at levere Proviant, næsten Mere, end de kunde overkomme.

Ulykken naaede sin høieste Spidse ved en sørgelig Pest, som udbrød i Aaret 1659 og borttrykkede ikke alene mange af Borgerne, men ogsaa endeel Bønder, som fra Landet af vare flygtede ind i Byen²). Med Sandhed kunde derfor de faa overblevne Borgere sige: „at de vare haardt hjemsogete af Guds Vrede og Straf med Krig, Pestilenske og Dyrtd.“ — I hvilken elendig og beklagelsesværdig Tilstand Byen fandtes ved Fredens Slutning, ville vi i det Følgende nærmere betragte.

Følgerne af Krigen for Weile efter Freden 1660.

I den korte Tid af ifkun 30 Aar havde Weile 3 Gange udstaaet forskjellige ødelæggende Kriges Rædsler. Det er saaledes intet Under, at Byen efter den sidste Krig, der endtes i Foraaret 1660, frembød endnu sørgeligere Tegn end tilforn paa den største Elendighed.

Ifølge en samtidig troværdig Beretning vare de fleste Gaarde og Huse paa den store Gade nedbrudte og afbrændte, ikke alene for til

-
1. Blandt Andet udstar de den i Beretningen om den foregaaende svenske Krig 1643—45 omtalte *Sp ved Gruudet*, for at søge, hoed de formodede at vare nedsaanket i Blandet.
 2. See Ansøgningen til Kong Frederik den Tredie, hvor der klages over, at „folchen ere bortdøede“. „Thge Nielsen som i forlebenn Feidetid i Landsfchichtigkeit for Krigsfoldet vdi Wehlye bortdøede“. Holmands Herreds Tingbog 1661 fol. 85. Weile Amtstuearchiv.

Gaden, men ogsaa bag i Gaardene; de øvrige vare saaledes ødelagte paa Dørre, Vinduer, Loftet og al Indbygning, at næsten Ingen kunde boe i dem, hvorover ogsaa ifkun 29 Gaarde og Baaninger i Byen vare beboede, og de fleste og bedste Borgere paa saa Undtagelser nær vare udflittede fra Byen til Landsbyerne. Af Indbyggerne døde mange under Ufreden, og de Faa, der vare blevne tilbage i Byen, maatte med stor Møie hente de nødvendige Fødemidler 10 til 12 Mile borte, eftersom de i den langvarige Krig aldeles ikke havde saaet eller avlet Noget; hertil kom endnu, at adskillige Enge og Humlehaber havde, ligesom i Krigen med de Svenske 1643—45, lidt betydelig Skade ved Sand fra den før omtalte Sø, som Polakkerne udstar for at søge Bytte.

Uagtet alle disse sørgelige Omstændigheder udgav den kongelige Krigscommissair Nicolaus Nissen en Ordre, dat. Viborg, den 8de October 1660, at Veile By skulde underholde et Compagni til Fods, bestaaende af 19 Over- og Underofficerer og 50 Soldater. De saa overblevne Borgere indgik derfor med en Ansøgning til Kongen, hvori de, efter at have omtalt Byens Skjæbne under Polakkerne, beviste med Attest fra de kongelige Commissairer Peder Lange og Christian Bind, at det var dem umuligt at modtage Soldaterne. Commissairernes egne Ord ere blandt andre følgende: „Der er hverken Huse ei heller Borgere, som kan holde nogen Indquartering enten med Huus, Værelse, Mad eller Øl, saa at dersom de fattige, saa Borgere, der nu ere tilstede, ikke derfor maa fortaanes, da bliver den hele By inden en Maaned eller og kortere aldeles øde¹). I sit Svar lovede Kongen vel saasnart som muligt at gjøre Anstalt til Indbring i Byens Byrder og Paalæg; men atter i Aaret 1664 træffe vi en ny Ansøgning fra Borgerne, som vi her ville lade selv tale: „Vi fattige Folk, der boe i Eders Kongelige Majestæts Kjøbstad Veile, foraarjages paa det allerunderdanigste høiligen vor store „Nød og Armød klageligen at give tilkjende, eftersom desværre formedelst den sidste haarde, langvarige og besværlige Krig Byen næsten er „bleven øde og ganste ruineret, og Folkene mestendeels bortkomne og „hendsøde, en Part ganste forarmede, som veemobigen er at beklage. Og „nu siden Fjenderne af Landet bortkom, ere vi fattige, bedrøvede og u- „armede Borgere ideligen betyngede med adskillige store Indquarteringer, „Skatter og andre Udgifter fast over vor Evne og Formue. Disse vore „elendige Vilkaar ere enhver deromliggende noksom bevidst, endogsaa „gode Mænd Velb. Peder Lange og Velb. Christian Bind, Kongl. Majest. „tilforordnede Commissairer, have vor fattige Leilighed videre erfaret og „beseet. Og efter deres Relation, de derom gjort have og betragtet vor „bedrøvelige Tilstand, have vi dog bekommet Eders Kongelige Majestæts „naadigste milde Svar, med forderligste at lade gjøre Anordning til „Forbedring, hvilket dog siden er bleven henstanden og derefter over Evne

1. See de ovenfor omtalte Ansøgninger til Frederik den Tredie af 31te Decbr. 1660.

„og Formue endba høiere med Indqvartering og Skatter at være bethn-
 „get. Hvorover en Deel af en ringe Menighed, som her boede i Byen,
 „ungefehr paa to Aars Tid 30 Borgere og Borgerster ere
 „ganske bortflyttede og paa Landsbyerne sig opholde, og
 „endnu flere af de Borgere, her endnu boer, ere flyttefærdige herfra for
 „at begive sig hen paa andre Steder, saa at det er umuligt, at de fat-
 „tige saa Folk, som her ere i Byen, kan formaae eller afstedkomme den
 „paalagte Contribution at udgive, og den ulibelige Indqvartering, hvor-
 „med vi ere bethngede af et Compagni Ryttere, som med Officierer og
 „Gemene bestaaer af 75 Mand foruden 18 Rytterqvinder, 24 Børn
 „og unge Folk, som tillige med samme Compagni opholdes. Dog
 „bruge en Deel af dem stor Ufornøielighed mod deres Værter, som have
 „dem i deres Huse; der bedrives endogsaa af dem ellers ad-
 „skillige grove Voldsomheder og Plyndringer, hvilket for Gud
 „og Dyrighed vel er at beklage.

„Vi indflye derfor med allerunderdanigst Begjæring til Hans Kongl.
 „Majest., at han for Guds Skyld sig vor store Nød og Trang af høi-
 „kongelig Naade og Mildhed endnu naadigst vilde ansee, at vi i forbe-
 „meldte utaaelige Indqvartering saavel som over Gvne og Formue paa-
 „lagte Skatter og Contributioner maatte see Forlindring osv.“ Dat.
 Weile, den 28de December Anno 1664. — Den kongl. Resolution findes
 paaftrevet under 24de Januar 1665, „at General-Commissarie-Collegiet
 skulde erklære, hvor Indqvarteringen beqvemmeligen kunde henlægges.“
 Formodentlig er da Byen senere bleven befriet for nogle af sine Byrder.

Endnu 20 Aar efter at Freden var sluttet henstode betydelige Mangler
 uafhjulplne, som en Følge af Krigens Udelæggelser. I Aaret 1681 var
 Kong Christian den Femte i Kolbing, og Borgerne i Weile opsatte da
 et Andragende til ham om at befordre Byens Opkomst. Man seer af
 dette, at adskillige af Borgerne endnu paa den Tid levede udenfor Byen,
 hvorfor ogsaa mange Huse stode ubeboede og øde; Kirken og Skolen
 vare meget forfaldne, og de 4 store Broer i og udenfor Byen behøvede
 Forbedringer, som Borgerne ikke formaaede at bekoste. Ligeledes var
 Møllen, der paa den Tid tilhørte Kongen, i saa høi Grad forfalden, at
 den næsten var øde og snart vilde blive det, hvis den ikke med det Første
 blev istandsat. Handelen stod paa samme Trin som efter den svenske
 Krig 1643—45, da Dvbet ved Byen, hvori Skibene skulde ligge, var
 efterløbet med Sand og saa opshlbt, at der neppe kunde flyde en Baad.
 Kattelig laaber det sig forklare, hvad Borgerne i Andragendet til Kongen
 foregav „at Byens Tilstand istedetfor at forbedres, snarere mere og mere
 forringedes¹).

1. „Copie af voris Andragende for h. K. M. heraff Byenn, som seebe vdi Kolbing
 Anno 1661" mellem „Privilegierne“, foruden nogle Concepter dertil i Vallen:
 „Kirken og Skolen vedkommende 1446 til 1700“.

Selv mere end 100 Aar efter denne Tid havde Weile endnu ikke naaet den Størrelse eller Folkemængde, som den havde i Aaret 1626 førend det første fjendtlige Indfald stete. Antallet af Husene udgjorde nemlig 1793 ialt 169 Gaarde og Huse, hvorimod de keiserlige Tropper 1627—29 alene ødelagte over 200 Huse, og dog var der mange tilbage, da de borttreiste. Paa selvsamme Maade forholdt det sig med Folkemængden: 1626 opholdt der sig i Weile 258 Familier eller, med Middel-tallet 5 Individier til Familien, 1290 Personer; 1637, 8 Aar efter at de keiserlige Tropper vare dragne bort, fandtes kun 182 Familier eller 919 Individier; 1665, 5 Aar efter de to svenske Krige, var dette Antal aftaget til 125 Familier eller 625 Personer foruden 30 Borgere, der boede paa Landet, og Aar 1700 var der endnu kun 125 Familier. Fra den Tid af tiltog Folkemængden lidt efter lidt; saaledes var den 1750 stegen til 142 Familier eller 710 Personer, og 1793 til 185 Familier paa 550 til 60 Personer over 12 Aar eller til ialt 925 Individier; først 1801, da der befandtes at være 1310 Mennesker i Weile, naaede Folkemængden den samme Størrelse, som den tidligere (1626) havde haft.

Hvorledes — slutter Forfatteren — Byen senere mærkeligen er tiltaget, som til en Slags Erstatning for dens Ulykker i ældre Tid, tilkommer det ikke nærværende Undersøgelse at vise. Saameget ville vi kun gjøre opmærksom paa, at ved Folketællingen i dette Aar (1840) var Indbyggernes Antal steget til 521 Familier eller 2705 Individier og saaledes blevet mere end fordoblet i neppe 40 Aar.

- Malbeck, Marie, Enke, Grønnegade 208.**
Narup, J. B., Jernstøber og Kleinsmed, Kommunens Band-
mester, Grønnegade 237.
Abel, B., Tømmersvend, Gammelhavn 284 a.
Alberg, Entemadame, Havneveien 267.
Albrechtsen, Carl, Arbeidsmand, Horsensveien 444.
Allerup, P., Snedker, Grønnegade 225.
Alsing, Enke efter Stolel., Kirkegaardsvai 351.
***Amthuset, Torvegade 53.**
***Amtstuen, Havneveien 291.**
Ancherfen, C. P., Kjøbmand, Torvegade 61.
 — Joh., Kunstdreier, Torvegade 61.
 — M., Rancelliraad, Procurator, Torvegade 66.
Anderfen, A., Enke, Horsensveien 438.
 — A., Kjøbmand, Søndergade 121.
 — A. Kleinsmed, Blegbanken 82.
 — Anders, Arbeidsmd., Staldgaard 390.
 — A., Stomager, Torvegade 63.
 — C., Kjøbmand, Dæmningen 6 b.
 — C., Maler, Torvegade 75.
 — H., Slagter, Nørregade 6 a.
 — J., Slagter, — 32.
 — Jens, Sømand, Skolegade 101.
 — J. L., Herbergerer, Sønderbro 482.
 — Joh. Sadelmager, Residentsgade 248.
 — L. B. M., Vogn- og Grovsmed, Havneveien 263.
 — M., Partikulier, Vestergade 370.
 — Niels, Arbeidsmand, Holmen 319.
 — O., Kleinsmed, Nørregade 29.
 — Peder, Arbeidsmand, Horsensveien 443.
 — Peder, Kalkbrænder, Dæmningen 348.
 — P. Farver, Nørregade 3.
 — P. Bandmester, Fredericiaveien 502.
Andreassen, A., Modehandlerinde, Nørregade 13.
 — L. J., Stomager, Residentsgade 246.
 — M., Stomager, Grønnegade 243.
Anger, Entefru, Torvegade 50.
Antjær, P., DM., Arbeidsmand, Staldgaard, 399.
***Apotheket, Søndergade 115.**

- Arboe, Th., Materialist, Torvegade 56.
 Asmusen, P., Kjøbmand, Vestergade 383.
 *Afsplet for Smaaørn, Dæmningen 346.
 *Avis, Beile Amts, see W. Hertz.

- Baastrup, L. F., Murer, Gulltrog 432.
 Bachhausen, B. Boghandler, Horsensveien 476.
 Bagger, C. F., Bager — 469.
 — H. G., Bager, Nørregade 10.
 — J. C., Bager, Torvegade 68.
 Baggegaard, J. J., Lømmest, Dæmningen 348.
 Bahnsen, J. N., Høker, Gl. Havn 284 a.
 Balling, Jørgen, Murer, Staldgaard 386.
 Bang, H. Chr., Stræder, Horsensveien 438.
 — P. G., Snedker, Grønnegade 235.
 — S. H., Jomfru, Horsensvei 438.
 *Banken, Havneveien 250.
 *Baptistmenighedens Forsamlingshal, Horsensveien 468.
 Bartram, M., Stomager, Dæmningen 346.
 — A. M., Reservejordemoder, Dæmningen 346.
 Barz, Havnefoged, Havnen.
 Basse, Peter Hansen, Arbeidsmand, Stovgade 422.
 Bast, Entefru, Bispinggade 21 h.
 Bech, Bendix, Strædersvend, Stovgade 423.
 — Hans, Skibstømmer, Holmen 303.
 — H., Kurvemager, Staldgaard 387.
 — J. J., Snedkersvend, Rabbeltost 408.
 — J. E., Bærtshuusholder, Staldgaard 386.
 — N., Entefru efter Sømand, Fjellegade 110.
 — P., Sømand, Havneveien 257.
 — Stolemagersvend, Holmen 324.
 Bettevold, Entefru, Nørregade 26.
 Bechgaard, Lieutn., Kjøbmd., Firma Bechgaard & Madsen,
 Nørregade 39.
 Beecken, J., Stomager, Søndergade 118.
 Bendte, Schaktmester, Gl. Havn 282.
 Bendixen, forhenv. Apotheker, Nørregade 12.
 — J., Modehandlerinde, Søndergade 140.
 Benedict, B. J., Fotograf, Nørregade 11.
 Benzen, Entefru, Gl. Havn 275.
 — N. H., Stomager, Residentgade 245.
 Berg, Carl, Uhrmager, Nørregade 35.
 — Chr. Sørensen, Arbeidsmand, Gl. Havn 277.

- Berg, F., Agent, Kbm., Firma Brandt & Berg, Vestererg. 384.
 Bergh, Fr., Detaillist, Søndergade 140.
 — J. A., Bager, Vesterergade 359.
 — N. F., Detaillist, Raadhustorvet 81.
 Bertelsen, Laust, Træskomand, Vesterergade 358
 — Mads P., Arbeidsmand, Gl. Havn 276.
 — Mathias, — — 274.
 Bessenbacher, S., Bognmand, Dæmningen 340.
 Bey, P. M., Gæstgiver, „Brandts Hotel“, Torvegade 77.
 Beyer, W., Eiendoms-Kommissionær, Havneveien 298.
 Beykuffer, F., Blikkenslager, Nørregade 29.
 Bindzlev, J. P., Maler, Vesterergade 370.
 Birch, P. C., Enke efter Bognmand, Fjellegade 110.
 Birnbaum, Carl, Kjøbmand, Nørregade 21.
 — F., Kobbersmed, Torvegade 57.
 — J., Enke efter Kobbersmed, Grønnegade 227.
 — N., Bogbinder, — 227.
 Bjerregaard, C. J., Garver, Vesterergade 378.
 — J. B., Stomager, Skolegade 91.
 — J. F., Kjøbmand, Vesterergade 360.
 Blauenfeldt, D. B., Organist og Bedemand, Torvegade 50.
 — L., Frøken, Institutbestyrerinde, Torvegade 50.
 Boesen, H., Enke efter Arbeidsmand, Gl. Havn 283.
 — J. C., Partitulier, Vesterergade 365.
 — U. C., Ræmner, K., Vesterergade 384.
 — Bispinde, Dæmningen 342.
 Boiesen, Hans, Skibstømmer, Holmen 316.
 Bolt, P., Konditor, Søndergade 122.
 Borch, N. G., Kancelliraad, Procurator, Hospitalsforstan-
 der, Nørregade 2.
 *Borgerforeningen, Kirketorvet 128.
 *Borgerfskolen, — 196.
 Borup, S., Fuldmægtig, Horsensveien 462.
 — Entemadame, Horsensveien 462.
 Brandt, J., Ingeniør, Gullfrog 433.
 — J. H., Manufakturhandler, Torvegade 54.
 — C., Kjøbm., Firma Brandt & Berg, Vesterergade 384.
 — Entemadame, Kirkegade 78.
 Brix, N., Lieutenant, Cand. phil, Lærer ved Privatskolen,
 Sønderbro 481 b.
 Brodersen, R. P., Søndergade 142.
 *Brugsforeningen, Bissingsgade, 21 b.
 Bruun, V. H., Grovsmed, Kirketorvet 192
 — Entemadame, Fistergade 155.

- Buch, C., Proprietær, Landvæsenstommisfør, Grønneg. 236.
 — P., Partifulier, Sønderbro 496.
 Busch, J., Maler, Fissergade 142.
 Busch, J. G., Kommissjonær, Nørregade 29.
 Bülow, J. L., Soldassistent, Grønnegade 238.
 *Byfogedkontoret, Havneveien 250.
 Bærensen, Niels Peter, Arbeidsmand, Horsensveien 454.
 Bøgh, J. C., Gastsæserer, Kjøbmand, Firma Brødr. Bøgh, Kirkegade 128.
 — J. P., Stomager, Fissergade 147 a.
 — N. D., Kjøbm., Firma Brødr. B., Kirkegade 128.
 Bøter, C. A., Landlæge, Raadhustorvet 59.
- Carlsen, Christen, Aftagtsmand, Dæmningen 343.**
 — Jacob, Arbeidsmand — 329.
 — Ole, Arbeidsmand, Stovgade 423.
 — Stomager, Fissergade 149.
- Carlslund, J. C., Kleinsmed, Foldgade 182.
- Cetti, J. Major, kst. Udskrivningschef, R., DM., p. p., Sønderbro 286.
- Cederholm, M., Garver, Stokbroen, 385.
- Christens, J. J., Justitsraad, Læge, Nørregade 33.
- Christensen, A., Bærtshuush., Nørregade 60.
 — Anders, Dagl, Kabbeltost 411.
 — Ane, Kirketorvet 190.
 — A. C., Kjøbm., Brændeviinsbr., Nørregade 3.
 — A. M., Entemadame, Nørregade 3.
 — C., pensjoneret Amtsvæiinspektør, Holmen 315.
 — C., Dreier, Grønnegade 234
 — C., Stomager, Søndergade 119.
 — Chr. Gylding, Blegbanken 104 b.
 — Chr., Steenhugger, Fissergade 148.
 — Cornelius, Enke efter, Holmen 307.
 — Carl A., Uhrmager, Flegborg 42.
 — C. D., Bærtshuusholder, Søndergade 120.
 — H., Detaillist, Horsensveien 452.
 — H., Hattemager, Søndergade 116
 — H., Enke efter Dagleier, Blegbanken 85.
 — Hans, Bærtshuusholder og Bognmand, Grønneg. 241.
 — J., Stræder, Skolegade 93.
 — Jac., Typograf, Kirkegade 202.
 — Jens, Arbeidsmand, Havnen 272.
 — Johannes, Strømpemand, Horsensveien 454.
 — Jørgen, Dagleier, Holmen 302.

- Christensen, J. C., Høter, Dæmningen 343.
 — J. C., Uhrmager, Søndergade 135.
 — L., Enke, Grønnegade 215.
 — Lars, forhenv. Bognmd., Bisfingsgade 21 k.
 — L. A., Garversvend, Modehandel, Vestergade 378.
 — Mads, Arbeidsmand, Skovgade 423.
 — Morten, Murer, Horsensveien 467.
 — N., Enke, Grønnegade 219.
 — N., Enke efter, Kabbeltost 407.
 — N., Kurvemager, Vestergade 365.
 — N., Lobakspinder, Fredericiaveien 500.
 — D. N., Stomager, Nørregade 3.
 — Peter, Arbeidsmand, Skovgade 431.
 — P., Strædersvend, Grønnegade 226
 — P., Bognmand, Bisfingsgade 21 m.
 — Poul, Lømrer, Grønnegade 229.
 — Rasmus, Enke efter, Gl. Havn 274.
 — S., Oltapper, Klostergade 59 e.
 — Steffen, Dagleier, Staldgaard 397.
 — Søren, Arbeidsmand, Skolegade 103.
 — forhenv. Korporal, Flegborg 40.
 — Entemadame, Fistergade 173.
 — — Gammelhavn 276
- Christiansen, C. B., Slagter, Sønderbro 286.
 — H., Avlsbruger, Havneveien 265.
 — Hans Nic., Dagleier, Skovgade 413.
 — Jørgen, Dagljører, Kirkegaardsveien 323
 — J. C., Kjøbmand, Nørregade 1.
 — Niels H., Arbeidsmand, Guulkrog 434.
- Christofferjen, C., Lømmermester, Kirkegaardsveien 357.
- Clausen, Carl, Bognmand, Fjellegade 108.
 — Claus, Steenhugger, Fjellegade 111.
 — C. W., Slagter, Havneveien 263.
 — G., Enke efter Olbrygger, Havneveien 256.
 — H. C., Strædermester, Dæmningen 11.
 — Jens, Murer, Horsensveien 442.
 — N. J., Slagter, Kirketorvet 190.
 — P. I., Bognmand, Fjellegade 110.
 — Malersvend, Horsensveien 454.
- Claville A., Invalid, Kirketorvet 204.
- Cohn, P. Sørensen, Kjøbm., Torvegade 73.
- Cordes, Slagter, Grønnegade 241.

Dalsgaard & Seidel, Kjøbmænd, Nørregade 13
Damm, Entefrue, Havneveien 290.
Darum, Peter Jacobsen, Murer, Rabbeltost 402.
Davidsen, Peter Chr., Havnen 272.
Demstrup, A. C., Glarmester, Dæmningen 304.
Dinesen, J., Klodsemager, Nørregade 30.
 — S., Dreier, Nørregade 13.
Dittmann, H., Slagter, Stofbroen 385.
Dollerup, Peter Jensen, Handelsmand, Stovgade 423.
Drohse, L. M., Kommissionær, Horsensveien 462.
Dueholm, C. J., Tømmermester, Havnen 270 f.
Dujardin, M., Kjøbmand, Søndergade 127
Dupont, C. J., Gjortler, Stovgade 415.
 — Thertild, Arbeidsmand, Blegbanken 104.
Dyreborg, C., Skipper, Havneveien 257.
Døfler, Jens Peter, Arbeidsmand, Stovgade 435.

Ebbesen, M., Fuldmægtig, Residentsgade 248.
Egeberg, M., Stomager, Bisfingsgade 20.
Egge, F., Slagter, Horsensveien 457.
Eggers, Politibetjent, Staldgaard 399.
Ehlers, Hendrik, Steenhugger, Stovgade 424.
Elbech, Syjomfru, Søndergade 117.
Enevoldsen, Carl, Dagleier, Sønderbro, 494 b.
 — Niels Peter, Arbeidsmand, Gl. Havn 283 e.
Engelund, P. F., Klodsemager, Skolegade 90.
***Enteboligen**, Residentsgade 247.
Erichsen, A., Grovsmed, Fissergade 144.
 — Entemadame, Gl. Havn 282.
 — — Grønnegade 205.
 — Fr., Murer, Stofbroen 385.
 — Farversvend, Fissergade 155.
 — H. H., Stomager, Fissergade 171.
 — Peter, Arbeidsmand, Staldgaard 397.
 — Poul, Bærtshuusholder, Havneveien 293.
 — S., Tømmermester, Fissergade 167.
 — Stine, Gl. Havn 288.
Ernst, Cecilie, Modehandl., Torvegade 72.
 — H., Snedker, Nørregade 7.
 — Stomager, Søndergade 131.
Esbøll, J. C., Kjøbmand, Bisfingsgade 21 b.
 — P., Contorist, Havneveien 263.
Estildsen, L. C., Kjøbmand, Nørregade 13.

- Fahnøe, J. B.**, Kjøbmand, Horsensveien 473 b.
***Fattiggaarden, Gl. Havn** 285.
Feerup, Pensionist, Grønnegade 236.
Feltendahl, N., Sømmand, Fistergade 173.
Fenneberg, Entemadame, Høterhandel, Fistergade 181.
Ferslev, S., Fæstemand, Grønnegade 236.
Fischer, G., Snedker, Rabbeltost 404.
 — **Hans**, Skibstømrer, Holmen 322
 — **H. C.**, Veiasistent, Horsensveien 473 a.
 — **Magelmed**, Kirketorvet 194.
Flach, F. W. F., Kjøbmand, Torvegade 50.
Fledelius, Tømrer, Fistergade 161.
Fogtmann, Cathr., Modeh., Bisfingsgade 219.
 — **Entemadame**, Bisfingsgade 219.
 — **N. St.**, Kjøbmand, Hj. af Havneveien og Dæmningen 290.
 — **P. S.**, Detaillist, Grønnegade 224.
***Folkeblad, Veile Amts**, see **N. K. Jensen**.
Foslund, J. C., Typograf, Skolegade 97 a.
Frandsen, Jeppe, Arbeidsmand, Rabbeltost 424.
 — **P.**, Partikulier, Havneveien 269.
 — **P. C.**, Stræder, Grønnegade 243.
 — **N.**, Bestyrer, Vestergade 364.
Frederiksen, August, Steenhugger, Blegbanten 92 b.
 — **Mads**, Dagl., Kirkegaardsvæien 325.
 — **N.**, Stræder, Vestergade 354.
Friederichsen, C., Kommissjonær, Søndergade 127.
Friese, Kommissjonær, Flegborg 49.
Friis, H. C., Apotheker, Søndergade 115.
 — **N. P.**, Strædermester, Grønnegade 60.
Frisch, J., Hattemager, Grønnegade 233.
***Fristolen**, Klostergade 96.
Frydensberg, C., Sadelmagersvend, Grønnegade 239.
 — **Peter Gfild**, Dagl., Vestergade 379.
- Gaarde, Niels Hansen**, Arbeidsmand, Foldgade 180.
Gaarmann, J. P., Glarmester, Nørregade 37.
Gade, Enkefrue, Horsensveien 453.
***Gasværket, Havnen** 300.
Gattemeyer, C., Entemadame, Galanterih., Torvegade 57.
Gerstrøm, Partikulier, Kirkegaardsvæien 327.
Gimbel, G. U., Kjøbmand, Søndergade 142.
Glahn, H. C., Dverauditor, Herredsfoged, R., DM, Torvegade 55.
Glud, H. P., Blikkenslager, Vestergade 381.

- Glud, P.,** Grosserer, Dæmningen 338.
 — Enkefru, Nørregade 40.
Graae, F., Tobakfabrikør, Torvegade 65.
Graff, Friß, Kludesamler, Gl. Havn 289 B.
Greis, Hans Christensen, Dagl., Rabbeltost 405.
 — N., Enke efter Dagfjører, Flegborg 43.
Græse, C. G., Kurvemager, Horsensveien 471.
Gudmandsen, N. P., Detaillist, Nørregade 13.
Guldbrandsen, E., forhenv. Bærtshuush., Flegborg 43.
 — G., Guldsmed, Kirkegade 128.
Guldmann, Julius, Isentram- og Galanterihandel, Sønder-
 gade 128.
Gul, P. B. L., Gymnastiklærer, DM., Foldgade 182.
Gylding, A. J., Kjøbmand, Brændeviinsbr., Torvegade 54.
 — N., Agent, Kjøbmand, Brændeviinsbrænder, Sønder-
 gade 126.
Gyntelberg, A., Fuldmægtig, Torvegade 67.

- Haarsløv, F. G.,** Snedker, Horsensveien Nr. 1.
Haastrup, J. P., Stræder, Kirketorget 191.
Hadensfeldt, D., Bager, Havneveien 250.
Haderup, Enke, Staldgaard 390.
Hagemann, Enkemadame, Fissergade 149.
Hahn, Enke efter Slagter, Nørregade 9
 — F., Slagter, Nørregade 9.
 — H. G., Farver, Nørregade 11.
Hammerum, N., Bærtshuusholder, Kirkegade 128.
 — P. J., Gæstgiver, DM., Søndergade 141.
Hansen, A., Fotograf, Staldgaard 389.
 — A., Restauratør, Toldbod-Viinhuus, Havneveien 259.
 — A. D., Stræder, Kirketorget 205.
 — B., Enke efter, Grønnegade 233.
 — C., — efter Bødker, Nørregade 30.
 — C., — efter Bognmand, Grønnegade 241.
 — C., — Gammelhavn 277.
 — C., Glarmester, Torvegade 71.
 — C., Partikulier, Dæmningen 329.
 — C., Skipper, Havneveien 261
 — Christen, Arbeidsmand, Skovgade 431.
 — Christian, Fissergade 143.
 — Chr., Manufakturhandler, Søndergade 133.
 — Christian, Murer, Gammelhavn 284 a.
 — — — Skovgade 423

- Hansen, Chr. Stræder, Staldgaard 388.
- Chr., Smedesvend, Horsensveien 452.
 - C. A., Toldassistent, Dæmningen 290
 - C. S., Snedker, Klostergade 59 c.
 - C., Tømmersvend, Grønnegade 233.
 - F. C., Muursvend, Fissergade 164.
 - G., Snedker, Torvegade 75.
 - H. S., Bøver, Gammelhavn 283 b.
 - H., Maltgjører, Vestergade 370.
 - H., Sadelmager, Gl. Havn 281.
 - Hans, Arbeidsmand, Sønderbro 483.
 - Hans Chr., Murer, Foldgade 179.
 - J., Cigarmager, Skovgade 423.
 - J., Frøken, Institutbestyrerinde, Dæmningen 11.
 - J., Garver, Sønderbro 487.
 - J., Kassierer ved Sparerkassen, Residentsgade 247.
 - J., Reebflager, Vestergade 357.
 - J., Steen- og Billedhugger, Horsensveien 458.
 - Jacob, Arbeidsmand, Holmen 304.
 - Jens, Arbeidsmand, Skovgade 422.
 - J. H., Detaillist, Holmen 309.
 - J. H., Maler, Dæmningen 13.
 - J. P., Sømand, Holmen 321.
 - Jørgen, Arbeidsmand, Holmen 307.
 - Jens Chr., Murer, Horsensveien 442.
 - Jens Peter, Arbeidsmand, Gammelhavn 284 a.
 - L., Entemadame, Høkerhandel, Søndergade 119.
 - L., Muursvend, Blegbanken 104 c.
 - L., Skipper, Havneveien 261
 - L. B., Entemadame, Grønnegade 237.
 - M., Entemadame, Fissergade 151.
 - M., Bognmand, Torvegade 19.
 - M., Glarmester, Kirketorvet 207
 - Mittel forhenværende Boelsmand, Horsensveien 477.
 - M. A., Stomager, Grønnegade 240.
 - M. C., Klodsemager, Torvegade 52.
 - M. P., Former, Skovgade 421.
 - Niels, Banevogter, Bogterhuset 24.
 - Niels, Dagleier, Bispingsgade 21 h.
 - N. P., Arbeidsmand, Fissergade 164.
 - N. P. F., Seilmager, Havneveien 257.
 - D., Skipper, Havneveien 258.
 - D., Snedkersvend, Skovgade 426 b.
 - Otto, Murer, Skovgade 412

- Hansen, Olaf, Stomager, Grønnegade 222.
 — Ole Chr., Murer, Rabbeltøft 407.
 — P., Dampstibskapitain, Holmen 308.
 — P., Enkefrue, Guulkrog 433.
 — P., Stomager, Vestergade 361.
 — T. C., Stomagersvend, Gl. Havn 282.
 — B. B., Snedker, Horsensveien 452.
 — B. S., Snedker, Guulkrog 433.
 — Enke efter Stomager, Grønnegade 240.
 — Enke efter Bæver, Gl. Havn 283 b.
- Hansted, J., Enke efter, Klostergade 59 c.
- Harder, Nicolai, Manufakturhandler, Torvegade 75.
- Harders, B., Farversvend, Sønderbro 484.
- Haslund, Entemadame, Horsensveien 466.
- Hasselbach, S., Slagter, Vestergade 364.
- Hassellfeldt, Enkefru, Vestergade 379.
- Hassing, J. P., Bager, Havneveien 259 -60.
- Hedegaard, Jens Nielsen, Arbeidsmand, Holmen 305.
- Heitlas, Frøten, Institutbestyrerinde, Kirketorvet 194.
- Hellenberg, Enke efter Bager, Rabbeltøft 411.
- Hellenbrecht, Enke efter Bødker, Føldgade 190.
- Helms, C. D. K., Manufakturhandler, Torvegade 78
 — G., Forligskommissær, 1st. Branddirektor, Dæmning 337.
- Hendel, P. G., forh. Tobakksfabrikør, Sønderg. 130.
 — P. G., Tobakksfabrikør, Søndergade 130.
 — G. D., Gammelhavn 286 b.
- Hendriksen, J. M., Snedker, Nørregade 4.
- Henningesen, Søren, Træstemand, Fistergade 165.
- Henrichsen, Bodil, Flegborg 46.
 — J., Stræder, Flegborg 44.
 — J., Muurmester, Holmen 314.
 — Johan, Steenhugger, Gl. Havn 281
 — Niels, Arbeidsmand, Holmen 321.
 — J. J., Muursvend, Vestergade 382.
 — P., Kjøbmand, Staldgaard 391.
 — Enke efter Pastor, Grønnegade 224.
- Hermansen, Christen, Horsensveien 443.
 — J., Bleggaarden udenfor Sønderport 9 b.
 — J. D., Klodsemager, Dæmningen 343.
- *Herredskontoret, Nørvang-Lørilds, Torvegade 55.
- Hers, P. F., Kjøbmand, Kirketorvet 204.
- Herstrøm, Stomager, Torvegade 69.
- Hertz, W., Redaktor, Bogtrykker, Havneveien 252.
- Hergum, sen., J. Gjortler, Fjellegade 107.

- Hergum, jun., J., Gjørtler, Skolegade 92 a
 — J., Slagter, Søndergade 134.
 — sen., N., Gjørtler, Grønnegade 210.
 — S., Gjørtler, Fjellegade 107.
 — S., Kjøbmand, Nørregade 26.
 Hindborg, Veiasistent, Havneveien 258.
 Hinrichsen, A., Bæver, Vestergade 372.
 — C., Gjæstgiver, „Hinrichsens Hotel“, Torvegade 59.
 — L. Modehandlerinde, Vestergade 372.
 Hirth, C., Enke efter Dreier, Fissergade 171.
 Hoffbauer, C. A., Distriktslæge, Søndergade 142.
 Hogrefe, Guldsmed, Torvegade 75.
 Hollensen, Lømrer, Fissergade 173.
 Holm, Birgitte, Enke, Flegborg 48.
 — L. F., Bundtmager, Torvegade 60.
 Holmstrup, J. C., Stomager, Søndergade 133.
 Holst, G., Propr., Nørregade 38
 — J. P., Propr., Søndergade 133.
 — Jacob, Arbeidsmand, Gammelhavn 284 a.
 Honoré, Enkemadame, Residentsgade 246.
 Hou, M., Enke efter Musikus, Horsensveien 469.
 Houggaard, C. C., Snedker, Wisjingsgade 20.
 Huhn, C., Bødker, Nørregade 30.
 Hugen, J., Dyrslæge, Kirketorvet 204.
 Hvidtfeldt, C., Skibstømrer, Fissergade 160.
 — Johan, Sømand, Fissergade 151.
 — Johan, Sømand, Fissergade 143
 — Knud, Fisser, Fissergade 170.
 — D., Enke efter, Fissergade 174.
 — P., Skibstømrer, Fissergade 160
 — S. C., Enke efter, Foldgade 183.
 Hviid, H. H., Enke efter Skipper, Fissergade 146.
 Howell, N., Kunstmaler, Grønnegade 234.
 Høegh, H. C., Stræder, Torvegade 56.
 — S., Bæver, Horsensveien 475.
 Høi, Jørgen Jensen, Murer, Rabbeltøft 410.
 Høier, J., Stræder, Rabbeltøft 406.
 Hørup, N., Entreprenør, Sønderbro 488.

 Jacobsen, C. F. A., Kjøbmand, Vestergade 357.
 — J. C., Glarmester, Skolegade 103.
 — G., Kjøbmand, Nørregade 38.
 — Hans, Arbeidsmand, Blegbanken 104.

- Jacobsen, Hans, Bægter, Fissergade 142.
 — J., pensioneret Postkonduktør, Grønnegade 240.
 — J., Lømrer, Holmen 302.
 — M. N., Hjulere, Kæremager, Nørregade 36.
 — Niels, Arbeidsmand, Gl. Havn 274.
 — N., Chr., Gl. Havn 278.
 — S., Amtstuefuldmægtig, Kirketorvet 195.
 — V., Enke, Horsensveien 472.
 — W., Jusitsraad, Amtsforvalter, Havneveien 291.
 — M., Partifulier, Nørregade 27.
 — Smedesvend, Horsensveien 448.
- Jagd, Entemadame, Kirkegaardsvæien 314.
 — Entemadame, Horsensveien 475 a.
- Jansen, J., Slagter, Fjellegade 112.
- Jbsen, J. P. D., Tobakspinder, Foldgade 181.
- Jenner, Enke efter Politibetjent, Skolegade 98.
- Jensen, A., Enke efter, Flegborg 41.
 — Anders, Dagleier, Havneveien 270 c.
 — Anders, Lømrer, Sønderbro 494 b.
 — A. R., Redaktør, Residensgade 244.
 — C., Kontorist, Vestergade 257.
 — C., exam. juris, Fuldm., Havneveien 250.
 — C., Formand, Dæmningen 333.
 — C., Restauratør, Kirketorvet 128.
 — C. Bedel, Smeder, Nørregade 36.
 — Chr., Arbeidsmand, Holmen 317.
 — Chr., Arbeidsmand, Stovgade 428.
 — Chr., Gartner, Staldgaard 387.
 — Chr., Gartner, Sønderbro 335.
 — Chr., Invalid, Gl. Havn 283 a.
 — C., Enke efter Lømrer, Holmen 320.
 — Ferd., Maler, Søndergade 135.
 — H., Dagleier, Flegborg 40.
 — H., Stomager, Holmen 314. (Borgert. Fribolig).
 — H., Stomager, Blegbanken 85.
 — Hans, Detaillist, Holmen 313.
 — Hans, Toldbud, Horsensveien 449.
 — Holger, Købm., Torvegade 55.
 — H. A., Strædersvend, Gl. Havn 276.
 — H. C., Bogbinder, Nørregade 5.
 — H. C., Stomager, Grønnegade 221.
 — H. P., Værtshuusholder, Torvegade 58.
 — Hans Chr., Arbeidsmand, Guulkrog 417 a.
 — Hans Hendrik, Murer, Dæmningen 343.

- Jensen, Hans Peter, Arbeidsmand, Horsensveien 474.
- J., Bødker, Nørregade 37.
 - J., Onke, Grønnegade 211.
 - J., Lærer ved Friskolen, Klostergade 96.
 - J., Lærer ved Privatstolen, Søndergade 115.
 - J., Stræder, Horsensveien 472
 - J., Strædersvend, Blegbanken 104 c.
 - J., Snedfersvend, Holmen 316.
 - Jens, Arbeidsmand, Horsensveien 442.
 - Jens, Arbeidsmand, Skolegade 97 a.
 - Jens, forhenv. Gaardmand, Skovgade 427.
 - Jens, Snedfersvend, Guulkrog 417 a.
 - Jens, Lømmersvend, Horsensveien 454.
 - Jens, Bærtshuusholder, Staldgaard 400.
 - Jørgen, Dagkjører, Fistergade 163.
 - J. A., Høker, Grønnegade 216.
 - J. S., Onke efter Skomager, Skovgade 421.
 - J. J., Dreier, Residentsgade 245.
 - J. J., Maler, Residentsgade 248.
 - J. J., Snedker, Residentsgade 245.
 - J. J., Veier, Maaler og Brager, Sønderbro 481.
 - J. M., Bødker, Torvegade 69.
 - J. P., Bundtmager, Grønnegade 233.
 - J. S., Premierlieutenant, Nørregade 14.
 - Jens Chr., Arbeidsmand, Horsensveien 447
 - Lars, Arbeidsmand, Fistergade 162.
 - Lauris, Træstomand, Grønnegade 221.
 - L. P., Bærtshuusholder, Vestergade 375.
 - Lars Chr., Arbeidsmand, Skolegade 311.
 - M., Farver, Skovgade 415.
 - M., Grovsmed, Vestergade 371.
 - M., Stræder, Grønnegade 214.
 - Mads, Klodsemager, Holmen 310.
 - Martin, Stræder, Grønnegade 206.
 - Mouris, Kjøbmd., Kirketorvet 193.
 - N., Onke, Gl. Havn 275.
 - N., Grovsmed, Staldgaard 388.
 - N., Portør, DM., Horsensveien 451.
 - N., Olbrygger, Horsensveien 439.
 - Niels, Arbeidsmand, Klostergade 59 c.
 - Niels, Arbeidsmand, Skovgade 429.
 - Niels, Klodsemager, Grønnegade 226.
 - Niels Peter, Dagleier, Staldgaard 390.
 - Niels Peter, Lømver, Guulkrog 432 a.

Jensen, D., Stomager, Fissergade 142.

- D. S., Bærtshuush., Havneveien 255.
- P., Kæremager, Residentsgade 246.
- P. & Komp., Jernstøberi og Maskinfabrik, Vester-
gade 369.
- P., Snedker, Kirketorvet 191.
- P., Snedkerveud. Gl. Havn 288.
- P., Tømrer, Skolegade 89.
- P., Vognmand, Nørregade 14.
- P. A., Snedker, Stovgade 426.
- Peder, Arbeidsmand, Stovgade 429.
- Peder, Dagleier, Vestergade 375.
- P. K., Snedker, Stovgade 426 b.
- K., Stationsforvalter, Banegaarden.
- Rasmus Jelling, Murer, Fissergade 149.
- S., Bødker, Grønnegade 222.
- S., Enke efter Arbeidsmand, Blegbarken 104
- S., Entemadame, Leiebibliothek, Foldgade 190.
- S., Skipper, Holmen 312.
- Søren, Dagleier, Stovgade 424.
- Søren, Rorbinder, Horsensveien 477.
- Thomas, Enke efter Bægter, Kirkegaardsvæien 325.
- V., Lærer, Grønnegade 235
- Entemadame, Distriktjordemoder, Klostergade 59 f.
- Enke efter Skolelærer, Fissergade 155.
- Enke efter Skolelærer, Nørregade 5.
- Enke efter Vognmand, Havneveien 293.

Jepsen, C., Gadefører, Gl. Havn 281.

- Jens, Tømrer, Holmen 318.
- Niels, Murer, Rabbeltost 407.

*Jernbanestationen, Havneveien.

Jespersen, Christian, Arbeidsmand, Stovgade 427.

- Chr., Dreier, Bispingsgade 21 m.
- Joh., Klædefabrikant, Vestergade 353.
- K., Handlungartner, Stokbroen 376.

Jessen, Andreas, Arbeidsmand, Holmen 324.

- J., Klodsemager, Horsensveien 454.
- L. B., Politifuldmægtig., Torvegade 67.

Jørgensen, H. P., Guldsmed, Nørregade 30.

Johansen, Anders, Dagleier, Fissergade 147 b.

- Frederik, Træhandler, Gl. Havn 289 a.
- H. C., Dagleier, Staldgaard 391.
- H. P., Sadelmager, Skolegade 97 b
- J., Bærtshuusholder, Sønderbro 492.

- Johansen, J. G., Stomager, Stovgade 424.
 — J. G., Dreier, Nørregade 19.
 — M., Enke, Vestergade 480.
 — sen., Dreier, Holmen 314. Borgerl. Trib.
- Johnsen, F., Strædersvend, Fjellegade 107.
 — Hans, Dagleier, Staldgaard 389.
 — Enke efter Skolelærer, Bisfingsgade 20.
- Jordt, Ed., Kjøbmand, Fredericiaveien 505.
- Jfassen, Frank, Arbeidsmand, Horsensveien 447.
- Jbraelsen, Hans Christian, Arbeidsmand, Stovgade 428.
- Just, Johannes, Træffomand, Gullfrog 421
- Justesen, P., Portør, Kirketorvet 204.
- Juul, W. A., Uhrmager, Nørregade 30.
- Jürgens, P., Høter, Søndergade 134.
- Jversen, A., Bærtshuusholder, Stovgade 415.
 — H., Enke efter Bognmand, Søndergade 118.
 — Hans, Dagleier, Holmen 307.
 — Hans Poulsen, Diktudst, Horsensveien 445.
 — M., Stræder, Fissergade 174.
 — Nic., Former, Rabbeltost 402.
 — Niels, Dagleier, Staldgaard 389.
 — Peder, DM., Banevogter, Bogterhuset 23.
 — S., Enke efter Møllebygger, Fissergade 169.
- Jørgensen, A., Dagleier, Flegborg 47.
 — Andreas, Arbeidsmand, Horsensveien 473 b.
 — Asmus, Murer, Rabbeltost 407.
 — Carl, Kjøbmand, Nørregade 16.
 — Carl, Snedker, Residentsgade 245.
 — Chr., Snedker, Grønnegade 226.
 — H. F. B., Cand. phil, Lærer ved Friskolen, Klosterg. 96.
 — H. P., Kommissjonær, Grønnegade 207.
 — J., Kleinsmed, Grønnegade 222.
 — J., Lærer ved Borgerstolen, Fissergade 149.
 — Johanne Marie, Foldgade 179.
 — L., Hjulær, Staldgaard 386.
 — D., Biintyper, Fissergade 168.
 — Pallas, Dagleier, Fissergade 150.
 — Peder, Dagfjører, Vestergade 353.
 — S., Entemadame, Gullfrog 433.
 — S. P., Arkitekt, Hestehaven.
 — T., Snedker, Rabbeltost 404.
 — Th., Bog- og Papirhdl., Nørregade 12.
 — Thomas, Murer, Sønderbro 483.
 — Enke efter Distriktslæge, Horsensveien 470.
- Jlum, Stibsbygger, Havneveien 253 a.

- Paalund, H. W., Snedker, Kirketorvet 195.
 Rastrup, A., Smedesvend, Bisfingsgade 21 l.
 Rapsen, C. A., Kjøbmand, Nørregade 38.
 Reil, Enke efter Hattemager, Flegborg 44.
 — Reebflagersvend, Fjellegade 110.
 Ridde, C., Kammerraad, Amtsveinspektør, Havneveien 263.
 *Kirken, Kirketorvet 197.
 Rjeldsen, Carl, Arbeidsmand, Holmen 317.
 — Conrad, Arbeidsmand, Blegbanken 104.
 — Fockum, Dagleier, Nørregade 29.
 — Halle, Murer, Blegbanken 80.
 Rjær, M., Enke efter Arbeidsmand, Blegbanken 83.
 Rlagas, F., Dreier, Staldgaard 400.
 Kleine, C., Enke efter Bogtrykker, Residentsgade 244.
 Klem, S., Læge, Dæmningen 339.
 Klestrup, C., Enke efter Snedker, Dæmningen 329.
 Klingemann, G. G. L., 1st. Toldkasserer og Kontrollør, Sønderbro 495.
 Klyver, Henrik, Vognmand, Grønnegade 224.
 Knudsen, C., Skrædersvend, Horsensveien 468.
 — Claus, Dagleier, Havneveien 257.
 — Fjorgen, Arbeidsmand, Horsensveien 447.
 — L. K., Detaillist, Søndergade 133.
 — M., Detaillist, Horsensveien 450.
 — Enke efter Stomager, Grønnegade 212.
 — Veiasisttent, Fjellegade 105.
 Knüttel, Enke efter Kjøbmd., Søndergade 136.
 Kohl, J., Skrædersvend, Guulkrog.
 Kragh, A., Cand. theol., Lærer ved Privatstolen.
 Krarup, H. A., Cand. philol., Bestyrer af Privatstolen, Hj. af Fjellegade og Raadstuetorvet 115.
 Kristrup, C. L., Stomagersvend, Blegbanken 85.
 Kruckow, Frederik, Bøsssemager, Horsensveien 463.
 Kunke, Enke efter Kleinsmed, Bisfingsgade 21 k.
 Köhler, K., Smedesvend, Stovgade 427.
- *Landbosparekassen, Dæmningen 6 b.
 Langballe, K., Nielsen, Grønnegade 223.
 Lange, Marie, Badstetone, Fistergade 172.
 Langhoff, N. C., Cand. pharm., Guulkrog 434.
 Langtjær, C., Murer, Hestehaven.
 — J., Murer, Gl. Havn 274.
 Langløk, C. C., Stomagersv., Stofbroen 385.

- Larsen, A., Naalemager, Kirketorvet 193.
 — A., Olbrügger, Horsensveien 478.
 — N. F., Stræder, Torvegade 52.
 — S., Modehandlerinde, Kirketorvet 193.
 — Symaffinefabrikant, Horsensveien 463.
- Lassen, Carl, Bogmand, Bisfingsgade 21 k.
 — Chr., Bestyrer paa Mineralvandsfabriken, Holmen 273.
 — Daniel, Stibstømrer, Guultrog 432 a.
 — Jens, Arbeidsmand, Staldgaard 390.
 — L., Mormonpræsident, Skovgade 424.
 — L. P., Grovsmed, Bisfingsgade 21 l.
 — N. P., Handelsgartner, Graver, ved Kirkegaarden.
 — Søren, Dagleier, Guultrog 432 a.
 — Entefru, Fredericiaveien 505.
- Lassen, H. B., Partifulier, Søndergade 127.
- Lauritzen, J., Kæbst., Nørregade 28.
 — N., Enke efter Slagter, Nørregade 28.
 — N., Slagter, Staldgaard 392 c.
- Laursen, Anders, Murer, Skovgade 423.
 — Bertel, Dagleier, Vestergade 380.
 — C., Pottemager, Torvegade 69.
 — C. P., Bager, Torvegade 69.
 — H., Detaillist, Sønderbro 494 a.
 — H., Mechanikus, Torvegade 50.
 — Ole, Skipper, Havnen 272.
 — Peder, Murer, Gl. Havn 281.
 — Troels, Oltapper, Gl. Havn 283 c.
- Laub, Entefru, Bisfingsgade 21 n.
- Lazarus, Entefru, Søndergade 125.
- Lebel, Entefru, Dæmningen 337.
- Lehm, Enke efter Binkuper, Tjellegade 107.
- Lieder, J. H., Fjerhandler, Horsensveien 474.
- Lilholm, A., Brygger, Grønnegade 235.
 — J., Brygger, Dæmningen 249.
- Lihnsen, Laust, Arbeidsmand, Horsensveien 438.
- Lindqvist, G. B., Arbeidsmand, Kirkegaardsveien 323.
 — B., Former, Guultrog 417.
- Lindtner, L. P., Stomager, Dæmningen 290.
- Linnemann, E., svensk-norsk Vicekonsul, Nørregade 27.
 — Entefru, Holmen 273.
- *Linnemanns Tomfruktloster, Gammelhavn 286 b.
- Lischou, Chr., Steenhugger, Skovgade 326 b.
- Lorenzen, Jørgen, Arbeidsmand, Holmen 307.
- Lowegrove, Ingeniør, Havneveien 253 a.

- Lund, Chr.**, Stomager, Horsensveien 455.
 — **S.**, Bankbogholder, Havneveien 250.
 — **Kirsten**, Enke, Holmen 307.
 — **Amtsfuldmægtig**, Forligskommissær, Søndergade 126.
Lundegaard, Johan, Stibstømrer, Havneveien 257.
Lønqvist, J. J., Grovsmed, Klostergade 59 a.
Løpe, W., Skipper, Holmen 318.

- Madsen, Borge**, Værtshuusholder, Løvvegade 69.
 — **C.**, Kjøbmd., Firma Bechgaard & Madsen, Nørregade 39.
 — **C.**, Skipper, Havneveien 267.
 — **Tarl**, Muursvend, Blegbanken 104 b.
 — **Chr.**, Dagfører, Dæmningen 349.
 — **S.**, Enke efter Hattemager, Høkerh., Grønnegade 223.
 — **S. B.**, Detaillist, Vestergade 357.
 — **J.**, Bægter, Holmen 304.
 — **J. J. K.**, Kjøbmd., Nørregade 39.
 — **Jens**, Dagleier, Staldgaard 386.
 — **Jens**, Partikulier, Grønnegade 217.
 — **Jens**, Træstomand, Grønnegade 213.
 — **M.**, Snedker, Vestergade 356.
 — **Mads**, Sømand, Havnen 272.
 — **N.**, Enke, Fissergade 172.
 — **Ole**, Dagleier, Fjellegade 112.
 — **S.**, Postbud, Kirkegaardsvæien 325
 — **Th.**, Mægler, Havneveien 269, Kontor Havnen 270 f.
 — **Thomas**, Steenhugger, Guulkrog.
 — **Trine**, Syjomfru, Dæmningen 334.

Maibom, Karetmager, Holmen 318.

Malberg, L., Bødker, Fissergade 149.

— **B.**, Bødkersvend, Foldgade 190.

Marcussen, Peder, Arbeidsmand, Guulkrog 434.

Martens, J. A. L., Grovserer, Hjørnet af Horsensveien og Skovgade 440.

Mårtens, A., Stomager, Søndergade 132.

Mathiesen, Jens, Arbeidsmand, Skovgade 422.

— **Niels**, Bægter, Grønnegade 211.

Meier, R. F. A., Stomagersv., Grønnegade 220.

Meilstrup, Tømmermester, Flegborg 49.

Meilvang, H., Sadelmager, Løvvegade 74.

Meinhart, Enke efter Sadelmager, Bisfingsgade 27 l.

Meinecke, A., Frøken, Bisfingsgade 21 g.

***Methodistmenighedens Kapel**, Flegborg 49.

- Mek, Joh., Horsensveien 470.
 Michaelsen, G., Musikdirektør, Horsensveien 476.
 Michelsen, Chr., Muurmester, Dæmningen 349.
 — J., Bødker, Vestergade 358.
 — Niels, Fredericiaveien 502.
 — R., Bager, Horsensveien 477.
 Mittelsen, Fjergen, Arbeidsmand, Havnen 272.
 — Søren, Dagleier, Fjellegade 108.
 Mogenssen, Niels Peter, Arbeidsmand, Horsensveien 442.
 Momme, F., Farver, Vestergade 379.
 Monrad, A., Modehdl., Grønnegade 206.
 — Joh., Enke efter Fabrikant, Bisfingsgade 21 n.
 — J. M., Bogbinder, Nørregade 13.
 *Mormonernes Forsamlingshal, Stovgade 424.
 Mortensen, Hans, Arbeidsmand, Stovgade 429.
 — J. A., Stomager, Grønnegade 244.
 — M. G., Guldsmed, Nørregade 12.
 — P., Enke, Skolegade 99.
 Mosberg, Chr., Dagleier, Flegborg 40.
 Muntholm, Joh., Arbeidsmand, Horsensveien 470.
 Müller, G., Batfabrikant, Lysfestøber, Flegborg 49.
 — P., Lieutenant, Jernbanearbeider, Havneveien 298.
 — S. G., Kateket, Vestergade 360.
 Møhl, D., Frøken, Kirkegaardsvæien 350.
 — P., Firma N. F. Møhl, Brændeviinsbr. og Maltgj.,
 Søndergade 123.
 — St., Cand. jur., Profurator, Dæmningen 341.
 Mølch, Restauratør, Havneveien 256.
 Mølholm, Niels, Murer, Stovgade 412.
 Møller, B., Bog- og Papirhdl., Torvegade 50.
 — H. F., Forstmand, Horsensveien 473 a.
 — J., Dagleier, Fistergade 140.
 — Jens, Lømrer, Stovgade 428.
 — Joh., Mølleforspagter, Møllegade 158.
 — J. M. Jensen, Lømrer, Holmen 305.
 — L., Stomager, Torvegade 64.
 — L. R., Stomager, Vestergade 380.
 — P., Enke efter Fuldm., Residentsgade 247.
 — Rasmus, Arbeidsmand, Gammelhavn 283.
 — S., Bliffensl., Torvegade 74.
 — S., Stræder, Dæmningen 343.
 — Søren, Rudsff., Horsensveien 445.
 — T., Guldsmed, Horsensveien 473 a.
 — Smedesvend, Stovgade 412.

Møller, Steenhugger, Fissergade 169.
 Mønster, P. Christensen, Dagfører, Dæmningen 329.

- Mastou**, Albert, Kjøbmd., Dæmning 335.
Neuch, M. H., Lærer ved Friskolen, DM., Klostergade 96.
Neuhaus, S. F., Kæbslager, Torvegade 52.
 — J., Kæbslager Nørregade 15.
 — L. C., Kæbslager, Vestergade 373.
Nicolaisen, S., Skibtømrer, Holmen 319.
 — Jens, Dagleier, Staldgaard 390.
Nichum, S., Kapitein, Lømmermester, Havneveien 291.
Nielsen, A., Enke efter Gartner, Stokbroen 376.
 — A., Bognmand, Torvegade 17.
 — Anton, Slipper, Kirkegaardsvæien 323.
 — C., Marchandiser, Horsensveien 456 a.
 — C., Meel- og Brynhdl., Torvegade 59.
 — C., Stomager, Fissergade 185.
 — Christen, Arbeidsmand, Skovgade 431.
 — Chr., Tobakspinder, Horsensveien 453.
 — Chr., Træstomand, Bl. Havn 276.
 — Chr. Møller, Dagleier, Kirketorvet 193.
 — Erik, Lømrer, Holmen 305
 — E. M., Badstekone, Skolegade 87.
 — S., Dandselærer, Kæbeltoft 405.
 — S., Garver, Skovgade 423.
 — Hans, Arbeidsmand, Sønderbro 483.
 — Hans, Lømrer, Holmen 309.
 — J., Konditor, Søndergade 121.
 — J., Portør, DM., Fissergade 148.
 — J., Snedker, Søndergade 135.
 — J., Bærtshuusholder, Nørregade 7.
 — Jørgen, Arbeidsmand, Dæmningen 329.
 — Jørgen, Beimand, Skovgade 431.
 — Jørgen, Oltapper, Grønnegade 216.
 — J. P., Grovsmed, Bisfingsgade 21 d
 — Jens Peter, Arbeidsmand, Skovgade 429.
 — Laust, Arbeidsmand, Staldgaard 387.
 — M., Skolelærer, DM., Horsensveien 467.
 — M., Stomager, Grønnegade 213.
 — M., Snedker, Fissergade 154.
 — Mathias, Arbeidsmand, Skovgade 424.
 — N., Grovsmed, Nørregade 13.
 — N., Snedker, Horsensveien 442

- Nielsen, N., Bærshuusholder, Nørregade 36.
 — N., Bærtshuusholder, Hj. af Residentsgade og Grøn-
 negade 244.
 — Nic., Dagleier, Skovgade 423.
 — N. M., Lysestøber, Havnen 272.
 — N. P., Høter, Vestergade 356.
 — N. T., Kunstdreier, Torvegade 72.
 — N. V., Stomager, Havneveien 267.
 — Niels Chr., Dagleier, Kabbeltost 408.
 — P., Stomagersvend, Dæmningen 329.
 — P., Lømmermester, Staldgaard 389.
 — Peder, Arbeidsmand, Blegbanken 83.
 — Rasmus, Arbeidsmand, Horsensveien 444.
 — S., Enke efter Arbeidsmand, Fissergade 150.
 — S., Grovsmed, Skovgade 415.
 — S. P., Stræder, Fissergade 142
 — Søren Chr., Arbeidsmand, Vestergade 379.
 — Th. M., Arbeidsmand, Sønderbro 494 b.
 — Billedhugger, Horsensveien 1 b.
 — Entreprenør, Horsensveien 476.
- Niemann, Entreprenør, Søndergade 121.
 Nim, Jens Nielsen, Arbeidsmand, Skovgade 430.
 Nissen, J., Bager, Horsensveien 465.
 — Niels, Dagleier, Staldgaard 397.
 Nix, C. H., Kjøbmand, Søndergade 137.
 Nolthe, Fæstemand, Kirketorvet 128.
 Nødager, J. S., Kjøbmand, Nørregade 49.
- O**bbetjær, C. G., Guldsmed, Nørregade 6.
 Obel, Dyrslæge, Søndergade 121.
 Offersen, Gæstgiver, Søndergade 127.
 Ohrt, H. G., Landinspektør, Havneveien 265.
 — Enkefrue, Havneveien 265.
 — exam. juris, Fuldmægtig, Torvegade 66.
 Olesen, Bertel, Kbmnd, Staldgaard 399.
 — P. Gæstgiver, Nørregade 18.
- Olsen, Andreas, Sømand, Skolegade 86.
 — Ane Margr., Enke, Skolegade 86.
 — Christen, Arbeidsmd., Gl. Havn 283.
 — C. M., Stræder, Dæmningen 332.
 — J., Bærtshuusholder, Kabbeltost 402.
 — Jacobine, Enke, Flegborg 48.
 — Jens, Arbeidsmand, Kabbeltost 409.

- Olsen, Jens**, Stenhugger, Blegbanken 85.
 — **Knud**, Arbeidsmand, Holmen 322.
 — **Maren**, Syppige, Dæmningen 343.
 — **Peder**, Arbeidsmand, Fissergade 161.
 — **Peder**, Klodsemager, Gl. Havn 275.
 — **Th.**, Bager, Nørregade 37.
 — **B.**, Malersvend, Foldgade 179.
Olson, D., Dagleier, Flegborg 44.
Ostesen, Peter, Dagleier, Fissergade 150.
Ottesen, Peder, Aftægtsmand, Horsensveien 455.
 — **Søren**, Murer, Stovgade 422.

- Pagh, H.**, Bager, Residentsgade 244.
 — **Entemadame**, Residentsgade 244.
 — **J. J.**, Bager, Nørregade 21.
 — **R.**, Maltgjører, Sønderbro 493.
 — **Baldemar**, Kjøbmd., Søndergade 132.
Pallesen, Jørgen, Tømrer, Havnen 272
 — **Trine**, Syjomfru, Skolegade 93.
Pand, Carl, Slagter, Vestergade 358.
 — **Chr.**, Slagter, Vestergade 379.
Paulsen, H. H., Snedker, Tønnesgade 23.
Pedersen, A., Politibetjent, Grønnegade 235.
 — **Anders**, Fisser, Fissergade 166.
 — **G.**, Enke, Gl. Havn 280.
 — **Lars**, Klodsemager, Stoltbroen 385.
 — **Mathias**, Arbeidsmand, Fissergade 177.
 — **Mikkel**, Dagleier, Fissergade 164.
 — **N. P.**, Kjøbmd., Hj. af Stovgade og Kabbeltøft 368.
 — **Peder**, Aftægtsmand, Holmen 302.
 — **Peder**, Arbeidsmand, Stovgade 422.
 — **Simon**, Dagleier, Gl. Havn 281.
Peschardt, Anton, Kjøbmd., Hj. af Stoltbroen og Staldg. 386.
 — **C. A. C.**, Kjøbmand, Søndergade 138.
 — **N. W.**, Kjøbmand, Havneveien 258.
Petersen, A., Gæstgiver, „Fjernbanehotellet“, Residentsg. 249.
 — **A.**, Stomager, Grønnegade 228.
 — **A. A.**, Uhrmager, Nørregade 11.
 — **B.**, Stomager, Grønnegade 232.
 — **C.**, Kommissjonær, Vestergade 357.
 — **Carl**, Muursvend, Grønnegade 239.
 — **Chr.**, Dagleier, Fissergade 150.
 — **Chr.**, Muursvend, Horsensveien 454.

- Petersen, Chr, Værtshuusholder, Nørregade 14.
 — Chr., Snedker, Nørregade 13.
 — Christen, Arbeidsmand, Havneveien 255.
 — C. C., Tømrer, Vestergade 383.
 — C. F., Farver, Nørregade 8.
 — D. C., Kleinsmed, Vestergade 363.
 — Emanuel, Guultrog 432.
 — Erit, Murer, Kabbeltost 403.
 — F., Snedkersvend, Stovgade 421.
 — H., Billedstjærer, Horsensveien 473 a.
 — H., Enke efter Sømand, Grønnegade 218.
 — H., Kæbfl., Søndergade 117.
 — H., Stræder, Vestergade 358.
 — Hendrik, Arbeidsmand, Staldgaard 400.
 — H. C., Bogbinder, Nørregade 8.
 — J., Værtshuusholder, Nørregade 1.
 — Jens, Tømrer, Skolegade 103.
 — Joh., Fuldm., Vestergade 370.
 — Johan, Dagleier, Holmen 302.
 — Johannes, Arbeidsmand, Staldgaard 388.
 — Jørgen, Fisser, Blegbanken 84.
 — J. M., Muurmester, Nørregade 35.
 — J. P., Felbereder, Vestergade 362.
 — J. P., Kæbflager, Vestergade 371.
 — Jens Peter, Dagstjører, Vestergade 357.
 — L. C., Bognmand, Fissergade 172.
 — M., Modehandlerinde, Nørregade 25.
 — Maren, Detaillist, Torvegade 51.
 — M. H., Værtshuusholder, Nørregade 20.
 — N., Detaillist, Kirkegade 202.
 — N., Kirkebud, Kirketorvet 194.
 — N., Kleinsmed, Fissergade 150.
 — N., Klodssemager, Nørregade 37.
 — N., Dlbrygger, Horsensveien 445.
 — N. C., Strædersvend, Skolegade 86.
 — N. Fr., Kbm., Nørregade 27.
 — N. H., Sadelmager, Torvegade 75.
 — Niels Peder, Dagleier, Kabbeltost 407.
 — D., Soldassistent DM., Havneveien 270 f.
 — Ole, Snedker, Holmen 310.
 — P., Former, Kabbeltost 402.
 — P., Kleinsmed, Nørregade 7.
 — P., Værtshuusholder, Nørregade 11
 — Poul, Arbeidsmand, Blegbanken, 104.

Petersen, P. C., Pottemager, Vestergade 382.

— P. J., Skipper, Nørregade 20.

— N., Kleinsmed, Fissergade 155.

— Rasmus, Staldgaard 390.

— Søren, Horsensveien 473 a.

— Søren Chr., Tømrer, Staldgaard 392.

— V. A., Maler, Rirtetorvet 191.

— Enke efter Farver, Nørregade 8.

— Enke efter Stomager, Økonom paa Fattiggården, Gl. Havn 285.

— Enkemadame, Horsensveien 472.

— Gartner, Fjellegade 106.

Pharao, S., Stræder, Fissergade 148.

Plambeck, C., Gartner, Torvegade 53.

— J., Dagfører, Kirkegaardsvæien 326.

Pohlmann, A., Sadelmager, Nørregade 28.

Poulsen, A., Slagter, Horsensveien 454.

— F., Handfemager, Dæmningen 343.

— Laust, Arbeidsmand, Gl. Havn 279.

— Niels, Detaillist, Horsensveien 473 a.

— P., Slagter, Søndergade 139.

Post, Carl Andersen, Dagleier, Staldgaard 399.

***Posthuset,** Havneveien 250.

Prebensen, Joh., Tømrer, Sønderbro 494 b.

Prip, Søren Sørensen, Aulsbruger, Horsensveien 475.

— Enke efter Kjøbmand, Residentsgade 247.

Przyk, Aug., Fotograf, Holmen 306, Atelier Dæmn. 329.

Pødenphant, J. H., Slagter, Horsensveien 474.

— Enkemadame, Staldgaard 389.

Qvalmann, Erik, Tømmermester, Fissergade 148.

***Raadhuset,** Torvet 79.

Ramsing, W. W. C., Rbmd., Nørregade 37.

Rasmussen, A., Værtshuusholder, Residentsgade 249.

— Cathrine, Sygige, Bisfingsgade 21 l.

— Chr., Snedkersvend, Vestergade 379.

— Claus, Arbeidsmand, Fissergade 165.

— C. A., Snedkersvend, Flegborg 44.

— Hans Peter, Bybud. Rabeltoft 410.

— J., Borstenbinder, Grønnegade 207.

— J., Farversv., Gl. Havn 275.

— Jørgen, Dagfører, Foldgade 179.

— L., Bager, Sønderbro, 481 b.

- Rasmussen, L., Muursvend, Dæmningen 349.
 — N., Maler, Søndergade 134.
 — N., Træskomand, Grønnegade 244.
 — N., Tømrer, Skovgade 424.
 — N. C., Dypartningskarl, Kirketorvet 204.
 — P., Smed, Skolegade 100.
 — Rasmus, Arbeidsmand, Skovgade 414.
 — N. A., Jernstøber, Grønnegade 236.
 — N. C., Typograf, Grønnegade 218.
 — S., Enke, Flegborg 40
 — S., Restauratør, Havneveien 290
 — Søren, Arbeidsmand, Skovgade 430.
- Rau, Guldsmed, Fissergade 176.
- Ravn, Jørgen Jensen, Arbeidsmand, Blegbanken 104 c.
 — Mads Johannes, Fisser, Sønderbro 287.
- Redsted, A., Skomager, Kirketorvet 192
 — Jens, Arbmd., Holmen 320.
- Refning, Jens, Dagleier, Staldgade 399.
- Reipenstein, C., Bundtmagersvend, Havnen 272.
- Riis, L., Kjøbmd., Havnen 270 f.
- Riishuus, Jens, Dagleier, Rabbeltost 409.
- Risum, Arrestforvarer, Raadhustorvet 79.
- Rose, Snedkervend, Fissergade 140.
- Rosing, C., Snedker, Vestergade 382.
- Rubensen, Hans, Maltgjører, Fredericiaveien 500.
- Romer, Cand. theol., Lærer ved Borgerstolen, Molleg. 196.
- Rønne, Enke efter Glarmester, Skovgade 429.
- Sabroe, Enkefru, Kirketorvet 195.
- Salling, N., Murer, Blegbanken 104 a.
- Sallingboe, Enke efter Kjøbmd., Horsensveien 444.
- Salomonsen, Enkefru, Dæmningen 320.
- Sander, H., Kontyliearbeider, Vestergade 380.
- Sanne, C. P. D., Toldinspektør, Bispingsgade 21 b.
- Sauerberg, P. F., Barbeer, Torvegade 51.
- Schandorff, J. F., Bøver, Vestergade 356.
- Scharnagl, Olbrygger, Grønnegade 239.
- Schiøth, Chr., Kjøbmand, Nørregade 12.
 — J., Lærer, Dæmningen 329.
- Schiødt, P. B. A., Prokurator, Kasserer for Landbosparekassen, Dæmningen 6 a.
- Schmidt, J. H., Skomager, Grønnegade 217.
 — J. J., Skomager, Grønnegade 238.
- Schnabel, J. F., Blikkenslager, Nørregade 4.

- Schollert, A., Stomager, Fissergade 145.
- Schou, N., Kjøbmand, aut. Agent f. Udvandr., Søndergade 116.
- H., Kordegn, 2den Lærer ved Borgerstolen, DM., Mølle-
gade 196.
- H., Smeder, Staldgaard 392.
- Kancelliraad, fkt Amtmand, Torvegade 53.
- Schrader, C. F., Barber, Kirkegade 128.
- Schrep, Lærer ved Fristolen, Klostergade 96.
- Schulz, Johan Chr., Arbeidsmand, Rabeltoft 410.
- Sebbesund, Trine, Enke, Fjellegade 107.
- Seerup, Proprietær, Sønderbro 496.
- Seest, C., Mølleier, Møllegade 158.
- Seidel, J., Økonom, Sogehuset.
- J. C. S. Størsteensfeier, Vestergade 372.
- Seidelin, Procurator, Klasselotterikollektor, Sønderg. 116.
- Seligmann, L., Garver, Sønderbro 288.
- S., Bantidirektør, Torvegade 70.
- Selberg, I. P., Stomager, Fissergade 140.
- Sessing, Th., Enke efter Bægter, Holmen 303.
- Sick, D. D., Læge, Torvegade 50
- Sieg, Christian, Arbeidsmand, Rabeltoft 411.
- Siggelkow, Restauratør, „Sommerlyst“.
- Silius, Peter, Murer og Løstøber, Horsensveien 448.
- Simonsen, A., Slagter, Søndergade 125.
- J. Grovsmed, Fissergade 152—53.
- S. Sadelmager, Søndergade 125.
- S. N., Stomager, Gl. Havn 289 b
- Sinding, Enkesfru, Sønderbro 488.
- Lærer ved Borgerstolen, Sønderbro 488.
- Skov, A. N., Skibsfører, Holmen 324.
- Smith, B., Missionær, Dæmningen 348.
- Chr., Barber, Hj. af Nørregade og Bispingsgade 21.
- D., Sadelmager, Kirkegade 201.
- H., Kjøbmd., Vestergade 362.
- M., Detaillist, Vestergade 379.
- Jens, Dagleier, Holmen.
- Enke efter Murer, Dæmningen 333.
- Læge, Torvegade 58.
- *Sparekasse, Beile Byes og Amts, Residentsgade 247.
- Sparrow, Entreprenør, Torvegade 60.
- Stampe, N., Partikulier, Nørregade 34.
- Stenberg, Ane, Grønnegade 235.
- Steensen, M., Enke, Horsensveien 438.
- D. M., Ølbrgger, Fissergade 149.

- Steensen, P. L., Particulier, Havnen 298.
 Steiner, Toldfuldmægtig, Raadhustorvet 81.
 Stephensen, M., Bærtshuusholder, Havneveien 270 c.
 — exam. juris, Havneasserer, Kirketorvet 204.
 — Herredsfuldmechtig, Sønderbro 286.
 Stilling, Entemadame, Bisfingsgade 21 g
 Storm, F. B. G., Kaptein, Postmester, Torvegade 58.
 — Frøken, Ushlmoder, Dæmningen 346.
 Stougaard, Portør, Horsensveien 455.
 Stoustrup, Enke efter Skolelærer, Horsensveien 448.
 Strandby, exam. juris, Fuldmechtig, Kirketorvet 205.
 Strange, P. D., Kjøbmand, Torvegade 67.
 Stümer, J., Stomagersv., Fissergade 167.
 Svantemann, Gasværksbestyrer, Havnen 300.
 Sveistrup, Erik, Arbeidsmand, Kabbeltost 429.
 Svendsen, F., Kbmnd., Nørregade 22.
 — D. F., Sadelmager, Nørregade 13.
 — N. B. Drainingsmester, Kabbeltost 410.
 Svenning, N., Styrmand, Grønnegade 218.
 *Sygehuset, Residentsgade, Forj.-Nr. 483.
 Søderberg, Ingenieur, Fissergade 149.
 Sønderbye, L., Syjomfru, Bisfingsgade 21 l.
 — Enke efter Arrestforvarer, Bisfingsgade 21 l.
 Søndergaard, M. P., Bærtshuusholder, Vestergade 352.
 Sørensen, Ane, Syjomfru, Blegbanken 80 b.
 — C., Hjulør, Dæmningen 28.
 — C., Maler, Dæmningen 343.
 — C. F., Enke efter Snedker, Foldgade 187.
 — C. F., Stræder, Telegrafbud, Torvegade 59.
 — Erik, Arbeidsmand, Holmen 320.
 — Frederik, Volsbruger, Horsensveien 479.
 — Hans, Lømrer, Kirkegaardsv. 350.
 — H. S., Stomager, Fissergade 175.
 — Hans Peter, Arbeidsmand, Skolegade 102.
 — J., Kagebager, Vestergade 354.
 — Jens, Lømrer, Staldgaard 388.
 — Jørgen, Arbeidsmand, Kabbeltost 424.
 — J. P., Klubvært, Torvegade 73.
 — L. F., Stomager, Bisfingsgade 21 h.
 — L. L., Bærtshuusholder, Nørregade 31.
 — M., Enke efter Arbeidsmand, Horsensveien 454.
 — Marcus, Fredericiaveien 499.
 — N., Enke efter Arbeidsmand, Holmen 303.
 — N., Muurmester, Vestergade 361.

Sørensen, Niels, Bægter, Grønnegade 211.

- N. J., Snedker, Foldgade 187.
- N. P., Bødker, Fissergade 140.
- N., Uhrmager, Kirketorvet 205.
- Rasmus, Farversvend, Sønderbro 492.
- Rasmus, Skipper, Havnen 272.
- S., Modehandlerinde, Grønnegade 230.
- S., Stomager, Grønnegade 230.
- Søren, Uolsbruger, Horsensveien 478.
- S. P., Slagter, Sønderbro 287.
- Entemadame, Fissergade 140.
- Hjuler, Havneveien 251.

Sørensen, H. J., Kjøbmand, Firma J. C. Boesens Efterfølger, Torvegade 76.

Tegge, A., Stomager, Sønderbro 496.

*Telegrafstationen, Raadhuustorvet 59.

Teller, Fr., Modehandlerinde, Søndergade 127.

- J. C., Farver, Søndergade 127.

Therkildsen, J., Bager, Foldgade 186.

- Jens, Tømrer, Skovgade 431.
- Niels, Arbeidsmand, Horsensveien 466.
- P. Partifulier, Horsensveien 458.
- N., Bødker, Horsensveien 446.
- N., Gæstgiver, Kirketorvet 203.
- Therkild, Arbeidsmand, Fjellegade 112

Thiesen, H., Enke efter Bager, Vestergade 355.

Thieson, J. T., Bødker, Dæmningen 334.

Thisted, C., Mægler, Kirkegaardsvæien 327.

- J., Kjøbmand, Torvegade 77.

Thomsen, Hans, Tømrer, Kabbeltost 403.

- Michel, Arbeidsmand, Gl. Havn 283.
- N., Bogmand, Søndergade 118.
- Niels, Dagleier, Horsensveien 456 a.
- D., Bærtshuusholder, Residentsgade 248.
- P., Skræder og Instrumentfliber, Grønnegade 242.
- S., Enke efter Arbeidsmand, Foldgade 178
- Bager, Søndergade 135.

Thonning, Carl, Arbeidsmand, Horsensveien 443.

Thorbom, V., Bager, Fissergade 147 b.

Thorborg, H., Portør, Fissergade 161.

Thorkildsen, A., Farver, Horsensveien 446.

- C., Portefeuillemager, Kirkegaardsvæien 350.
- H. C., Kjøbmand, Nørregade 25

- Thorsen, A., Toldassistent, Torvegade 50.
 — A. D., Slagter, Horsensveien 447.
 — F. Snedker, Staldgaard 400.
 Thorup, N. P., forhøvedende Høster, Residentsgade 246.
 Thoudal, C., Stræder, Dæmningen 332.
 Thrane, J. P., Stomager, Grønnegade 231.
 — N. F., Stomager, Staldgaard 397.
 Thuesen, P., Dagfjører, Havneveien 292.
 Thygesen, Telegrafbestyrer, Sønderbro 497.
 Thidemann, Steenhugger, Gl. Havn 283.
 Timm, C., Stomageribvend, Grønnegade 242
 Tjorborg, M. C., Klodsemager, Fissergade 168.
 Tofthøi, Karen, Grønnegade 242.
 *Toldkammeret, Havnen.
 Tollesen, Ole, Grønnegade 208
 Transfeldt, Farversvend, Holmen 316.
 Turm, Johan Peter, Dagleier, Bestergade 357.
 Tveed, Ane Ingeborg, Foldgade 179.
 — S., Enke, Flegborg 45.

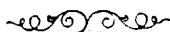
- Vallentin, Johan, Sønderbro, 484.
 *Veile Klub, Torvegade 73.
 Voigt, Lieutenant, Havneveien 250.
 Vorup, N., Steenhugger, Skolegade 102.

- Wadum, C. J., Profurator, Bestergade 377.
 Waigner, W. A., Fabrikant, Dæmningen 337.
 Wange, S., Assistent, Holmen 273.
 Warburg, C., Kjøbmd., Firma Warburg & Seligmann,
 Torvegade 70
 — L., Skolebestyrer, Grønnegade 240.
 Wedel, C., Slagter, Nørregade 30.
 — Enke efter Stomager, Nørregade 30.
 Wegener, S., Snedker, Torvegade 57.
 — D., Farver, Søndergade 124.
 Wehmeyer, F. W., Vinhandler, Havneveien 291.
 *Weikontor, Veile Amts, Havneveien 265.
 Weiß, A., Frøken, Institutbestyrerinde, Torvegade 68.
 Wellejus, Enkefru, Bispingsgade 21 c.
 Welinder, Enke efter Stomager, Holmen 302.
 Wennegaard, J. P., Snedker, Fissergade 145.
 West, Peter Christian, Arbeidsmand, Skolegade 88.

- Westergaard, J. F., Manufakturhandler, Nørregade 22.
 Westerland, P. H., Bærtshuusholder, Nørregade 4.
 Westphal, G., Voldsbruger, Fredericiaveien 501.
 Wildfang, J. C., Partifulier, Rabbeltost 401.
 Winding, H. P., Exp. for Dampflibet „Veile“, Havneb. 266.
 — Entefru, Kirketorvet 194.
 Winther, Strædersvend, Dæmningen 330.
 Wisse, L. M., Gartner, Staldgaard 389.
 Wisfing, Chr., Uhrmager, Nørregade 27.
 — Emanuel, Dagfører, Fissergade 164.
 — Hans, Murer, Holmen 317.
 — S., Partifulier, Wisfingsgade 21 a.
 — W. C. A., Skomager, Grønnegade 239.
 Wittrup, C., Sognepræst, Nørregade 27.
 Wittus, C., Modehandlerinde, Dæmningen 328.
 — Entemadame, Dæmningen 328.
 Witved, Jens Nielsen, Arbeidsmand, Gl. Havn 282.
 Wium, L. C., Stræder, Nørregade 26.
 Wold, J. A., Skibskapitain, Holmen 311.
 — Skibskapitain, Havnen 299.
 Wolffhagen, Entefru, Wisfingsgade 21 l
 Woldemar, N. L., Assuranceagent, Wisfingsgade 21 c.
 — Entefru, Wisfingsgade 21 c.
 Worsaae, P. M., Justitsr., Herredsskriver, R., Dæmn. 343.
 Wraa, Muursvend, Staldgaard 397.
 Wulff, P. B., Kbmnd., Papirhdl., Havneveien 253 a, Kon-
 tor og Udsalg: Søndergade 129.
 — S. C., Agent, Kbmnd., Klasseflotterikollektor, Sønder-
 gade 129.
 Wyszdorph, J., Bundmager, Torvegade 74.

Zacho, Snedker, Horsensveien 442.

- Ø**rbæk, C. W., Læge, Torvegade 56.
 Ørsted, A. S., Overauditeur, Byfoged og Borgmester, Hav-
 neveien 250.
 Drum, F., Sadelmager, Kirketorvet 192.
 — J. S., Skomager, Staldgaard 390.
 — S. S., Stræder, Wisfingsgade 21 l.
 Østergaard, Fr., Maler, Søndergade 133.
 — H. C., Bærtshuusholder, Kirketorvet 128.

Antallet af matr. Eiendomme i Beile, af hvilke svares Bygnings=Afgift, er 604, hvoraf 506 i selve Byen og 98 udenfor samme paa Engene, Nørre- og Søndermarken.

I 1855 angives hos Trap Antallet til 463, hvoraf 392 i Byen og 71 udenfor.

Bygningernes Brandforsikringssummer var den 1ste Januar 1869 ialt 1,984,130 Rd., nemlig i selve Byen 1,827,480 Rd., og i Landdistriktet 156,650 Rd.

Den 1ste Oktober 1854 var Forsifr.=Summen 918,240 Rd., og den 30te Marts 1843 534,060 Rd.

Indvaanerantallet i Beile var ved Folketællingen i 1860 1051 Familier med ialt 4920 Individer, hvoraf 2464 af Mandkøn og 2456 af Kvindeskøn. I 1855 var Antallet 4164, i 1850 3300 og i 1845 2943.

I Merkantil Kalender for 1869 angives Byen at have 5560 Indvaanere; men dette Tal er utvivlsomt for lavt ansat, og det feiler neppe, at Beile fortiden tæller henved 6000 Indvaanere.

Fødte i 1868: af Mandkøn 118, af Kvindeskøn 87, ialt 205. Døde af Mdkj. 88, af Kvindeskj. 60, ialt 148. Konfirmerede 63 Drengene og 56 Piger, ialt 119. Viede 50 Par.

Byens Jorder ere ansatte til omtr. 130 Tdr. Ager og Engs Hartkorn. Det ved Matrikuleringen opmaatte Areal, dyrkeligt og udyrkeligt, udgjør ialt 2123 Tdr. Land. Ifølge „Statistisk Labelværk“ udgjorde den besaaede Deel af dette Areal den 16. Juli 1866 ialt 759 Tdr. Ld., medens 586 Tdr. Ld. vare anvendte til Afgræsning, Høstet, reen Brak osv. Paa det besaaede Areal var Udsæden fordeelt saaledes: Med Hvede var besaaet 24 Tdr. Ld., med Rug 150, Byg 167, Havre 329, Boghvede 11, Urter og anden Bølgæsød 11, Blandsød til Modenhed 3, do. til Grønsøder 23, Kartofler 22, Raps 16 og forskellige andre Handelsplanter 3 Tdr. Ld. Det drainede Areal udgjorde ialt 141 Tdr. Ld.

Arcaturholdet i Beile var ved Tællingen den 16de Juli 1866 saaledes: Heste ialt 264, deraf 172 Ballater,

91 Hopper og 1 Plag. Hornkvæg 424 Stk., nemlig: 3 Tyre, 16 Stude, 392 Køer og 13 Stk. Ungkvæg. Faar: 254, deraf 155 over og 99 under 1 Aar. Sviin: 214, 21 over og 193 under 1 Aar. Af Bistader fandtes i 1866 75 Stk. Det samlede Antal af de i 1865 fødte Dyr vare: 237 Kalve, 132 Lam og 14 Grise.

Veile Stove, der tilhøre Kommunen, ere i den af Kammerh., Overtorster Jesen i 1845 foretagende Taxation opgivne at udgjøre et Areal af $514\frac{1}{2}$ Tdr. Ld., hvoraf 449 $\frac{3}{4}$ Tdr. Ld. er bevoget med Bøgetræer og $3\frac{1}{2}$ Tdr. Land med Egetræer. Resten, med Undtagelse af $22\frac{1}{2}$ Tdr. Agerland, er enten bevoget med forskjellige andre Træsorter eller helliger som Eng og Mose. I 1857 er af Forstraad, Skovrider Klüwer Bøgebestanden anslaaet til 17,586 $\frac{1}{2}$ Fv. og Egebestanden til 484 $\frac{3}{4}$ Fv. Nørrestovens Grændser ere regulerede i ældre Tider, uden at det kan opgives naar; men for Sønderstovens Bedkommende er dette steet ved den Udstiftning af Søndermarken, som blev foretaget efter Kgl. Resolution af 28. Mai 1824. Nørrestoven er matrikuleret under Matr. Nr. 11 c og Sønderstoven under Matr. Nr. 238 a.

Den aarlige Udviisning er normeret til 425 Favne Bøg og 10 Favne Eg. Skovskuld $2\frac{3}{4}$ Tdr.

Veile Havn, der er fuldført i 1827, men hvis Basfin senere er udvidet til omtrent den dobbelte Størrelse, er nu en 4de Klasse's Havn og kan med dagligt Vand anløbes af Fartøier med 10 a $10\frac{1}{2}$ Fods Dybtgaaende. Basfinets Længde er 246 Alen og Bredden 81 Alen. 14 Skibe a 30—40 Ræsters Drægtighed kunne rummes i Havnebasfinet med Bredsidens langs Bolværket. Havnepladsens Areal udgjør paa den søndre Side 26,400 og paa den nordre Side 19,600, ialt 46,000 Kvadratalen. Indløbet til Basfinet gaaer deels gjennem en Rende, som er opmudret i Fjorden i en Brede af 22 til 33 Alen, og deels gjennem en 34 Alen bred Kanal, som mod Nord og Syd er begrændset af optastede Dæmninger.

I Veile Fjord er en fast Lods, som holder 2 Medhjælpere. Det er ikke forbundet med særegne Vansteligheder at anløbe Fjorden eller Havnen.

Brand- og Politikorpsset er oprettet i Henhold til allerhøieste Resolution af 26. Oktober 1853, hvorved den daværende Borgervæbning blev ophævet som særskilt Korps og forenet med Brandkorpsset under Navn af „Veile Kjøbstads

Brand- og Politikorps". Ved dette ere ifølge Justitsministeriets Reglement af 5. Oktober 1855 alle Byens mandlige Indvaanere, der have opnaaet 18 Aars Alderen, pligtig til at tjene, saafremt der ikke er tilstaaet dem Fritagelse herfor paa Grund af almindelige Bestemmelser, beviislig Svaghed eller ved Erlaggelse af en Kjendelse til Brandfonden*). Tjeneste i Politiafdelingen kan ei affordres Noget, som henhørende til den staaende Hær, og Ingen kan mod sin Villie tilpligtes at være Officier ved Korpsen.

Beile Amts og Byes Sygehus er opført efter Indenrigsministeriets Approbation af 16de Juli 1855. Amtet er Interessent i det for $\frac{2}{3}$, Byen for $\frac{1}{3}$. Udgiften ved Bygningernes Opførelse, ved Badeindretningen og ved Supplerings af Inventariet har været ialt 20,253 Rd

(„Havemanns Legat“ under Sygehuset, see nedenfor under Legater.)

De i Forbindelse med Sygehuset staaende Bader kunne af Iffe-Patienter benyttes til følgende Priser:

1. for et koldt Bad eller Styrtebad 1 Mk. (For 12 Abonnementsbilletter til Styrtebade er Betalingen nedsat til 1 Rdlr.
2. for et varmt Bad paa Badedagene (Tirsdag og Fredag) 3 Mk., til andre Tider 4 Mk. 8 St.
3. for et russisk Dampbad paa Badedagene 4 Mk. 8 St., til andre Tider 6 Mk. 8 St.

Desuden betales for Dyp. og Haandkl. for et koldt, varmt eller Styrtebad 8 St. og for et Dampbad 24 St.

Beile Ræmnerkassens Indtægter have i 1868 udgjort 48,546 Rd. 4 Mk. 15 St. og Udgifterne 49,787 Rd. 2 Mk. 3 St., deraf til Skolevæsenet 5224 Rd. 5 Mk. 1 St. og til Fattigvæsenet 6226 Rd. 5 Mk. 8 St. samt i Forstud 2000 Rd., tilsammen 8226 Rd. 5 Mk. 8 St.

Kommunens udestaaende Kapitaler udgjøre 5949 Rd. 2 Mk. 10 St., Ræmnerkassens Gjæld 58,744 Rd. 4 Mk. 10 St., deraf er 35,000 Rd. Laan af Sparekassen til Vandledningen. Ræmnerkassens Forstud er 5081 Rd. 2 Mk. 15 St. og Tilsvær 278 Rd. 5 Mk., desuden har Kassen tilgode i

*) Denne Fond bestaaer af det tidligere Borgerbævningsfond i Forbindelse med de Mulktter, som efter Brandanordningen falde i Korpsen, og anvendes til Præmier for udmærket Tjenstbygtighed, Flid og Hurtighed, udbiit i Brandvæsenets Tjeneste, samt til Kuur og Pleie for dem, der under Tjenesten komme tilstade. Bølpønninger og Understøttelse tilstaaes af Brandretten efter Indstilling af Brandkapitainen.

Restancer, som antages at komme til Indtægt i indeværende Regnskabsaar 2534 Rd. 1 Mk. 10 St.

Bed Aarets Begyndelse var ved Beile Toldsted hjemme hørende 32 Skibe, af tilsammen 659 $\frac{1}{4}$ Kommerce-læsters Drægtighed.

Told- og Skibsafgifterne have i 1868 udgjort 67,599 Rd. 77 St. og Brændeviinsbrændingsafgiften 11,086 Rd. 80 St.

I Beile Bank indestod den 31. Marts 1869 paa Indlaans-Konto 174,510 Rd. 2 Mk. 12 St. Bankens samlede Tilgodehavende var s. D. 379,269 Rd. 4 Mk. 3 St. Aktiekapitalen er 163,500 Rd. og Reservecapitalen 15,127 Rd. 4 Mk. 9 St. Aktieudbyttet har i de sidste Regnskabsaar været 7 pCt.

I By- og Amts-Sparekassen indestod d. 31. Decbr. 1868 ialt 962,984 Rd. 57 St., fordeelt paa 3744 Konti.

Legater og Stiftelser.

Af Byens offentlige Regnskaber for 1860 har den daværende Byfoged Justitsraad D. M. Hersleb udgivet en Extrakt, ledsaget af endeel interessante Oplysninger om legerede Kapitaler til Kirken, Skolen og Fattigvæsenet osv., og det er væsentlig fra dette Regnskab at efterstaaende Meddelelser ere hentede.

Skolevæsenets Legater.

I. Det af Kammerraad Fogh efter Testamente af 31. August 1794 stiftede Legat, hvis Fundats er konfirmeret 11. Januar 1805 (vide Fogtmans Reskriptsamling.)

- Til den ved Fundatsen oprettede Skole legerede han:
- a. 800 Rd. til en fri dansk Skoles Opbyggelse i Beile, ene og alene for 20 Børn: 12 Drengene og 8 Piger.
 - b. 2500 — hvis Rente skal tjene til en Skoleholders fornødne Løn og Underholdning.
 - c. 2900 — hvis Rente skal udbetales hvert Aars 11te Decbr. til disse 20 Børn til Hjælp til Klæder, saaledes: til 6 Drengbørn, de bedste Sangere, der kan assistere ved San-

- gen i Kirken, naar Gudstjenesten holdes, enhver af dem 8 Rd., de andre 6 Drenges hver 6 Rd. og de 8 Pigebørn hver 4 Rd.
- d. 600 — hvis Rente skal bruges til fornøden Ildbrændsel i Skolen, Lys, Papir, Penne og Blæk for Skolebørnene.
- e. 200 — hvis Rente skal anvendes til Bøger til disse fattige Børns Fornødenhed, saavidt tilstrække kan, saasom nye Testamenter, Psalmebøger med Forklaringer, som meest fornødne.
- f. 100 — hvis Renter skal anvendes til Skolens aarlige Reparation.

Er 7100 Rd.

For de førstmeldte 800 Rd. blev Skolebygningen opført af executores testamenti. Den Kapital, som Skolevæsenet modtog var saaledes 6300 Rd. — Skolen blev imidlertid saa Nar efter ifølge Reskript 24de Mai 1811 indlemmet under den almindelige danske Skole i Veile, dog saaledes:

1) at efter Fundatsen stedse 20 fattige Børn af Veile By, hvilke Skoleinspektionen udnævner, skulle nyde fri Underviisning og desuden den af Kammerraad Fogh bestemte aarlige Pengегave; 2) at af de antagne Drenges de dueligste undervises i Sang, for at assistere ved Sangen i Kirken, naar Gudstjenesten holdes, 3) at Pengegaven ei anvendes til andet end til Klæder til Børnene, og 4) at der bestandig, som hidindtil, holdes en særskilt Protokol over de Børn, som blive antagne for det Foghste Legat, og hvad der aarlig gives disse, i hvilke Forældrene qvittere.

Bygningen blev senere indrettet til Kateketbolig, men efter Kancelliets Approbation af 2den November 1847 købte Kommunen Stedet for at nedbryde Bygningen, og at forene Grunden med Torvet. Købesummen blev bestemt til 2200 Rd., og for samme har Kommunen udstedt Obligation til Skolevæsenet.

Foruden forestaaende Legat har Kammerraad Søren Fogh, ifølge den Deel af hans Testamente, hvoraf Indholdet er refereret nedenfor under Fattigvæsenets Legater, bestemt en aarlig Rente af 100 Rd. til en Skolelærers Lønning. Renten er beregnet efter $3\frac{3}{4}$ pCt., og Kapitalen skulde saaledes være 2,666 Rdlr. 4 Mk.,

men den findes i Stoleregnskaberne kun taget til Indtægt med 2,500 Rd.

Det under Stolebæsenet hørende Foghste Legat bestaaer altsaa af de førstmeldte 6300 Rd., og de sidstmeldte 2500 Rd. tilsammen 8800 Rd., som er udsat paa Rente i Veile Vandmølle paa første Prioritet. Endvidere af de ved Kateketboligens Salg indkomne 2,200 Rd., der indestaaer hos Kommunen.

Ved Nedbrydningen af Kateketboligen, nemlig den efter Kammerraad Foghs Testamente byggede Stolebygning, blev det bestemt, at Byens Friskole skal herefter hedde „Foghs Friskole“.

2. **Møller Berghs Legat** efter Testamente 7de Juni 1784, konfirmeret 2den Juli s. A., paa 400 Rd., hvoraf Stoleholderen i Veile Skole skal nyde Renten. Kapitalen er blevet omstrevet til 140 Rd.
2. **Ved Oberstinde Sophie Magdalene Krabbe, født Gyldkrone, hendes Gavebrev** af 6. Mai 1797, er Stolebæsenet givet Kjøbesummen for tvende ved Auction solgte Toster 977 Rd., bestemt til en Stolebygning's Opførelse for Veile Kjøbstad. Efter hendes Død har hendes Søn, Kammerjunker og Landsdommer Krabbe til Sophiesminde, ved Paategning af 26de Febr. 1799 endvidere skænket til det nævnte Diemed 600 Rd. Disse 1,577 Rd. ere anvendte til Borger skolens Opførelse.
4. **Told- og Konsumtionsbetjent Findsteens Legat** efter hans Testamente af 8de Decemeer 1809, hvorved han har skænket 1000 Rd. til Veile Borger skole. Konfirmationen af 21. April 1810 findes i Fogtmanns Restriptsamling. Kapitalen er blevet omstrevet til 760 Rd. Deraf indestaaer 399 Rd. hos P. Chr. Laursen i Førstballe, og Resten, der tidligere har indestaaet i en Gaard i Ulthær, er nu anbragt i Kreditforeningsobligationer.
5. **Sophie Hedevig Steenstrup, Enke efter Ju-nitsraad, Herredsfoged Arendt Steenstrup, hendes Legat** efter Testamente af 4. September 1847 paa 400 Rd. Testamentets 20de Post lyder saaledes: „Veile Byes Borger- og Fattig skole skal have 400 Rd., og for de aarlige Renter deraf skal indkjøbes Psalmebøger og Testamenter til Uddeling mellem de flittigste og meest uformuende Børn ved den aarlige Examen, der bedes besørget af den respektive Stolekommission, som tillige ombedes at drage Omsoarg for Kapitalens Konser-

vation i 1ste Prioritets-Pant i faste Eiendomme til dette Diemed".

Efter Foghs Skole i 1811 var indlemmet under den almindelige danske Skole her i Byen, var her ingen anden offentlig Skole end denne. Det er efter Skoleplanen af 27. Mai 1837, at Friskolen blev oprettet. Ved Auktion den 10. Oktober 1836 var indkjøbt Keislers Gaard for en Kjøbesum af 1,300 Rd. Efter Rancelliets Approbation af 20de Febr. 1838 blev den indrettet til Borger-skole, og Indretningen af Gaarden har efter Licitation af 19. Marts 1838 kostet 2,548 Rd. Den gamle Skolebygning bag Raadstuen blev Lokale for Friskolen. Allerede i 1841 maatte Lokalet udvides ved en Tilbygning paa 5 Fag, hvorved Udgiften var efter Licitation af 1. Juli 1841 = 700 Rd. I 1854 blev Friskolens Lokale forøget med en 2 Etages Bygning ifølge Kultusministeriets Approbation af 10. Sept. 1853. Dens Opførelse kostede efter Licitation 3060 Rd. Et Par Aar i Forveien var Borger-skolens Lokale blevet udvidet ved en Etage paa Forbygningen, som efter Licitation af 10. Juli 1850 kostede 1800 Rd.

Fattigvæsenets Legater:

Med Hensyn til de til Fattigvæsenet legerede Kapitaler bemærkes hos Justitsraad D. M. Hersleb følgende:

- A. Jomfru Dorte Cathrine Blom** har ved Testamente af 15 Marts 1764, vide Hofman X Appendix til Ribe Stift Pag. 8—11, legeret 3000 Rd., saaledes „at stedse Otte Fattige nyde disse Renter, hver 15 Rd. aarlig, hverken meer eller mindre. Disse Fattige skal være af stikkelig Stand, Enter, eller Ugifte, Gamle, Skro-beiige, som have een eller anden Bræt, og ere af de Omstændigheder, de ikke uden Hjælp kan fortjene Brødet“.
- B. Frederik Andreas Johansens Enke, Elisabeth Holst,** har ved Testamente af 16. Decbr. 1765, fuldbyrdet af hendes Søn, Sekretær Johansen til Brandtbjerg, vide Hofmann XI Supplement til Ribe Stift Pag. 653, legeret 400 Rd., hvis Rente skal anvendes „til et eller andre fattige Børns stikkelige Opdragelse, indtil de enten træder i Ægtestøb eller bliver 25 Aar gammel“.
- C. Overhofmesterinde Benedicta Grabou** paa Sneumgaard i Riberhuus Amt og Stift har ved Donationsbrev af 16. Juni 1750, vide Hofman IV Pag. 738, skænket til Veile Byes trængende Fattige 145 Rd. 1 Mk. 6 Sk., som er Kjøbesummen for den af hende ved Auktion bortsolgte Gaard i Veile, saaledes, „at den

aarlige Rente imellem Nødlidende og meest trængende Fattige uddeles". I Forklaringen af 8. Mai 1828 til Stiftet over Fattigvæsenets Legater ansøres Summen med 100 Rd. omfrevet Daler for Daler.

D. Oberstinde Sophie Magdelene Krabbe, f. Gyldencrone, har ved Gavebrev af 6. Mai 1797 skænket til Veile Byes Fattige 400 Rd, saaledes at af Renten skal Skoleholderen aarlig have 6 Rd.

E. Soldbetjent Peter Andreas Krones Enke, Marine Elisabeth Krone, har ved Testamente af 9. September 1841 legcret 200 Rd. til Byens Fattigvæsen med Bestemmelse, at Halvdelen af Renten tildeles en værdig trængende Enke her i Byen, som ellers ei nyder nogen Understøttelse af Fattigvæsenet, og at den anden Halvdeel anvendes til Fordeel for Byens egentlige Fattige.

F. og G. Ved Opgjørelse af Kammerraad Søren Foghs Bo den 30. Juli 1808, fuldbyrdede ex-ecutores testamenti følgende Bestemmelse i hans Testamente af 20. Novbr. 1767:

„Skulde noget blive tilovers, naar Alting er gjort i
„Venge, da skal samme Overstud af mine respektive
„exekutores Testamenti dependeres til hvad gudelig
„Brug de selv maatte finde for godt, samme at hen-
„lægge til, isald det ei af mig herefter paategnet bli-
ver anmeldt“

Beholdningen var 6856 Rd. 2 Mk. 5½ Sk., men blev ansat til en rund Sum 6800 Rd., og deraf blev den aarlige Rente beregnet til 3¼ pCt., 255 Rd.

Exekutores bestemte derefter, at disse Renter

1. gives aarlig til en Skolelærers Lønning 100 Rd.
 2. gives aarlig til Understøttelse for 8 af de ældste og fattigste gamle ugifte Fruentimmer eller Enker, der opholde sig i Veile, og som der i endeel Aar have boet og opholdt sig, og imidlertid ført en sædelig og stikkelig Wandel 72 —
- Deraf nyde de 2 meest trængende hver 12 Rd., de 3 næstfølgende hver 10 Rd. og de 2 næstefter hver 6 Rd.
3. gives til Hjælp for 10 gamle og fattige Familier i Veile, som ingen Understøttelse nyde af Fattigkassen, til Huusleie og Ildebrændsel, hver 5 Rd., udgjør 50 —

4. endelig for at komme Fattig=Inspektionen i Veile til Hjælp ved Udførelsen af dens velgjørende Bestræbelse for et Arbeidshuses Indretning, hvori den fattige Almues Børn kunne blive holdt til Arbeidsomhed og oplært i nyttig Haandtering, tillægges denne Anstalt eller dette Institut aarlig 30 —

Er 250 Rd.

Det Lidet, som saavel af Kapitalen som den aarlige Rente, maatte overstyre foransørte Bestemmelse, overlades Fattigkommissionen at anvende deels til Protokoller for de under Nr 2 og 3 nævnte Donationer, deels til en og anden behøvende Udgift ved Fattigvæsenet.

Dette Legats Kapitaler har været inddraget under Ribe Stifts offentlige Midler, og er ved Forandringen i Pengevæsenet i 1813 blevet formindsket. Navnlig sees det, at en Obligation paa 4000 Rd. er blevet omskrevet til 1000 Rd., men nogen videre Oplysning om, hvormeget egentlig er tilbage af Legatets Kapitaler høves ikke. I mange Aar er kun blevet uddeelt Renten af 1000 Rd. og af 400 Rd.

Om andre Legater, som er blevet Fattigvæsenet, tillagt bemærkes:

1. Efter Forklaring i Fattigprotokollen for 1740 og 1741 er Fattigvæsenet blevet tillagt 200 Rd., som i 1740 var indkommet i Bøder for ulovlig Skovhugst.
2. I 1742 er efter Fattigprotokollens Udvisende indkommet 33 Rd. 2 Mk. fra Jacob Ulfeld til Gastrup.
3. I samme Aar omtales i Protokollen et Legat paa 20 Rd. til Veile Fattige, skænket af Jacob Dreilsvæver.
4. Jomfru Magdalene Paavisch's Legat omtales som udsat paa Rente den 16. Juni 1741 med 336 Rd. 4 Mk. Efter en Bemærkning i Hofman IV Pag. 719, har Latinsfolen i Fredericia høvet 8 Rd. aarlig af Renterne, og det er mulig denne Rentedeel, der nu svares til det lærde Skolevæsen.
5. Susanne Maria Seipen, Sal. Hr. Hans Rasmussen Thusenius, Sognepræst til Høien og Ferles, har ved Testamentet af 10. December 1746 (Hofman IV 739—40) givet Alt det hun efterlader sig til Veile Fattige, „hvis Rente skal anvendes enten til Klæde eller Føde paa fat-

- tige Børn, saalænge de gaae i Skolen, og det saa fattige Forældre, at de end ikke kunne fortjene Klæden og Føden til sig selv". Ved Testamentets Konfirmation blev det betinget, at hendes Mand's Arvinger skulde have den halve Deel af hendes Efterladenskaber. Den Sum, som blev udbetalt, udgjorde 115 Rd. „ Mt. 14 $\frac{3}{4}$ St.
6. Deliana Sal. Anders Dørup's Gave af 500 Rd. til Beile Fattige af 25de August 1752 (Hofman IV 740—41), efter Fattigprotokollen indkommet succesive i 1780, 81 og 89. Testamentet bestemmer, at Renten aarlig uddeles den 30te November fornemmelig til rette Huusarme, gamle og stikkelige, fattige Folk, Enkemænd og Enkevinder, som ikke nyde Ophold andetsteds fra. I Forklaringen af 8de Mai 1828 til Stiftet er Legatets Kapital anført med 200 Rd.
7. Key Stallnechts og Kirstine Stallnechts Legat til Beile Fattige, konfirmeret 26de Mai 1758, paa 140 Rd. (Hofman IV 741—44). Testamentet bestemmer, at de Fattiges Forstandere skal staae til Ansvar derfor, og Renterne deraf til Nødtrængende aarlig uddele.
8. Assessor Lantrop har i sit Testamente af 21de September 1761 generaliter legeret de Fattige 800 Rd. Efterat have solgt sin Bopæl Schoudallund, flyttede han hertil Byen og døde her. Tellinge og Beile have ført Process om, hvilken Kommunes Fattige skulde have Legater. Ved Høiesteretsdom af 5. Marts 1767 blev Legatet tilkjendt Beile Fattigvæsen.

Udenfor Fattigvæsenets Bestyrelse er et af S. H. Grabow, veuve de Brochdorff, til Grundet, Høngaard og Bratschou, den 8. August 1778 oprettet Legat 800 Rd., som staaer under Bestyrelse af Gieren af Grundet og af Sognepræsten for Beile og Hornstrup (Hofman XI Suplement til Ribe Stift 650). Renten af Kapitalen skal deles aarlig i 2 lige Dele, og uddeles da den ene Deel til de mest trængende Fattige paa Grundet Gods og den anden Del til de meest trængende Fattige i Beile By, i Alt saaledes som Grundet Giere og Sognepræster blive eens om og kunne gjøre dei med god Sambittighed. Kapitalen er blevet omfrevet til 480 Rd.

De Kirken tillagte Legater ere:

1. Ved Hans Lorengens Testamente af 10. Febr. 1844 er Kirken blevet tillagt 200 Rd. med Forpligtelse for Kirken at vedligeholde og

reenligholde hans og hans Kones Begravelsessted i 100 Aar, fra den Sidstafdødes Begravelse at regne.

- 2. Ved Enkemadame Kirstine Bir-** Rdtr.
gitte Havemanns Testamente af 19.
 Januar 1844 er Kirken blevet tillagt En-
 gen Matr. Nr. 51 ved Dæmningen
 Denne er med ministeriel Approbation af
 30. Juni 1855 solgt i Byggeplads og
 udbragt til 4342
 foruden en aarlig Arveafsteafgift af 88 Rd.
 Heraf er 82 Rd. afløst ved Betaling af
 det 25 dobbelte Beløb 2050
 og saaledes ndgjør det Havemannske Legat ————— 6392 —
 foruden en Arveafsteafgift af 6 Rd.

Testamentet foreskriver:

- a. At den Afdøde og hendes tidligere afdøde
 Mand stedsbe beholde deres Familiebegravelse
 paa den nye Kirkegaard, og at der aarlig
 betales til en Gartner 1 Rd. for sammes
 Vedligeholdelse med Lugning og Reengjøring,
 og b. At der aarlig til Juul anstaffes 2 Boglys
 til at brænde paa Altaret, og at der ved
 høitidige Leiligheder anbringes Boglys i den
 af hende til Kirken skændede Lysekrone, samt
 endelig at man lader opmale den Inscrip-
 tion, som findes paa hendes Mand's Grav-
 monument efterhaanden som Bogstaverne
 bliver mindre kjendelige.

- 3. Ved Skomager Soren Olesens** Testa-
 mente af 8. December 1855 er Kirken blevet
 tillagt 100 —

Det er i Testamentet betinget, at den Afdødes
 Familiebegravelse skal ansees indløst og ve-
 derlagt for 60 Aar efter hans Død, og at
 Kirken i denne Tid foranstalter Gravstedet
 vedligeholdt og reenholdt.

- 4. Ved Skibstømrer Jens Madsens** Te-
 stamente af 21. December 1858 er Kirken ble-
 vet tillagt 100 —

Testamentet bestemmer, at Kirken skal befole holdt
 vedlige hans, hans Kones og Datters Grav-
 sted paa en saadan Maade, som kan svare
 til Renten af Kapitalen. Kirkens Forpligtelse

i denne Henseende skal imidlertid ikke være længere end Kirkens Bestyrelse, for at Kirkens Kasse kan være stadesløs, finder passende; thi det maa komme i Betragtning, om hans Gravsted om et Antal Aar paany skal indløses, hvilket da vil paabyrde Kirken en større Udgift.

Summa 6792 Rd.

Under Sygehuset

har Apotheker Anton Henrik Havemanns Enke, Kirstine Birgitte, sødt Winding, ved Testamente af 19. Januar 1844 stiftet et Legat, der skal bære Navnet „**Havemanns Legat**“. Capitalen er 1,000 Rd. Den skal stedse konserveres under Sygehuusinspektionen Tilsyn og Ansvar. Renten skal anvendes til de Syges Vedertvørgelse og til Anskaffelsen af fornødent Linned og Sengetklæder, hvilket er Hovedsiemedet med Dispositionen.

Hospitalet

er navnlig grundet ved Kong Christian den Tredies Gavebrev af 16 Dec. 1557, hvorved er skænket 8 Sognes Kongetiender til Pleie og Underholdning for fattige og svage Mennesker, jfr. Hofmann IV. 732—35.

Med den høiere Indtægt, som Forderne og navnlig Tjenerne i de senere Aar har givet, er Stiftelseus Kapitalsformue blev betydeligt forøget. Den var i 1850 omtrent 16,000 Rd., i 1860 30,000 Rd. og er nu omtrent: 50,000 Rd.

Under Hospitalet hører 2 Legater til Understøttelse for Trængende, nemlig:

1. Ken Stallknechts Legat. Efter hans Testamente af 14. Jan. 1756, konfirmeret 26. Mai 1758, har han foruden nogen Jord skænket til Hospitalet 400 Rd., hvilken Sum af hans Son, Lorenz Stallknecht, Sognepræst til Nykirke og Give, blev forhøiet til 500 Rd., og det er en Bestemmelse, at Renten af disse 500 Rd. alletider skal bruges til een eller flere Trængende, som enten kan være i Beile By nærværende eller fraværende, og det allermeest af Fundators med Kones nærmeste Slægt og Paarørende, jfr. Hofman IV. 741—44.

2. Krigsraad Christian Leth og Son Kommerceraad Christen Leth til Hastrup, deres Legat. Efter Fundats om Anvendelsen af Indtægterne af Horn-

borg Sogn Konge=Korntiende, af 23de Mai 1760, er der af Indtægten tillagt Weile Hospital aarlig 69 Rd. 2 Mk., som skal uddeles i 4 Portioner, saaledes at Trængende i Weile By har Fortrin fremfor Udenbys.

Om 2 Legater, som ikke henhøre under nogen Stiftelse, meddeles her Dplysning.

1. **Det Havemannske Legat.** Apotheker Anton Henrik Havemanns Enke Kirstine Birgitte født Binding har ved Testamente af 18. Jan. 1845 oprettet dette Legat, hvis Kapital er 1000 Rd., hvoraf Renten anvendes til 2 trængende Enter af Embeds= eller Borgerklassen, og uddeles til disse, hver Portion paa 20 Rd., paa hendes og hendes Mand's Bryllupsdag den 19. Jan. Legatet staaer under Sognepræstens og Byfogdens Bestyrelse.
2. **Weile Handelsstands Legat** for værdige og trængende Enter efter afdøde Handlende i Weile. Det er stiftet ved frivillige Bidrag af Kjøbmænd her i Byen. Efter Fundats af 4. Juni 1860, konfirmeret den 10de Oktober 1860, udgjør Legatets Kapital 1500 Rd. i jydste Creditforenings=Obligationer, hvis Renter 60 Rd. uddeles til 2 af de værdigste og trængende Enter efter Kjøbmænd af Weile Handelsstand, saaledes at enhver erholder Halvdelen med 30 Rd. aarlig, som udbetales halvaarlig med 15 Rd. i hver Juni og December Termin. Legatet bestyres af Byfogden, Sognepræsten og 3 værdige Medlemmer af Weile Handelsstand.

Linnemanns Jomfrukloster. I 1856 har Agent Linnemann til Friholig for 5 aldrende ugifte Piger af Embeds= og Borgerstanden skænket en af ham nyopført toetages Bygning, asjureret for 5000 Rd., samt tillagt Stiftelsen en Kapital af 2500 Rd., hvis Renter tilligemed en i Bygningen indrettet til Bortleie bestemt Baaning, med Fradrag af Udgift til Skatter og Vedligeholdelse — komme Konventualinderne tilgode. Disse have hver en hyggelig bekvem Bolig af 2 Værelser, Kjøkken, Loftskrum m. m. samt Have. Stiftelsen bestyres efter Stifterens og Hustrues Død af Byfogden, Sognepræsten og den ældste mandlige Decendent af Stifteren, som er bosat i Weile.

Enkeboligen. Af Sparekassens opsparede Midler er i 1836 oprettet en Stiftelse, som afgiver fri Bolig. Brændsel og Medicin m. v. for 8 Enter „efter Embedsmænd,

Borgere, Landmænd ell. a." Til Stiftelsen hører en Gaard og en Kapital paa omtrent 9000 Rd. Gaarden er iaar under Ombygning, hvorved Stiftelsen vil blive betydeligt udvidet.

Borgerlige Fribolig. Ved almindelig Fjirskillings-
 subskription og ved større frivillige Gaver er i Aarene
 1857—60 tilveiebragt en Kapital af ca. 3000 Rd. For
 2500 Rd. af denne Sum blev 1859 indkjøbt en Eiendom
 paa Holmen og indrettet til Fribolig for 4 ældre træn-
 gende Haandværkere med Familier. Til hver af Leilighederne
 hører en lille Have, ligesom Familierne ogsaa, naar Midlerne
 tillade det, erholde anden Understøttelse.

Forskjellige Bestyrer, Kommissioner, Imbeds- og Bestillingsmænd etc.

Amtmanden.

Rancelliraad P. Schou, Ist.

Amtsforvalteren.

Iustitsraad W. Jacobsen.

Magistraten.

Overauditor A. S. Drsted, Byfoged og Politimester.

Borgmesteren.

Overauditor A. S. Drsted.

Ræmneren.

H. C. Boesen, R.

Revisorerne.

Procurator Seidelin.

Kjøbmand N. Fr. Petersen.

Byraadet.

Overauditor A. S. Drsted, Formand.

Agent J. A. Berg.

Branddirektor G. Helms.

Konsul E. Linnemann.

Muurmester Chr. Michelsen.

Konsul J. P. Møller.

Købflager H. F. Neuhaus.

Bankdirektor S. Seligmann.

Procurator E. J. Wadum.

Farver D. Wegner.

Udvalg.

a. For Havnævæsenet:

Overauditor Drsted (Formand).

Konsul Møller.

Købflager H. F. Neuhaus.

Kjøbmand A. B. Gylbing.

Toldkasserer Klingemann.

b. Kasse- og Regnskabsvæsenet.

Overauditor Drsted (Formand).

Bankdirektor Seligmann.

Procurator Wadum.

c. Fattigvæsenet.

Overauditor Drsted (Formand).

Konsul Linnemann.

Farver Wegner.

d. Skolevæsenet.

Konsul Møller.

Bankdirektor Seligmann.

Procurator Wadum.

Proprietær L. Hansen (for Lands.)

e. By-, Bylægnings- og Veiarbejder samt Gadebelysning.

Agent Berg.

Konsul Linnemann.

Købflager H. F. Neuhaus.

f. Skoven, Jorder og Bygninger.

Branddirektor Helms.

Konsul Linnemann.

Muurmester Michelsen.

g. Vandvæsenet.

Agent Berg.

Branddirektor Helms.

Muurmester Michelsen.

Stadskommissionen.

Pastor Wittrup.

Konsul Møller.

Procurator Wadum.

Sygehusinspektionen.

Overauditeur Drsted.

Overauditor Glahn, R., DM.

Bankdirektor Seligmann.

Kirkeinspektionen.

Overauditor Drsted.
 Pastor Wittrup.
 Bankdirektør Seligmann.

Hospitalsinspektionen.

Overauditor Drsted.
 Pastor Wittrup.

Forstander:

Kancelliraad, Prokurator Borch.

Bygningskommissionen.

Overauditor Drsted.
 Muurmester Hinrichsen.
 Muurmester Michelsen.
 Prokurator Wabum.
 Snedkermester Wegner.

Sundhedskommissionen.

Overauditor Drsted.
 Distriktslæge Hoffbauer.
 Prokurator Wabum.

Indtvarteringskommissionen.

Overauditor Drsted.
 Bankdirektør Seligmann.
 Kæbflager H. F. Neuhaus.

Statteligningskommissionen.

Agent Berg.
 Ræmner Boesen, R.
 Skomager D. N. Christensen.
 Konsul Linnemann.
 Kæbflager J. C. Neuhaus.
 Kjøbmand C. H. Nix.
 Garver L. Seligmann.
 Doktor Sid, Formand.
 Justitsraad Worfaae, R.

Kodemeestre.

Muurmester Michelsen.
 Snedker Ullerup.

Sognepræsten.

Pastor C. Wittrup.

Ordnineret Kateket:
 C. C. Müller.

Fattigforstanderne.

Bager N. G. Bagger.
 Kjøbmand Flach.
 Bliffenflager Glud.
 Tobaksfabr. P. G. Hencfel.

Skomager L. N. Møller.
 Bager L. Rasmussen.
 Mølleier Seest.
 Kobbersmed D. N. Steensen.

De Fattiges Kasse.

Pastor Wittrup.
 Rbmd. A. C. Christensen.
 Agent C. C. Wulff.

Brand- og Politikorpsbet.**Korpskommandør:**

Kapitain, Tommermester S. Michum.

Adjutant:

Uhrmager Chr. Wisling.

Officiererne

ved Afdelingerne ere:

For Redbrødnings-
 afdelingen:

Tommermester J. J. Baggesgaard.

For Redningsafdelingen:

Konsul Linnemann.

For Slutningsafdelingen:

Muurmester Michelsen, Premierltn.
 Garver Seligmann, Sekondltn.
 Rbmd. C. F. A. Jacobsen, do.

Bed Sprøiterne:

- Nr. 1. Jernstøber Rasmussen.
 " 2. Sabelmager Simonsen.
 " 3. Glarmester C. Hansen.
 " 4. Snedker P. Ullerup.
 " 5. Rbmd. P. Møhl.

For Politiafdelingen:

Rbmd. C. H. Nix.

Korps skriver:

Uhrmager A. A. Petersen.

Fanebærer:

Skomager Barttram.

Lambour:

Gjortler J. Herlum.

Lægdsforstanderen for 103. Lægds.

Overauditor Drsted.

Nørvang-Tørrild Herredsfogderi.

Overauditor H. C. Glahn, R., DM.

Toldvæsenet.

C. P. D. Sanne, Inspektør.
 G. E. Klingemann, 1st. Kassierer
 og Kontroller.
 D. Petersen, DM., Assistent.
 J. L. Bülow, Assistent.
 C. A. Hanssen, Assistent.

Toldkontrollen
 paa Jernbanestationen:
 A. Thorsen, Assistent.

Jernbanestationen.

N. Jensen, Stationsforbalter.
 C. Holst, Stationsassistent.
 P. Müller, Lieutn., do.
 D. Søderberg, Prøveassistent.

Beier, Maaler og Brager.

Kbmd. J. J. Jensen.

Konsulater.

Nederlandsk Konsul:
 J. P. Møller.

Svensk-norsk Vizekonsul:
 C. Linnemann.

Forligskommissionen.

Branddirektør Helms.
 Amtsfuldmægtig Lund.

Handelsforeningen.

Kbmd. A. C. Christensen.
 Kbmd. P. Møhl.
 Mægler C. Thisted.

Haandværkerforeningen.

Kapitain Nichum.
 Garver Bjerregaard.
 Keebl. J. C. Neuhaus.
 Skomager A. Andersen.
 Snebker Raalund.
 Kunstdreier N. T. Nielsen.
 Uhrmager A. A. Petersen.

**Den danske Folkeforening
for Beile og Omega.**

Doktor Orbak.
 Redaktør Hertz.
 Procurator Wadum.
 Bankdirektør Seligmann.
 Apotheker Friis.
 Gaarbeier D. Jørgensen, Binding.

**Saabendbrødrene for Beile og
Omega.**

Lømmermester Dueholm, Formand.
 Stræder M. Jensen.
 Snebker N. Nielsen.
 Politibetjent A. Pedersen.
 Handelsbetjent Vater.

Æresmedlemmer:

Overauditor Ørsted.
 Overauditor Glahn, R., DM.
 Råmner U. C. Boesen R.

**Beile Amts Skytteforenings
30te Kreds.**

Procurator Wadum, Formand.
 Institutbestyrer E. Warburg, Vice-
 formand og Inspektør.
 Exam. juris C. Jensen, Sekretær.
 B. Guul, DM., Overbelingsfører.

Skyttelaug.

Overauditor Ørsted.
 Agent N. Gylbing.
 Muurmester Michelsen.
 Kapitain Nichum.
 Mægler C. Thisted.
 Råmner Boesen, R.

Æresmedlemmer:

Justitsraad D. M. Herstleb, R.
 Orla Lehmann.

Klubben.

Toldkassierer Klingemann.
 Tobakfabr. Hendel.
 Råmner Boesen, R.

Sangforeningen Concordia.

Kontorist J. Petersen, Formand.
 Snebker Chr. Petersen.
 Handelsbetjent Leuthold.
 Kbmd. Fr. Bergh.
 Kbmd. Dalsgaard.

Haandværker-Sangforeningen.

Sabelmager Bohlmann, Formand.
 Stræder M. Jensen.
 Stræder Martin Jensen.
 Pens. Postkonduktor Jacobsen.
 Skomager J. J. Schmidt.

Borgerlige Fribolig.

Kbmd. A. C. Christensen, Formd.
 Bankdirektør Seligmann.
 Kbmd. Sørensen.
 Keebl. H. F. Neuhaus.
 Sabelmager Simonsen.

Veile Amts Landboforening.
Lieutenant Eckardt, R., Drumgaard,
Formand.
Herredsfuldm. Stephensen, Kasserer.

Banken.

S. Seligmann, administr. Direktør.
Kbmd. H. J. Sørensen.
Agent Wulff.

Bogholder:

Hans Lund.

Bj- og Amts-Sparekassen.

Agent Wulff.
Kbmd. A. J. Gylding.
Konful Linnemann.
Prop. F. A. Søtoft.

Kasserer og Bogholder:

J. J. Hansen.

Landbosparekassen.

Doktor Bohe, Haughuus, Formand.
Prokurator Schjød, Kasserer.
Kammerraad Sabroe, Alstedgaard.
Sognefoged N. Sørensen, Jennum.
Sognef. Jesper Jørgensen, Bøgballe.
Sognef. H. H. Jensen, Ringgive.
Amtsraadsmedl. N. Madsen, Stjærup.

Gaarbeier Søren Chr. Pedersen,
Bredal.

Gaarbeier H. Hermansen, Jerlev.
Gaarbeier Chr. Nielsen, Vindelev.

Spare- og Brugforeningen.

Blikkenslager H. P. Glud, Formand
og Kasserer.

Uhrmager Juul.
Sabelmager Pohlmann.
Bæver Schandorph.
Smed M. Jensen.
Murer Hansen.
Seilmager Hansen.
Snedker Rönig.
Stomager Bartram.

Sygekassen

for næringsdrivende Borgere.
Hattemager Christensen, Formand.
Naalemager Bergh, Kasserer.
Sabelmager Pohlmann.
Naalemager Larsen.
Felbereder Petersen.

Sygekassen

for ugifte Haandværksvende.
Garber Seligmann, Formand.
Reebst. H. F. Neuhaus, Viceform.
Stomager Bartram, Kasserer.
Desuden 3 Medl. af Foreningen.

Stomagervendenes Sygekasse
bestyres af 2 af Laugets Mestres og
1 Svend under Navn af Oldgesell.

Frivillige Liigtassesejlskab.

Snedker P. Allerup.
Karethmager M. N. Jacobsen.
Snedker H. W. Raalund.
Kbmd. N. Fr. Petersen.
Glarimester C. Hansen.
Kasserer og Regnskabsfører:
Kbmd. L. C. Eskildsen.

Stomagernes Liigtasse.

A. Andersen, Formand og Kass.
N. B. Nielsen.
Selberg.
Bartram.

Dagleiernes Liigtasse.

Lærer Jensen, Formand.
Branddirektør Helms, Kasserer.
Tomrer Hans Nielsen.
Slagter S. P. Sørensen.
Dagleier J. C. Jensen.

Bankens Kontor.

Abent Sognebagene Kl. 10—3.

**Bj- og Amts-Sparekassens
Kontor.**

Hver Lørdag Kl. 10.

Landbosparekassens Kontor.

Abent hver Onsdag Kl. 10—12.

J. W. Aarup,
Grønnegade Nr. 236 og 237,

anbefaler

sit Lager af

Støbegods,

saasom: de bekjendte Kulovne, Kakkelovne, Comfurer,

Gravkors og Gelændere, Truge og Mælkefade,

Jern-Tagrender med Nedløbsrør i alle Dimensioner.

NB. Tagvinduer sælges til nedsat Priis.

—
Vandrørsindlægning

udføres for saavel Land som By af

J. W. Aarup.

C. P. Ancherfen.

Torvegade Nr. 61.

Lager

Torvegade Nr. 61.

af

Manufactur-, Klæde- og Lærredsvarer

samt

Modehandlerinde-Artikler

i største Udvalg.

**VEILE MATERIAL-,
Colonial-, Delicatesse-, Viin-,
Tobak- og Cigar-**

S A M T

Parfume - Handel

anbefaler

fine udføgte Varer

til Nutidens billigste Priser.

Særlig fremhæves:

hele og dampstødte ægte Krydderier,
tekniske og fotografiske Artikler,

Anilin- og Pakfarver

TIL

Hjemmefarvning
af Uld og Linned.

Th. Arboe,
Farmaceut,
Torvegade Nr. 56.

C. Andersen,

Kolonial-, Produkt- og Tømmerhandel.

LAGER

af

Bygningsmateriale:

Svensk og norsk **Tømmer**,

Svenske og norske **Brædder**,

Fyr **Planker** i alle Dimensioner,

Huggede og saugede **Lægter**,

Faxø **Kalk**,

Johnsons **Portland Cement**.

Bornholmsk Cement,

Bedste impregnerede svenske **Tagspaan**,

Sten-Tagpap, fra Erichsen & Co., Kjøbenhavn.

Søm og Spiger i alle Dimensioner.

Tagpap

af

ERICHSEN & CO.'S

Fabrikat,

KJØBENHAVN.

Oplag for Veile og Omegn til Fabrikspris

hos

C. ANDERSEN.

Udsalget af Horsens Tugthuus's Fabrikata er i Vestergade hos P. Asmusen.

Klæde.
Kirsai.
Budskin.
Uldne Shawler.
Hestedækkener.
Graat Multum.

Blaat Van.
Svaneban.
Uldgarn, efter dansk Bægt.
Uldne Dnyebaar.
Bomulds Olmerbug.
Uldent do.

Bolster, flere Slags.
Bommejie, bleget og ubleget.
Fjærtæt Lærred.
Tvistlærred, fra 10 til 19 $\frac{1}{2}$ pr. Alen.
Bomuldstørklæder.

Bomuldstøier og Svergarn i mangfoldige Mønstre, for hvis Rægtighed indestaaes.

NB. Hvad som ikke findes paa Lageret, forskaffes paa 2 a 3 Dage.

Sør- og Blaarlærreder, blegede og ublegede Damastes Duge med Servietter, Dugdrell og Dækkedrell med Servietter, Haandklædedrell, Kornsække. Uldne- og Bomulds-Undertrøier og Beenklæder.

Udsalg af fuldstændig damprensede Sengesjæer og Duun,
i nye rene Vare til aldeles bestemte yderst billige Priser, hvilket garanteres enhver Kjøber.

Et meget stort Udvalg af fine ægte Sirtser.

Dowlas, Hollands, Madopolam, Shirtings i bedste bløde Vare, uden Appretur, sort Damast, Orleans, Paramatta, Biber, tryktet Twistlærred, hvidt og graat Molestin, gult og sort Twill, sort Floiel, Plyds etc.

Twist i alle Nr. af bedste Qualitet, Bomulds Strikkegarn, couleur, hvidt, bleget og ubleget.
Engelsk Traad i alle Nr. sælges efter Bægt. Knapper, Seler, Selebaand, Bændler, Forklædebaand, Meubelsnøre, Nathsnøre, Kjølesnøre, Hægter, Naale etc. etc.

Priserne ere aldeles bestemte. Alt sælges saa billigt som muligt.

P. Asmusen.

Farver P. Andersen,

Nørregade Nr. 3,

anbefaler sig med

Alt til Farveriet henhørende.

Udvalg

af saavel trykket som farvet Tvist i alle Nre. og
Kulører, samt dobbelt Tvist, Maskingarn, Væred
og Badmel, i bedste Varer og til billige Priser.

13. Nørregade 13.

Antoinette Andreassens

Modestynt,

Garn- og Broderihandel

er stedse forsynet med

et stort Udvalg af de nyeste og smagfuldeste

Artikler

til billige og bestemte Priser.

L. J. Andreassen,

Skomager,

Residentsgade 246, ligeoverfor Kirken.

Udsalg

af smukt og solidt

Dame-, Herre- og Børnefodtøi.

Alle til Faget henhørende Arbeider
udløres hurtigt og billigt.

C. J. Bjerregaard,

Garveri og Læderudsalg,

Bestergade 378.

Suder og Skind

Kjøbes

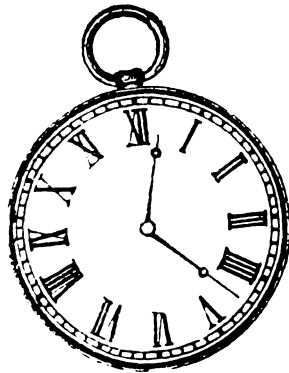
stedse til Dagens højeste Priser.

Carl Bergs

Uhretablissement,

Nørregade

35,

Nørregade

35,

ANBEFALER

Guld- og Sølv-Lommeuhre,

Pariser-Taffeluhre allernyeste Façons,

Pariser-Rammeuhre,

Regulateurer

i mange forskjellige Størrelser og Façons,
i Palisander og Nøddetræs Futteraler,
med og uden Slagværk.

Stueuhre,

8 Dages og 24 Timers Rammeuhre,

Alt sælges til de billigste Priser.

Frederik Bergh,

140 Søndergade 140

anbefaler sin

Antekram- & Delicatessehandel

med alle

Huusholdningsartikler

i bedste Varer og til Dagens billigste Priser.

Frederik Bergh.

J. Beykuffler,

Blikkenslager,
Nørregade Nr. 29.

anbefaler :

et betydeligt Udvalg af

Blik- og Messingvarer.

Reparationer

og

alle til Faget henhørende Arbejder

udføres hurtigt og billigt.

~~~~~
Legetøishandel.

~
UDSALG

af

Legetøj og Krands.

Carl Birnbaum, Urtekram-, Farve- og Materialhandel, 21 Nørregade 21,

anbefaler:

sit
UDSALG
af
DANSK MALT-EXTRACT,
ÆGTE MALTSUKKER,
prima Orlean
og
Aydende Smørfarve,
ENGL. BISQUITS
(Theebrød) i 20 forskellige Sorter.

—
Stort Udvalg i
franske Confecturer og Bonbons
samt
franske og indenlandske
Parfumerier og Toiletsager.

sin
Urtekramhandel
med
alle til samme henhørende
Artikler
i udmærket gode Qualiteter.
—
Daglig friskbrændt
Java & Domingo Kaffe,
hvis Fortrinlighed er beviist
ved den stigende Afsætning.

sit
UDSALG
af
fine og grove
Maler- og Farvevarer,
FERNIS OG LINOLIE,
Hjemmefarvning i alle Couleurer,
Oplag af holl. og engl.
Vogn- og Copallakker
fra Molyn & Comp., Rotterdam.
—
STORT UDVALG I
PENSLER
og
Malerregbisiter.

J. G. Brandt,

Torvegade Nr. 54,

anbefaler et velassorteret Lager af

Mode- og Manufactur-, Klæde- og Lærreds-Varer

samt

et stort Udvalg af

Herreekviperingsgjenstande

og

færdigsyede

HERREKLÆDER.

Udgivet af Slægtsforskernes Bibliotek

Greisdal Hammerværk

ved Veile.

—
Fabrikation

af

Høleer, Skjæreknive & Maskinknive,

Spader:

Havespader, Mergelspader,
engelske, fyenske og Vesterboer-Spader,
forskjellige Sorter

Grofte- og Drainspader,

samt

smedede & Pladejerns Skovle
med og uden Ryg

anbefales

Dhrr. Handlende og Forbrugere
af

Brødr. Brincker.

O. N. CHRISTENSEN,

Nørregade Nr. 3,

anbefaler sit Etablissement for elegant og solidt

Dame-, Herre- og Børnefodtøi,

Alt efter nyeste Mode.

Reel Behandling og hurtig Expedition forsikkres.

GUMMI-GALOSCHER,

for hvis Godhed indestaaes, forefindes i alle mulige Façons.

J. C. Christiansen,

Nørregade Nr. 1.

**Kolonial-, Produkt- og
Gødderhandel.**

**Udsalg af Have- og Markfrø
i alle Sorter.**

Landmandens Produkter,

saasom:

Korn, Ald m. v.,

kjøbes til Dagens høieste Priser.

A. C. Christensens

O P L A G

af

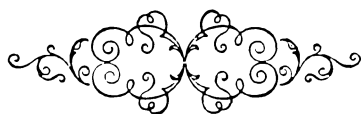
Stobegods

fra

Møller & Jochumsen

i

HORSENS.

J. Christensen,

Hattemager,

116, Søndergade 116,

ved Siden af Apotheket,

anbefaler

sit betydelige Lager af saavel fineste som simplere

Hatte

i alle brugelige Façons til Nutidens billige Priser.

NB. Reparationer expederes propert og hurtigt.

J. Christensen,

Søndergade 116,

ved Siden af Apotheket.

73. Torvegade 73.

VEILE.

EN GROS ET EN DETAILLÉ.

Forceartikler:

Delicatessesager & Sydfrugter,

Oste,

Ristet Caffé

fra
Dampmaskin - Caffebraenderiet
 efter Pariser System.

R I S,

CHOCOLADE,

KRYDERIER,

WINE,

SPIRITUOSA.

CIGARER,

TOBAKKER,

CAFFÉ,

THEE,

SUKKER.

P. Sørensen Cohn.

DALSGAARD & SEIDEL'S

nye

Urtekram- og Delicatessehandel

i Monrads Gaard, Nørregade 13,

anbefales

med alle Huusholdningsartikler i bedste Varer
og til Dagens billigste Priser.

Java og Domingo Kaffe,

hver Dag friskbrændt.

THEE

i udsøgte Varer til forskjellige Priser.

Chocolade

fra de bedste Fabriker.

Oste,

ægte Schweizer, dansk do., grønne do., hollandske
Eidamer og udmærkede Meierioste.

Vine og Spirituosa

i uforfalskede Varer.

Endvidere et stort

Oplag af Tobakker og Cigarer.

L. C. ESKILDSEN,

Nørregade Nr. 13,

anbefaler

sin velassorterede

Mode- og Manufacturhandel.

Tillige et stort Udvalg af de bedste

S y m a s k i n e r,

saavel for Huusholdning som for Skrædere,

Skomagere og Sadelmagere

fra 20 Rd. til 80 Rd.,

som sælges paa ualmindelige favorable

Vilkaar.

Skræder R. P. Friis,

Grønnegade Nr. 60,

anbefaler sig med

Alt til Skræderfaget
henhørende.

H. P. Glud,

Blikkenslager,

Vestergade 381,

anbefaler sig med

Arbejder af Blik, Zink, Messing
og galvaniserede Jernplader.

Farver H. G. Hahn,

Nørregade 11,

anbefaler sig med

Alt til Farveriet henbørende.

Farvet Svist, Maffingarn, Lærred og Badmel,
prima Farer, findes paa Lager.

Fra J. Hansens Steen- og Billedhugger-Etablissement,
Horsensveien, ved Nørreport,
Nr. 458,
A. E. B. S.
anbefales:

et smukt og betydeligt Udvalg af

Gravmonumenter

af Marmor og Sandsteen i forskjellige Størrelser
samt

Harmorkors, Marmorkrandse og Marmorplader
til særdeles billige Priser.

Desuden anbefales et Parti Sandsteens Fliser af
forskjellige Dimensioner, saasom fra 24—32" i Qvadr.

J. Hansen.

Glarmester C. Hansen,

Torvegade Nr. 71,

anbefaler sig med Udførelsen af alle til Faget
henhørende Arbeider.

Indramning af Skilderier

udføres smukt og billigt.

Udsalg

af forgyldte Lister, Fotografirammer, Glastagsteen,
Speile m. m.

D. Gadenfeldts

D a m p b a g e r i

ved Banegaarden

anbefales.

P. F. HERS,
204

Kirke torvet
204.

**ALT TIL
URTEKRAMHANDELEN**

henhørende

i gode og reelle Varer

anbefales

til Dagens billigste Priser.

expederes

hurtigst Og billigst

fra

W. Hertz's

Bogtrykkeri,

som er

complet forsynet

med

nye, smukke og moderne

Typer

for

ethvert Arbeide.

BOGTRYKKERIETS CONTOIR

er paa Havneveien Nr. 252.

L. F. Holm,

Bundtmager,

anbefaler et velassorteret Lager

af

alle Slags

Peltsvarer og Kaskjetter

samt

Straahatte for Herrer og Damer

I NYESTE FAÇONS,

som Alt sælges til Tidens billigste Priser.

**Reisepeltse, Fodposer og Støvler
udleies.**

Peltsværk modtages til Opbevaring,

og indestaaes for Konservering mod Orm.

L. F. HOLM,

Bundtmager,

Torvegade Nr. 60.

F. C. Holmstrup,

Stomager,

den gamle Amtstuegaard, Søndergade Nr. 133

(Indgang ad Porten fra Søndergade og Døren i Foldgade),

anbefaler sig med

færdig syet

Dame-, Herre- og Børnefodtøi

samt

Filtsko,

Alt smukt og solidt.

Bestillinger

paa Alt til Faget henhørende expederes efter Nutidens
nyeste Mode.

**Meel Behandling og hurtig Expedition
forsikres.**

Skræder,

Nr. 56. Sidebygningen i Hr. Doctor Orbæks Gaard i Torvegade. Nr. 56.

Alt til Faget hørende Arbeide udføres med Hurtighed og Accuratesse
efter nyeste Mode og til billige Priser.

Martin Jensen,

Grønnegade 206,

udfører baade hurtigt og smukt Alt til Skæderprofessionen henhørende.

S. P. Jørgensen,

Arkitekt,

leverer Tegninger og Overslag saavel for Landmænd til Meierianlæg som for Fabrikanter og andre ærede Bygherrer,

samt paatager sig

Udførelsen af Alt til Bygningsfaget henhørende

i Entreprise eller om ønskes kun Ledelsen af samme.

Snarherup Klædefabrik.

J. Jespersens

Fabrikudsalg

en gros & en detail,

353. Vestergade 353.

Et betydeligt Udvalg

af

**Bockskin i alle moderne Mønstre,
Klæde, Dyffel og Shawler**

m. m.,

Alt eget Fabrikat,

anbefales

til de billigste Priser

af

Joh. Jespersen,

Klædefabrikant,

Vestergade 353.

NB. Uld modtages til Kartning, Spinding og Fabrikation.

Theodor Jørgensen,
Bog-, Papir-, Musik-
og
Galanterihandel,

Nørregade Nr. 12.

Min Boglade er forsynet med alle nye danske Bøger og et stort Udvalg af ældre Værker samt fremmed Literatur.

Subskription modtages paa alle inden- og udenlandske Ugeblade, Tidsskrifter, Bøger, Billedværker Landkort, Musikalier m. m.

Musikalier for Pianoforte i stort Udvalg.

Theodor Jørgensens
Leiebibliothek,
Nørregade Nr. 12.

Bibliotheket forøges stadig med alle
nye æsthetiske Værker.

Abonnement modtages til enhver Tid.

S. Hertzum,

Nørregade Nr. 26,

anbefaler

Colonial- og Producthandelen.

**Landmandens Producter kjøbes til Da-
gens høieste Priser.**

C. Jensen's

Restoration,

128, Kirketorvet 128,

ambefales et æret Publicum.

C. H. Nix,

Søndergade, Veise,

Mode- og Manufacturforretning,

Udsalg af Greis Mølle Fabriks Fabrikata
til Fabrikspriis,

Oplag af Symaskiner.

A g e n t u r

for det kgl. octr. alm.

Brandassurancé-Compagni

i

Kjøbenhavn.

C. A. KAYSEN

anbefaler fra sin

Urtekramboutik

alle Sorter prima Colonialvarer til Huusholdningsbrug til Dagens billigste Priser.

Hver Morgen friskbrændt Caffé af prima Qualitet, Delikatesser og Confecter, Parfumerier, Haandsæber, fine lugtende Vande, Pomade og andre Toiletgjenstande.

Dampstødte Kryderier

paa Glas og i løs Vægt fra Østergades Materialhandel i Kjøbenhavn.

Stort Udsalg af

Tobakker og Cigarer,

Vine, Rom, Cognac, Holl. Genever, Aquavit, Kornbrændeviin, Spirituosa og Liqueurer m. m.

Holmegards GlasværksUdsalg af Øl- og Viinflasker til Fabrikpriser.

Justeret Maal, Vægte og Lodder

erholdes til Justeerammerets Priser hos

C. A. Kaysen,

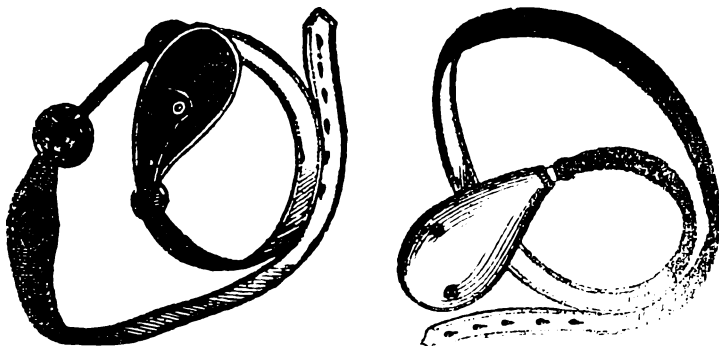
Nørregade 38.

C. A. KAYSEN

anbefaler fra

Anton Rasmussens med mange Medailler anerkjendte
Fabrik:

Bandager, chirurgiske og orthopædiske Apparater og Maskiner, saasom:

Brokbind, Navlebrokbind og andre Bind, elastiske Gummistrømper, Mo-
derkrandse, Klysopomper, Mælkesugere, Patteflasker, Sprøiter, Aareladejern,
Kopjern m. m.

Alt sælges til Fabrikantens bestemte Priser
og hvad som ikke haves paa Lager besørgeres snarest uden Udgift for
Kjøber en.

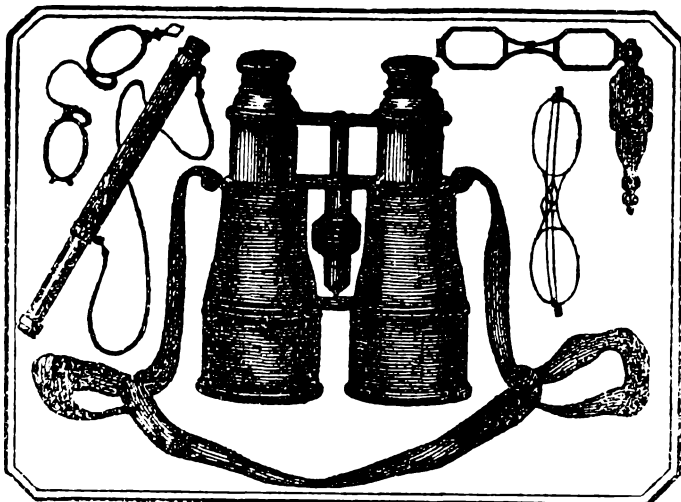
Ligeledes anbefales fra

Kornelius Knudsens

velrenommerede Etablissement i Kjøbenhavn

for fysiske og optiske Instrumenter,

saasom:

alle Sorter Brillen for Nær- og Fjernsynede, blaa Brillen, Lorgnetter, For-
størrelsesglas, Barometre, Thermometre, Gradestokke til Spiritus og an-
dre Ting, Mælke- og Smørprøver, autoriserede Kornvægte, Diskvægte,
Tegnebestik m. m. Alt sælges til Fabrikantens bestemte Priser.

C. A. Kaysen.

C. A. KAYSSEN
anbefaler fra sin

Malervareboutik

inde i Gaarden:

Linolie, Fernis, Meubellak, engelsk og dansk Vognlak, Damarlak, Ligkistelak, Krystallak, Mastixlak, Knastlak, (Stryglak), Politur, Skedevandsbeitse, fransk Zinkhvidt, engelsk og holl. Blyhvidt, over 100 forskellige Couleurer i fine og grove Malervarer, Terpentinolie, Xerodin og andre Tørrelser, Slibepapir, Malerfliser og Løbore, flne og simplere Farvelader.

Stort Udvalg af

PENSLE

i over 50 Sorter,

Malerreqvisiter,

Pakfarve til Hjemmefarvning af Tøi og Garn med Brugsanviisning.

C. A. Kaysen,
Nørregade 38.

C. A. KAYSSEN

anbefaler fra sit

Broderi- og Garn-Magazin

paa 1ste Sal

alle Sorter og Farver i **Garn, Silke** og **Perler**, saasom :
Zephyrgarn, Castorgarn, (Tæppegarn), Embroideringsgarn, Hamborggarn, Shetlandsgarn, Angoragarn, Vævergarn, Jisgarn, Hæklesilke, Flogsilke, Halvsilke, Sysilke.

Paabegyndte og færdige Broderier i stort Udvalg,
Stramai, Pergament, Staalbesætninger til Punge.

Mønstre i meget rigt Udvalg,

Gjenstande til Indfatning af Broderi
i smukt og stort Udvalg,

Snore, Fryndser, Qvaster, Cheniller og andre Possementmager-Arbeider.

C. A. KAYSSEN,

Nørregade 38.

J. S. Nødager,

Nørregade 49, ved Midtbroen,

anbefaler sin velassorterede

Isenkram-, Galanteri-, Porcellain-, Steentoi-, Glas-,

Terracotta- og Electropletvareforretning,

hvoraf navnlig fremhæves:

Engelske og danske Støbestaals
Mark- og Haveredskaber,

engelske, danske og rhinlandske
HØSTLEER

af bedste Støbestaal.

Køtoire, Grimtoiler og Købler
i bedste Kvalitet.

Alt til Bygningsfaget hørende:

**Dørhaase, Hængsler, Vridere, Spiger,
Søm, Dykker, Stifter, Jerntraad,**
i alle Numre.

Huusholdningsgjenstande,

saasom:

emallerede og fortinnede

Gryder, Kjelder og Kasseroller.

Steentøi, smukt hvidt og dekoreret.

Et smagfuldt Udvalg i danske, franske og tyske

Porcellainer.

Smukke og billige, sløbne og pressede
GLASVARER.

Billigt og godt

Børstenbinderarbeide.

Krømmeartikler

eller Varer til videre Forhandling,
i meget stort Udvalg til de allerbilligste Priser.
Speile. Speilglas. Vinduesglas. Glar-
mesterdiamanter.

Damprensede

Sengefjer og Duun.

Galanterivarer.

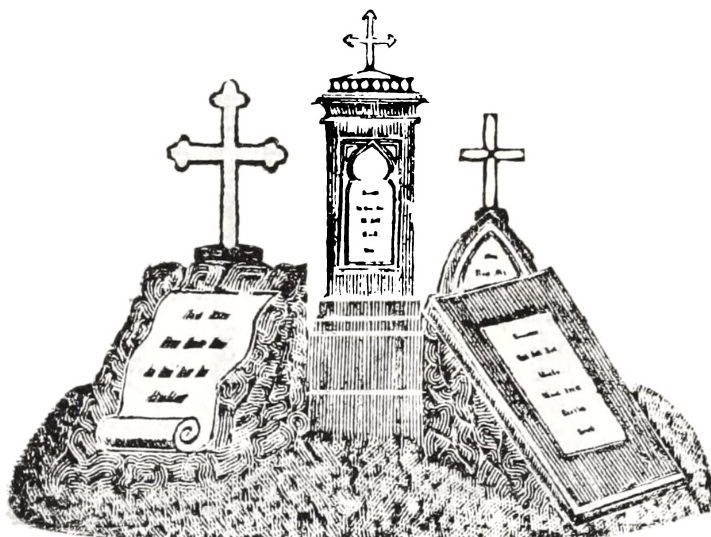
Harmonikaer og Spilledaaser

med udmærkede Toner, i meget stort Udvalg.
Alle henhørende Værktøier og Forbrugs-
varer for Dhrr. Skomager, Sadelmagere, Sned-
kere, Dreiere, Smede o. s. v.

Alt anbefales til billige Priser af

J. S. Mødager.

Fra
Albert Hense's
Etablissement
for
Steen- og Billedhuggerarbeide

I HORSSENS

forefindes hos Undertegnede et betydeligt Udvalg af

alle Sorter

Gravmonumenter

af Marmor og Sandsteen

samt

Marmorplader, Kors og Krandse m. m. til billige Priser.

Bestillinger paa hvad der ikke haves paa Lager
udføres med Hurtighed og Accuratesse.

R. P. Lassen,
Gartner.

R. P. Lassens
Handelsgartneri
ved Kirkegaarden

er til de forskjellige Aarstider
forsynet med

**Have- og Blomsterfrø,
Foderurtefrø m. m.**

Frugtræer, Frugtbuske, blomstrende Buske,
høistammede, forædlede og rødægte Roser,
Zitræer, Allætræer,
Hvidtjørn og Ligustrumplanter,
samt flere Sorter Lætræer.

I Foraaret

er jeg stedse forsynet med alle Sorter Planter til
Have- og Markbrug,
ligeledes

Blomsterplanter, Georginer etc.

Potteblomster
ville til enhver Tid kunne faaes.

J. M. Monrad,

Nørregade Nr. 13.

Udsalg af Tapeter

i nye og smukke Mønstre til billigste Priser.

Galanteri- og Papirhandel,

og hvad der henhører til

Skrive- og Tegnmaterialier,

Psalmebøger, Protocoller og Skolebøger m. m.

Paparbeide og Indbinding af Bøger

udføres smukt og billigt hos

J. M. Monrad,

Nørregade Nr. 13.

N. T. Nielsen,

Kunstdreier,

Torvegade Nr. 72,

anbefaler

et stort Udvalg af alle Slags

Piber, Paraplyer og Spadserestokke

samt forøvrigt

Alt til Faget henhørende.

Paraplyer og Parasoller overtrækkes

og Reparationer udføres hurtigt og billigt.

C. E. OBBEKJER,

Veile Nørregade Nr. 6,

anbefaler

et smukt Udvalg

i

Guld- og Sølvarbeide

til muligst billige Priser.

Isærdeleshed anbefales

solidt og smukt Guldarbeide

af eget Fabrikat.

Guld, Sølv og Kar kjøbes.

Sammesteds

forefindes et smagfuldt Udvalg i

ægte electro Sølvplet.

C. E. Obbekjer.

Jernbanehotellet

ved Havnebroen,

skraaes overfor Banegaarden,

anbefales

ved

A. Peterfen.

C. A. C. Peschardt,

138, Søndergade 138,

anbefaler

til videre Forhandling saavel som til

større Forbrugere

sit

en gros Lager af Colonialvarer

i mange Qualiteter.

ENDVIDERE

Oplag og Udsalg

fra Hr. J. Bonnelyckes Tobaksfabrik

i Fredericia

af denne Fabriks velrenommerede

Skraa- og Røgtobakker.

D. C. Petersen,

Vestergade Nr. 363,

anbefaler sit Fabrikat af Alt til Bygningsfaget henhørende

Smedearbejde,

af Dørlaase, Hængsler, Binduesbeslag etc. til forskjellige
Priser; af Dørgreb, af saavel Messing som Horn og Træ,
haves et betydeligt Udvalg.

Brødskjæremaskiner

og halvrunde Brødskjæreknive

til alle Former og Størrelser af Rugbrød fra 16—18—21
Mk. til 5—6—7 a 8 Rd. pr. Stk.

Vægtredskaber:

Distvægte, Balancevægte i alle Størrelser.

Smørkjærner,

de saa meget gangbare og hensigtsmæssige Kjærner for
almindelige Gaarde, anbefales.

Billejern

af bedste Sort Støbestaal til franske Møllestene forfærdiges
efter Bestilling, og garanteres for samme.

H. C. Peterfen,

Nr. 8, Nørregade Nr. 8,

anbefaler sit **Bogbinderi** med solid og smuk Indbinding som og med Galanteri- og Paparbeide og Indfatning af Broderier, og haves stedse i Oplag: indbundne Skolebøger for Almueskoler, Psalmebøger af flere Slags i elegante og simplere Bind, Protokoller m. m. til Faget hørende.

H. C. Petersens

Papirhandel

er stedse velsorteret med mange fortrinlige og simplere Sorter Skrivpapirer, Post-, Tegne- og Nodepapir, hvide og couleurt Convoluter samt mange andre smukke Skrive-, Tegne- og Regnematerialier;

tillige anbefales et smukt Udvalg af

Galanterivarer og Nips,

hvoraf fremhæves især Skrivemapper, Brevtasker, Notitsbøger, Cigartasker, Portemonnaier, Punge og Albums, — Desuden mange smukke Gjenstande af Saffians- og Paparbeide til Broderiindfatning.

Nyt Brevpapir med Veile Prospect,

smukt litograferet efter Fotografi, faaes à 4 Sk. Arket i

H. C. Petersens Boglade.

Guldsmed M. G. Mortensen,

Nørregade Nr. 12.

Guld- og Sølvarbejder
i nye og moderne Façons til yderst billige Priser.

Gravering udføres.

Kunstige Tænder i Guld repareres.

Udsalg af ægte Electro-Sølvplet
i nye og smagfulde Façons,
anerkjendt for dets Prisbillighed samt udmærkede Qualitet,
til **Fabrikpris.**

Forsølning udføres.

Priserne paa Alt beregnes yderst billigt.

M. G. Mortensen,
Guld- og Sølvarbejder.

Urtekram- & Delicatessehandel.
VIIN & SPIRITUOSA.

Waldemar Pagh.
Søndergade 132.

OPLAG
af
justerede
Decimalvægte.

Tobak & Parfumerier
og andre Toiletgjenstande.

OSERHÅNDEL.

N. Fr. Petersen,

(Consul Linnemanns Gaard)

Nørregade Nr. 27.

Colonial-, Product-
og
Lømmehandel.

Lager og Udsalg

af

Støbegods

fra Jernstøberiet „Phoenix“ i Odense.

Endvidere modtages Bestilling paa

ægte Peru-Guano.

Alle Landmandens Producter

kjøbes til høie Priser.

Chr. Petersen,

Nørregade Nr. 13,

anbefaler

et stort Udvalg af Meubler,

bestaaende af Stole, Borde, Sophaer, Klædeskabe,
Klædesekretærer, Sengesteder, Servanter m. m., Alt
smukt og godt forarbejdet og til meget billige Priser.

S. Rasmussens Restauration

ovenover N. St. Fogtmanns Viinhandel

anbefales

saavel til Byens og Omegnens ærede Beboeres
som til Dhrr. Reisendes Velvillie.

**Opgangen er i Porten skraas overfor
Jernbanestationen.**

A. Rasmussen, Maler,

Søndergade Nr. 134 (ligeoverfor Conditor Bolt),
anbefaler sig med Alt til Faget henhørende.

Malede Gullegardiner,
saavel ordinaire som i de meest brillante Mønstre
og Persiennner i alle Størrelser, anbefales særdeles
billige.

NB. Persiennner modtages til Reparation.

Glasskildter
anbefales yderst billigt i alle Genrer og Størrelser.

Christian Schmidts Friseur- og Barberstue,

Hjørnet af Wissingsgade og Nørregade

Nr. 21,

bringes i velvillig Erindring.

Chr. Schjøth,

Nørregade Nr. 12,

anbefaler sin

Colonial-, Product- og Tømmerhandel

samt et velassorteret Lager af

Jern og Staal,

Hør

i forskellige Sorter.

Sengefjær og Duvn

i gode og velrensedede Varer.

Korn og Smør

kjøbes til høieste Priser.

J. J. Schnabel,

Blikkenslager,

anbefaler sit velforsynede

Lager

af

Steenolielamper.

Endvidere et rigt Udvalg af

Messingarbeide

og Alt til Faget henhørende.

Bygningsarbeide

udføres prompt.

S. S i m o n s e n,

Søndergade,

anbefaler sig med

**Alt til Sadelmagerprofessionen
henhørende.**

**Lager af
Tapeter, Kullegardiner og Jaloufier.**

**Camillus Nyrops Brokband,
Bandager m. m. m.**

A. Andersen,

Torvegade Nr. 63.

UDSALG

af alle Slags

Skomagerarbejde,

ligeledes af

Mælkesier, Flødesier og Meelsigter

samt

Læderbeskyttelse og Blanksværte,

som Alt sælges meget billigt.

J. Svendsen,

Nørregade Nr. 22,

Colonial-, Product- og
Tømmerhandel.

Oplag af Støbegods

fra

Frederiksgades Jernstøberi i Odense.

Lager

af Emil Güssefeldts

kunstige Gjødningsstoffer,

Baker og Navassa Guano

OSV.

C. F. Schrader,

Kirkegade 128,

anbefaler i et æret Publicums Erindring

sin

Friseur- og Barbeerstue.

Kirkegade 128.

Niels Schou.

SØNDERGADE.

VEILE.

Autoriseret

Expeditur

for

Udvandrere.

Søndergade 116.

J. F. Westergaard,
ved Nørrebro,

anbefaler

et velassorteret

Manufacturlager,

hvoraf særlig fremhæves:

Kjoletoier, Shawler, Klæde, Kaaber,
Trøier, Lærreder, Hørgarn, Aldgarn,
Twist, Polster etc. etc.,

som Alt sælges billigst muligt.

J. F. Westergaard.

The Singer Manufacturing Comp.

Familie Symaskine,

den bedste, billigste og meest fuldkomne Symaskine,

patenteret her i Danmark,

med 8 forskjellige Apparater.

Maskinen kan arbeide i det tyndeste saavel som i det sværeste Stof, og faaes for Veile og Omegn kun hos

Warburg & Seligmann.

J. A. Wehmeyers

VIINHANDEL,

Capitain Nichums Gaard Nr. 291,

Sigeoverfor Banegaarden,

**anbefales i Publicums velvillige Erin-
dring.**

Chr. Wissing,

Nørregade 27,

anbefaler sit velassorterede

Uhretablisement,

som stedse er forsynet med et rigt og smagfuldt

Udvalg af

Regulateurer,

Pariser-Taffeluhre

samt alle Sorter

Stueuhre og Lommeuhre,

som leveres nøiagtigt aftrukne og regulerede
og til Nutidens billigste Priser.

☞ Alt sælges med Garanti. ☜

—
Alle Slags Uhre

modtages til Reparation hos

Chr. Wissing,

Nørregade 27.

PETER B. WULFF,

Søndergade Nr. 129,

VEILE.

Lager og Udsalg af Papirer

fra

Drewsen & Sønner,

STRANDMØLLEN OG ØRHOLM,

samt

M. Drewsen & Søn,

SILKEBORG,

til Fabrikpriser.

—

Handel en gros & en detail

med importerede og indenlandske

CIGARER.

—

Agentur- & Commissionsforretning

i

Svenske Tagspaan, Tagskifer og Bygningssteen,
Belgiske Tagsteen, Ildfaste Muursteen, Vinduesglas,
Portland Cement, Engl. Blikplader etc.

—

fabrikation og Udsalg

af

Seltersvand, Sodavand

samt

Mousserende Lemonader.

J. W y s d o r p h ,

**Torvegade,
anbefaler sit**

Lager af Peltsoarer og Kaskjetter.

Særlig fremhæves: Sommer- og Vinterkaskjetter i nyeste Façons, Reispeltse, Muffer, Kraver, Muffediser, Reifestøvler, Fodposer, Fodkurve og Beltshandsker.

Alle Peltsfager conserveres om Sommeren for Møl.

S t r a a h a t t e
i moderne Façons og til billigste Priser.

Alle Slags Wildtskind samt Svineborster og Hestehaar
kjøbes til høieste Priser.

Ordres fra Landet ekspederes hurtigt og prompte.

